

25. 03. 2014. / Nr. 12 (814)
juristavards.lv

JAUNĀ JURISTU PORTĀLA PIRMĀS 100 DIENAS

**Ekonomiskās efektivitātes apsvērumi
kā attaisnojums pamattiesību ierobežojumam**

**Par apdrošinātāju nepamatotu
atteikumu izmaksāt atlīdzību**

**Prasības nodrošināšana
un ar to saistītā problemātika:
Latvijas tiesu prakse**

NE-LOĢIKA

Dina Gailīte

Padomju ideologi, lai izskaidrotu marksistiskās teorijas un prakses pretrunas, ieviesa loģikai pretstatītu jēdzienu “dialektiskā loģika”. Tikai ar tās palīdzību varēja pamatot, piemēram, to, kādēļ Marksa jau 19. gadsimtā “tūlīt, tūlīt” pareģotā vispasaules proletariāta revolūcija tā arī nekad nenotika, vai to, kāpēc PSRS no “attīstītā sociālisma” stadijas gadu desmitiem ilgi neizdevās pāriet uz cerēto komunisma fāzi. Vienīgi atbilstoši “dialektiskajai loģikai” bija arī tas, ka pasaules lielākais “cinitājs par mieru” Leonīds Brežņevs varēja ilgstoši atbalstīt nemierniekus visās pasaules malās, līdz beidzot – kronis visam! – ievest PSRS karaspēku Afganistānā.

Diemžēl arī mūsdienu Krievijas politiķu runas un darbu kopsakarības nav iespējams izprast, balstoties tradicionālās, Rietumeiropas kultūrā izkoptās loģikas metodēs.

Kāpēc, piemēram, Latvija vai Igaunija, slēdzot robežlīgumus ar Krievijas Federāciju, nedrīkstēja pat pieminēt savus padomju okupācijas laikā zaudētos Abrenes un Petseres novadus, kas Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas sastāvā nokļuva, balstoties uz tādiem pašiem padomju varas iestāžu lēmumiem, ar kādiem Krīma savukārt tika piešķirta Ukrainas PSR un kas nupat Krievijas izpratnē izrādījušies nelikumīgi, tāpēc ar militāru spēku labojami.

Kāpēc Krievija turpina uzbāzīgi uzspiest krievu valodu kā valsts valodu Latvijai, Igaunijai, Ukrainai un citām valstīm, kurās padomju okupācijas rezultātā izveidojušās lielas krievu mazākumtautību grupas, ja pati savā teritorijā būtiski ierobežo tur vēsturiski dzīvojošo pamattautu valodas. Tā, piemēram, Krievijas Konstitucionālā tiesa 2004. gada 16. novembrī atcēla Tatarstānas autonomās republikas likumu normas, kas paredzēja tatāru rakstu valodā kirilicas vietā izmantot latīņu alfabētu (līdzīgi kā tatāru valodai radniecīgajā turku valodā), kas, pēc valodnieku domām, ļautu labāk atveidot tatāru valodas skaņas. Spriedumā cita starpā norādīts, ka valsts vienotības un veiksmīgas funkcionēšanas nolūkos visu Krievijas Federācijā lietoto valodu rakstībai jābalstās vienīgi uz kirilicu un ka šiem apsvērumiem, izvēloties rakstības formu, ir piešķirama lielāka nozīme nekā valodas fonētiskajām īpatnībām.

Kāpēc Krievija par argumentu Krīmas aneksijai izmantoja tās iedzīvotāju cilvēktiesību pārkāpumus, kaut, neskatoties uz mērķtiecīgo naida kurināšanu, nevienam reālu incidentu tai nebija izdevies sarīkot? Tai pašā laikā Eiropas Cilvēktiesību tiesu pārplūdina lietas par brutāliem cilvēktiesību pārkāpumiem Čečenijā. Un, protams, – kāpēc Krīmas iedzīvotājiem pienākas viņu apdzīvotās teritorijas valstiskās piederības brīvas izvēles iespējas, savukārt separātisko Ziemeļkaukāza tautu viedoklis nav jāņem vērā? (“Referendums”, kurā vairāk nekā 95% čečenu pēc diviem asiņainiem kariem ar prieku nobalsoja par palikšanu Krievijas sastāvā, nav arguments – ar šādu priekšnesumu var sacensties vienīgi Ziemeļkorejas režīma režisori.)

Kāpēc žurnālistikas vārda necienīgo Krievijas TV propagandas kanālu ierobežošana būtu cilvēktiesību pārkāpums, ja turpretī pašā Krievijas Federācijā cenzūra ir ikdiena? Piemēram, Krīmas aneksijas laikā no darba tika atlaista ietekmīgā portāla *lenta.ru* (līdz šim to mēnesī apmeklēja ap 20 miljoniem unikālo lietotāju!) galvenā redaktore Gaļina Timčenko – dažas stundas pēc tam, kad portālā publicēta Ukrainas nacionālista intervijā Federālais uzraudzības dienests (*Роскомнадзор*) bija saskatījis aicinājumu uz ekstrēmismu. Neskatoties uz to, ka portāls “bīstamo” ukraiņu citātu uzreiz izdzēsa, atlaists, protams, tika arī šo interviju Kijevā veidojušais *lenta.ru* korespondents.

Tai pašā laikā vairāk nekā 50 pazīstami Krievijas zinātnieki nosūtījuši vēstuli tam pašam *Роскомнадзор* ar aicinājumu pārbaudīt, vai Kremļa lakstīgalas Dmitrija Kiseļeva televīzijā paustie draudi pārvērst ASV radioaktīvos pelnos nav ekstrēmisms, kas pārkāpj Krievijas likumus. Kāda būs mediju kontroliera atbilde šajā gadījumā?

Mums kā demokrātiskas valsts iedzīvotājiem ir grūti iedomāties situāciju, kādā diemžēl atrodas Krievijas žurnālisti un visi citi, kas vēlas brīvi saņemt un nodot informāciju. Ar vieglu ģenerālprokurora rokas mājieni interneta sakaru uzņēmumiem tiek doti rīkojumi bloķēt iedzīvotāju pieeju “nevēlamiem” interneta portāliem, tai skaitā, protams, opozīcijas interneta platformām, un aizliegto adrešu saraksts tiek regulāri papildināts. Piemēram, pēc dalības pretkara demonstrācijā Maskavā tika bloķēts grupas “Mašina vremeņi” līdera *facebook* konts (un, starp citu, aizliegti arī plānotie koncerti).

Šādos apstākļos vislielāko cieņu un apbrīnu raisa Krievijas pilsoņu drosme paust savu viedokli. Kaut vai ironiskais opozīcijas jauniešu organizācijas “Бесна” 20. martā iesniegtais pieteikums Pēterburgas vēlēšanu komisijā – iniciatīva rīkot referendumu par Pēterburgas izstāšanos no Krievijas Federācijas un atkalapvienošanos ar Eiropu, kļūstot par Lihtenšteinas hercogistes sastāvdaļu (skat. *svoboda.org*).

Ja varēja Krīma, kāpēc lai Pēterburga nevarētu?

Nedēļraksts “Jurista Vārds”

Reģistrācijas apliecība Nr. 1148
Iznāk otrdienās

Redakcija

Dina Gailīte, galvenā redaktore
Leonards Pāvils, atbildīgais redaktors
Gatis Litvins, tieslietu redaktors
Ilze Dubava, tieslietu redaktore
Sannija Matule, informācijas
un elektroniskās versijas redaktore
Baiba Krauze-Krūze, literārā redaktore
Kornēlijs Briedis, datormaketētājs

Kontakti

Bruņinieku iela 36–12, Rīga LV–1011
tālrunis: 67310680
e-pasts: juristavards@lv.lv

Izdevējs

VSIA “Latvijas Vēstnesis”

Iespiests

SIA “Microdot”,
Jūrkalnes iela 15/25, Rīga LV–1046
Tirāža – 1500 eksemplāru

Klientu servisa bezmaksas tālrunis

80006000 (darba dienās no 9 līdz 17)

Sludinājumi un reklāma “Jurista Vārdā”

“Latvijas Vēstneša” Klientu centrā,
Bruņinieku ielā 53, Rīgā LV–1011
tālrunis: 67898741, 67898732

**“Jurista Vārds” ir forums
brīvai un kritiskai juristu diskusijai
nolūkā veicināt tiesisku domu
un praksi Latvijā.**

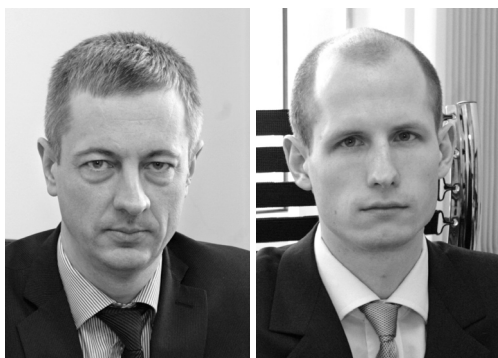
Ārštata autoru publikācijas nepauž
redakcijas viedokli. Par faktu pareizību
atbild rakstu autori.

**“Jurista Vārdā” ievietoto rakstu
pārpublicēšana iespējama
tikai ar redakcijas rakstisku atļauju.
Citēšanas gadījumā atsauce
uz “Jurista Vārdu” obligāta.**

10

Mārtiņš Pētersons:
 "Leģitīmā mērķa konstatēšana ir vispiemērotākā stadija, kurā tiesa var izmantot ekonomiskās efektivitātes apsvērumus."

17

Edgars Džeriņš, Mārtiņš Egle:
 "Nepamatots apdrošināšanas atlīdzības atteikums atbilst prettiesiskam naudas summas došanas jeb maksājuma kavējumam."

22

Viktorija Voitešonoka:
 "Piemērojot prasības nodrošinājumu, jākonstatē prasības nodrošinājuma piemērošanas priekšnoteikumi."

TIESĪBU POLITIKA

4 **EIROPAS KOMISIJA IZPĒTĪJUSI
LATVIJAS TIESU DARBU**30 **PREAMBULAS PROJEKTS
NAV PIETIEKAMI IEKĻAUJOŠS**

5 ZIŅAS

INFORMĀCIJA

6 Sannija Matule
JAUNĀ JURISTU PORTĀLA PIRMĀS 100 DIENAS29 Ilze Dubava
**VIENDZIMUMA ATTIECĪBU
AIZSARDZĪBAS TENDENCES**

SKAIDROJUMI. VIEDOKĻI

10 Mārtiņš Pētersons
**EKONOMISKĀS EFEKTIVITĀTES APSVĒRUMI
KĀ ATTAISNOJUMS PAMATTIESĪBU
IEROBEŽOJUMAM**17 Edgars Džeriņš, Mārtiņš Egle
**PAR APDROŠINĀTĀJU NEPAMATOTU
ATTEIKUMU IZMAKSĀT ATLĪDZĪBU**22 Viktorija Voitešonoka
**PRASĪBAS NODROŠINĀŠANA UN AR TO SAISTĪTĀ
PROBLEMĀTIKA: LATVIJAS TIESU PRAKSE**

TIESĪBU PRAKSE

31 **AIZDOMĀS TURĒTĀ PIENĀKUMS PAZIŅOT
PAR SAVU ALIBI**

34 JAUNĀKIE NORMATĪVIE AKTI

EIROPAS KOMISIJA IZPĒTĪJUSI LATVIJAS TIESU DARBU

Neraugoties uz to, ka Latvijā aizvien ir ļoti aktuāls jautājums, kā samazināt lietu izskatīšanas termiņus un efektīvīzēt tiesvedības procesu, lai mazinātu lietu uzkrājumu tiesās, Eiropas Komisija (EK) ir izpētījusi: Latvijā jau tiek izskatīts vairāk lietu nekā saņemts, tādējādi likvidējot lietu uzkrājumu. To apliecina caurlaides spējas koeficients lietu izskatīšanā (clearance rate), kas Latvijā pārsniedz 100%.

Šomēnes EK ir publiskojusi ziņojumu par tiesiskumu Eiropas Savienībā (ES). Ziņojums "Eiropas rezultātu apkopojums tiesiskuma jomā" (*The 2014 EU Justice Scoreboard*) ir otrais izdevums pēc kārtas, un tajā analizēts ES dalībvalstu panāktais progress dažādos ar tiesu sistēmas efektivitāti saistītos jautājumos.

Ziņojums gan ir balstīts uz 2012. gada datiem, tāpēc tas pilnībā neatspoguļo pašreizējo situāciju un dalībvalstu, arī Latvijas, pēdējo tiesu reformu rezultātus. Dokumentā arī uzsvērts, ka nav bijuši pieejami objektīvi un salīdzināmi dati par tiesu sistēmu efektivitāti par visām dalībvalstīm un visos jautājumos.

Situācija tieslietu jomā dalībvalstīs salīdzināta trīs jomās: tiesu sistēmas efektivitāte, tiesu sistēmu kvalitāte un tiesu varas neatkarība.

Sadaļā "Tiesu sistēmas efektivitāte" pieejams pārskats par tiesvedības ilgumu dalībvalstīs. Ieņemot 11.–13. vietu, Latvija stabili ierindojas ES dalībvalstu reitinga vidusdaļā dažādu kategoriju un sarežģītības lietu izskatīšanā. Salīdzinoši augstākas pozīcijas ieņem kaimiņvalstis Lietuva un Igaunija. Vispārējā vērtējumā par lietu (izņemot krimināllietas) izskatīšanas ilgumu Lietuva ierindota 2., Igaunija – 3. vietā. Civillietu izskatīšanā Lietuva ir pirmā, savukārt Igaunija ir pirmā administratīvo lietu izskatīšanā. Savukārt Latvija ieņem 11. vietu attiecībā uz maksātnespējas procesu ilgumu, bet Lietuva – 14., Igaunija – 21. vietu.

Ziņojumā minētas valstis, kurās ir visgarākie lietu skatīšanas termiņi: Portugāle, Malta, Grieķija, Kipra un Itālija. Visīsākie lietu izskatīšanas termiņi ir Dānijā – vienas lietas izskatīšana vidēji aizņem 15 dienas; Latvijā – 180 dienas, bet Portugālē – 810 dienas.

EK izpētījusi, ka Latvijā tiek izskatīts vairāk lietu nekā saņemts, tādējādi likvidējot lietu uzkrājumu. To apliecina caurlaides spējas koeficients lietu izskatīšanā, kas Latvijā pārsniedz 100%. Savukārt, vērtējot izskatīšanā esošo lietu daudzumu uz 100 iedzīvotājiem, Latvija ar vidēji 1,8 lietām ierindota 5. vietā uzreiz aiz Zviedrijas, Lietuvas, Beļģijas un Nīderlandes. Visaktīvāk cilvēki tiesājas Eiropas dienvidu valstīs – Portugālē (15,7 lietas), Slovēnijā (14,1 lieta), kurām seko Horvātija, Itālija un Grieķija.

Sadaļā "Tiesu sistēmu kvalitāte" EK atzinīgi novērtējusi Latvijas rīcību dažādu elektronisku rīku ieviešanā tiesvedības procesos.

Tiesu vajadzībām uz vienu iedzīvotāju Latvijā tērē 21 eiro, tāpēc mūsu valsts un arī Igaunija un Lietuva ierindota vienā no pēdējām vietām (pirms Rumānijas un Bulgārijas) sarakstā par tiesām piešķirto budžeta līdzekļu apmēru. Visvairāk līdzekļus tiesu vajadzībām tērē Luksemburga (148 EUR), Vācija (105 EUR) un Slovākija (80 EUR).

Savukārt tiesnešu skaita ziņā uz 100 tūkstošiem iedzīvotāju ar 21 tiesnesi Latvija ierindota saraksta augšgalā – 12. vietā. Kaimiņvalstis Lietuva un Igaunija ierindotas attiecīgi 8. (25 tiesneši) un 15. vietā (18 tiesneši). Visvairāk tiesnešu ir Slovākijā un Ungārijā – attiecīgi 48 un 46, bet vismazāk Īrijā un Dānijā – 4 un 8.

Ziņojumā analizēta arī juridiskās palīdzības pieejamība un kvalificētu juridiskās palīdzības sniedzēju daudzums valstī. Baltijas valstīs šis rādītājs atzīts par vienu no zemākajiem ES. Savukārt tiesiskums kā prioritārā joma atzīmēts divpadsmit valstīm, arī Latvijai.

Kopumā no visām dalībvalstīm visaugstāko vērtējumu saņēmusi Somija, Igaunija ierindojusies 9., Latvija – 17., bet Lietuva – 21. vietā. Sarakstu noslēdz Slovākija, kas ieņem 28. vietu.

Jāpiebilst, ka EK ziņojumā ir izcelti labākie piemēri un iezīmēti iespējamie risinājumi ES dalībvalstu nacionālo tiesību sistēmu uzlabošanai. Pamatojoties uz šo ziņojumu, EK aicina dalībvalstis, Eiropas Parlamentu un visas ieinteresētās personas uz atvērtu dialogu un konstruktīvu sadarbību.

Tieslietu ministrijas informācija

Rozenfelds
& partners

ADVOKĀTU BIROJS ROZENFELDS UN PARTNERI

aicina pievienoties savam kolektīvam **talantīgu un profesionāliem izaicinājumiem gatavu**

JURISTU/-I

Mēs sagaidām:

- Augstāko juridisko izglītību un jurista kvalifikāciju
- Vismaz 2 gadu pieredzi jurista un/vai jurista palīga amatā
- Profesionālo interesi par tieslietām un vēlmi papildināt savas zināšanas
- Labas angļu, latviešu un krievu valodas zināšanas (gan mutvārdos, gan rakstos)
- Precizitāti un atbildības sajūtu
- Labas komunikācijas spējas
- Zinātniskās publikācijas tiesību nozarē tiks uzskatītas par priekšrocību

Mēs piedāvājam:

- Interesantu darbu profesionālu juristu komandā
- Profesionālās pilnveides un izaugsmes iespējas
- Kvalifikācijai un prasmēm atbilstošu atalgojumu

Motivācijas vēstuli un CV lūdzam sūtīt uz
natalija@rozenfelds.lv
līdz 2014. gada 10. aprīlim

Diskusija par dalībvalstu tiesu prejudiciālajiem pieteikumiem

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs 17. martā Luksemburgā piedalījās Eiropas Savienības Tiesas rīkotajā diskusijā ar Eiropas Savienības valstu augstāko tiesu priekšsēdētājiem par dalībvalstu tiesu prejudiciālajiem pieteikumiem Eiropas Savienības Tiesai.

Diskusiju par Eiropas Savienības Tiesas un dalībvalstu komunikācijas aspektiem prejudiciālu jautājumu lietās vadīja Eiropas Savienības Tiesas prezidents Vasilijš Skuris (*Vassilios Skouris*).

Ar nacionālo tiesu pieredzi iepazīstināja Igaunijas Augstākās tiesas prezidents Priits Pikamē (*Priit Pikamae*) un Portugāles Augstākās tiesas prezidents Antoniu Silva Enrikešs Gašpārs (*Antônio Silva Henriques Gaspar*), bet apaļā galda diskusijā piedalījās vairāk nekā divdesmit valstu augstāko tiesu pārstāvji.

Katras valsts tiesas atbild par to, lai Eiropas Savienības tiesības attiecīgajā valstī tiktu pareizi un vienveidīgi piemērotas. Lai mazinātu iespējamību, ka tiesas dažādās valstīs varētu atšķirīgi interpretēt Eiropas Savienības tiesību aktus, ir izveidota "prejudiciāla nolēmuma procedūra".

Ja valsts tiesai ir šaubas par kāda Eiropas Savienības tiesību akta interpretāciju vai spēkā esamību, tā var vērsties (un atsevišķos gadījumos tai ir noteikti jāvērsas) Eiropas Savienības Tiesā ar prejudiciālu jautājumu un šī tiesa pieņem prejudiciālu nolēmumu.

Maza apmēra civilprasības varēs iztiesāt ātrāk

Saeima 20. martā otrajā, galīgajā lasījumā pieņēma grozījumus Civilprocesa likumā, kas paredz noteikt jaunu procesuālo kārtību, kā tiesā tiek izskatītas pārsūdzētās civilprasības, kurās prasījuma summa nepārsniedz 2100 eiro.

Šādas pārsūdzības no 1. aprīļa plānots skatīt apgabaltiesā apelācijas kārtībā, piemērojot procedūru, kas ļaus paātrināt lietu izskatīšanu un atsijāt nepamatotās sūdzības.

Pirmās instances tiesas gadā izskata 12–14 tūkstošus maza apmēra prasību, kas veido gandrīz ceturto daļu no rajona (pilsētas) tiesās

izskatāmajām lietām. Apelācijas kārtībā kopumā vidēji tiek pārsūdzēta desmitā daļa lietu, tādējādi apgabaltiesas gadā vidēji papildus saņems vairāk nekā 1000 maza apmēra civilprasību. Vienlaikus tiks atslogota Augstākā tiesa, kas šādas lietas pašlaik skata kasācijas kārtībā.

Nemot vērā ārvalstu pieredzi maza apmēra prasību iztiesāšanā, ar likuma grozījumiem tiks ieviestas tā dēvētās apelācijas atļaujas, pieļaujot apelācijas tiesvedību tikai noteiktos gadījumos, un procesuālās ekonomijas nolūkā, paredzot minētās lietas pamatā izskatīt rakstveida procesā.

Jaunie tiesneši dod zvērestu

Tieslietu ministre Baiba Broka 18. martā piedalījās svinīgajā jauno tiesnešu zvēresta došanas ceremonijā. Solījumu savā darbā vienmēr censties noskaidrot patiesību un nekad to nenodot deva divi rajona (pilsētas) tiesas tiesneši – Dace Grabovska un Erlerns Ernstsons.

Ministre aicināja tiesnešus, stājoties pie jauno pienākumu pildīšanas, vienmēr paturēt prātā doto zvērestu. "Uztveriet to galvenokārt kā apņemšanos sev. Tas palīdzēs arī grūtos brīžos un sarežģītās situācijās", teica B. Broka. Viņa arī izteica cerību, ka tiesneši savā darbā turpinās apgūt visu jauno un ar lepnumu pildīs atbildīgos tiesneša pienākumus.

Pieņem jaunuzņemto advokātu zvērestu

Augstākās tiesas priekšsēdētājs Ivars Bičkovičs 20. martā pieņēma sešu Latvijas Zvērinātu advokātu padomē uzņemtu advokātu zvērestu.

Par zvērinātiem advokātiem kļuvuši zvērinātu advokātu palīgi Aleksandrs Balodis, Lāsma Liepiņa, Dace Mihaļska un Sandra Zariņa, kā arī maksātnespējas procesu administrators Kaspars Oļehnovičs un pašnodarbināts jurists Ģirts Osis. Pēc zvēresta pieņemšanas Augstākās

tiesas priekšsēdētājs jaunajiem advokātiem novēlēja ikdienas darbā atcerēties par zvērestā solito atbildību.

Tieslietu ministres darba vizīte Jēkabpilī

Tieslietu ministre Baiba Broka 19. martā darba vizītē apmeklēja Jēkabpili un tikās ar pilsētas vadību un tiesu varas pārstāvjiem.

Sarunas tēmu lokā ar Jēkabpils domes priekšsēdētāju Leonīdu Salcēviču bija arī jautājumi par bāriņtiesas kompetenci un priekšlikumu palielināt pabalsta apjomu audžuģimenēm.

Tiekoties ar Jēkabpils rajona tiesas priekšsēdētāju Valdi Muižnieku un rajona virsprokurori Elitu Dreiblatheņu, tika pārrunāta tieslietu reformas norise un nepieciešamie uzlabojumi tiesu darba organizācijā. Jēkabpils rajona tiesā visas krimināllietas, kurās apsūdzētie atrodas apcietinājumā, tiek skatītas, izmantojot videokonferenču sistēmu.

Vizītes noslēgumā tieslietu ministre apmeklēja Jēkabpils cietumu. Arī šajā ieslodzījuma vietā, līdzīgi kā citur, aktuāls ir finansējuma jautājums gan ieslodzīto vajadzību apmierināšanai, gan darbinieku drošības un atalgojuma nodrošināšanai.

Autoru biedrība noslēdz līgumu ar "Youtube"

Autoru biedrība AKKA/LAA 18. martā parakstīja līgumu, kas biedrības pārstāvētajiem dziesmu autoriem un komponistiem turpmāk ļaus saņemt autoratlīdzību par savu reģistrēto darbu izmantojumu interneta vietnē "Youtube".

Noslēgtā vienošanās ir būtisks solis autoru un autordarbu lietotāju attiecību sakārtošanā. Tā nodrošinās "Youtube" lietotājiem iespēju legāli izmantot vietnē pieejamos mūzikas darbus gan audio, gan video ierakstos.

Darbu izmantojuma un autoratlīdzību administrēšanas procesu nodrošinās Ziemeļvalstu Autortiesību aģentūra (NCB), ar kuru AKKA/LAA sadarbojas, licencējot muzikālu darbu izmantojumu mehāniskā ierakstā.

Ziņu avoti:
Saeima, Augstākā tiesa,
Tieslietu ministrija, AKKA/LAA
Foto: no Tieslietu ministrijas arhīva

JAUNĀ JURISTU PORTĀLA PIRMĀS 100 DIENAS

JURISTA VĀRDS

SĀKUMSŽURNĀLSZIŅASDOMNĪCAARHĪVS

JAUNĀKAIS ŽURNĀLA NUMURS

ILZE LEPIKŠONE

SKAIDROJUMI. VIEDOKĻI

Vai direktīvas pārņemšana vienlīdz nozīmē direktīvas mērķa sasniegšanu

AFIŠA

Dr.iur. Kristīnes Stradas-Rozenbergas atklātā lekcija „Ievads pierādīšanas teorijā”. »

Dr.iur. Diānas Apses atklātā lekcija "Tiesnešu atsevišķās domas. To paušanas vēsturiskie, normatīvie u.c. aspekti". »

Esošos un topošos vecākus aicina reģistrēties semināram par valsts pārvaldes e-pakalpojumiem. »

Atvērto durvju diena LU Juridiskajā fakultātē. »

ZIŅAS

21. MARTS 2014 / 08:00

Satversmei neatbilst norma par kompensāciju nemaksāšanu to teritoriju īpašniekiem, kas atrodas dabas liegumos

20. MARTS 2014 / 14:53

Māris Lejnietis: “Es esmu lielisks, bet ne visās jomās”

Pagājušajā nedēļā, publicējot “Jurista Vārda” portāla jauno – mobilo – versiju *m.juristavards.lv*, gandrīz ir noslēdzies lielo pārmaiņu cikls, kas žurnāla un elektroniskās vietnes satura lietošanu padarījis daudz ērtāku, funkcionālāku un draudzīgāku kopumā. Portāla *juristavards.lv* pirmie trīs mēneši jaunajā saturā un formas veidolā, kāds lasītāju vērtējumam tika nodots šā gada 3. janvārī, ir apliecinājuši, ka lielo pārmaiņu kurss bijis vērsts pareizajā virzienā. Taču vienlaikus prakse arī liecina, ka daļa lietotāju vēl ļoti piesardzīgi izmanto vairākas noderīgas iespējas.

Tradicionāli ierasts, ka ikkatra jaunā valdība mēdz atskaitīties par padarīto pirmajās 100 dienās, sniedzot arī ieskatu nākotnes plānos. Izmantojot šo analogiju un pieverot acis uz to, ka juristu portāla apaļās 100 dienas patiesībā būs tikai pēc trim nedēļām, vēršam lasītāju uzmanību uz kārtējiem jauninājumiem portālā *juristavards.lv* un atgādinām par priekšrocībām, kas tagad pieejamas plašā klāstā.

***juristavards.lv* sadraudzība
ar mobilajiem tālruniem**

Līdz ar jaunās – mobilās – versijas publicēšanu portāla saturs ir draudzīgs ne tikai lietošanā datoros un planšetēs, bet arī mobilajos tālruņos. Jau iepriekš portāla saturs bija pieejams mobilajās ierīcēs, taču pilnajā, nevis šim nolūkam īpaši pielāgotā un izstrādātā versijā. Mobilā tālruņa ekrāns izmēra ziņā nevar sacensties ar datora monitoru, tādēļ, saprotams, līdz šim pārlūkot un lietot portāla saturu ar tālruņa starpniecību nebija ne īpaši parocīgi, ne arī pārskatāmi.

Tāpēc, kā jau ierasts attiecībā uz elektroniski pieejamiem mūsdienīgiem produktiem, arī

juristavards.lv redakcija ir pabeigusi darbu pie sava portāla jaunās mobilās versijas izstrādes, kura nule nodota lietotāju rīcībā: *m.juristavards.lv*.

Neraugoties uz mobilās versijas ļoti kompakto formu, tajā joprojām ir pieejams viss portāla pilnās versijas saturs: gan žurnāla "Jurista Vārds" jaunākais numurs, gan arhīvs, ikdienas ziņas un to priekšvēsture, Domnīcas diskusiju temati jeb esejas un "Brīvā mikrofona" ieraksti, afišas sludinātie jaunumi un amatu konkursu vakances. Arī "E-žurnāla" abonentiem (un tādu jau nav mazums!) ir savs guvums, jo minētais izdevuma formāts automātiski pielāgojas mobilajai ierīcei un ir tikpat ērti lietojams kā datorā.

Tāpat ir nodrošināta meklēšanas iespēja un arhīva satura pieejamība, saglabājot galvenos atlases kritērijus: autoru katalogs, tiesību nozaru un tiesību prakses katalogs u.c.

Ne mazāk svarīgi, ka mobilā versija piedāvā arī autorizēšanās iespēju, kas vienlaikus nodrošina piekļuvi žurnāla saturam un autorizētā lietotāja profilā uzkrātajai personalizētajai informācijai – paša atzīmētajiem rakstiem, citātiem un piezīmēm.

Tāpat ir nodrošināta atskaite par lietotāja apskatītajiem žurnāla rakstiem, lai gūtu izsmēlošu informāciju par arhīva rakstu limita izlietojumu u.c.

Savukārt, ja nepieciešams, mobilajā versijā ir piedāvāta arī izeja jeb pārslēgšanās uz portāla pilno versiju (tā sauktajā kājenē) un norādīti kontakti saziņai ar redakciju vai lasītāju servisu (*abonenti@lv.lv*, tālr.: 80006000).

Jāpiebilst, ka lietotāju ērtībām mobilās versijas satura pārlūkošanā ir piedāvāta arī iespēja katru sadaļu, pēc saviem ieskatiem, sakļaut vai atvērt, tādējādi aiztaupot nepieciešamību pārskatīt visu garo informācijas virteni gadījumam, ja konkrētajā brīdī tas nav aktuāli.

Autorizētā lietotāja īpašās priekšrocības

Atskatoties uz *juristavards.lv* nepilniem pirmajiem trim mēnešiem, kas aizvadīti jaunajā saturiskajā, dizaina un funkcionālajā veidolā, redzams, ka pārmaiņu virziens bijis pareizs. Tā, piemēram, salīdzinot portāla apmeklējuma datus par šā gada pirmajām un aizvadītā gada pēdējām desmit nedēļām, atklājas, ka kopējais apmeklējumu skaits šogad ir dubultojies. Tam gan ir loģisks izskaidrojums, kas sakņojas portāla satura paplašināšanās. Proti, savulaik *juristavards.lv* bija vienīgi drukātā žurnāla elektroniska kopija, kas jaunu saturu ieguva tikai līdz ar jauna izdevuma iznākšanu – tātad vienreiz nedēļā, otrdienās. Turpretim šobrīd žurnāls ir tikai viena no portāla sadaļām, kas joprojām tradicionāli dzīvo sava drukātā līdzinieka ritmā, taču viss pārējais saturs – ziņas, afiša, amatu konkursi, ieraksti Domnīcā – ir teju ik dienu mainīgs un, kas galvenais – brīvi pieejams ikvienam interesentam, ne tikai žurnāla abonentiem.

Portāla saturā ieviestie jauninājumi ļauj sekot līdzi ikdienas norisēm Latvijas tiesību sistēmā un par būtiskāko nekavējoties informēt arī sabiedrību, tostarp sociālajos tīklos vērstot uzmanību uz galvenajām aktualitātēm. Arī šī rosība nepaliek bez pozitīvām sekām, un, analizējot portāla apmeklējuma datus, kad interesenti *juristavards.lv* ir nonākuši, uzklīšķinot uz kādas no saitēm sociālajos tīklos, redzams milzīgs solis uz priekšu. Piemēram, šā gada pirmos divus mēnešus salīdzinot ar tādu pašu periodu pērn, atklājas, ka tagad apmeklētāju pieaugums no dažādiem sociālajiem tīkliem ir vairāk nekā seši simti procentu.

Tomēr vienlaikus, neraugoties uz portāla unikālo lietotāju un viņu apmeklējumu reižu kopskaita ievērojamo palielinājumu, tehniskās uzskaites dati liecina, ka daļa vēl nav iepazinusi vai nesteidz lietot tiem piedāvātās iespējas. Proti, reģistrējoties portālā vai autorizējoties ar kādu no sociālajiem tīkliem, ikviens lietotājs bez ierobežojuma var izveidot savu *juristavards.lv* kontu. Tas nodrošina vairākas priekšrocības jeb personalizētās iespējas portāla satura lietošanā:

- **Personīgie iestatījumi** – ir iespēja izveidot un rediģēt lietotāja profilu ar saviem individuālajiem datiem: pievienot foto; reģistrēt fiksētu segvārdu ar citu foto; nomainīt piekļuves paroli, ja autorizācijā izmantots JV konts; abonentiem – mainīt informāciju par žurnāla piegādes adresi u.c.

- **Uzskaitē par lietotāja veiktajām darbībām un aplūkoto saturu portālā** (šīs ziņas pieejamas un redzamas tikai katram individuāli): atskaite par pēdējiem portālā skatītajiem rakstiem un ziņām; atskaite par maksas satura (žurnāla), ja tāds ir pieejams,

izlietojumu, norādot skatīto rakstu virsrakstus, kā arī skatīšanas datumu, laiku u.c. informāciju; izvēlnē “Tavi komentāri” vienkopus var aplūkot savus komentārus, kas autorizētā lietotāja vārdā vai ar izvēlēto segvārdu pievienoti portālā publicētajiem rakstiem, ziņām vai Domnīcas saturam.

- **Brīvā mikroфона ieraksti** jeb iespēja gan izteikties par norisēm jurisprudencē un komentēt situāciju tiesību praksē, gan padalīties viedokli par ikdienas situācijām, publicējot savu viedokli tiešsaistē. Lietotāja profilā vienkopus pieejami arī visi paša veiktie “Brīvā mikroфона” ieraksti, kā arī veidne jauna ieraksta izveidošanai (katru ierakstu pēc tā publicēšanas autors 15 minūtes vēl var korigēt).

- **Rakstu rīki jeb iespēja personalizēt saturu,** veidojot individuālās rakstu mapes, kā arī krājot citātus un savas piezīmes pie rakstiem. Proti, katrs autorizētais lietotājs pēc izvēles rakstiem vai ziņām var pievienot savas piezīmes, atzīmēt tekstā citātus vai pievienot rakstus savām mapēm. Visu šo darbību rezultāts atspoguļojas lietotāja profilā, kur vienuviet, sadalot pa attiecīgajām kategorijām, ir pieejamas paša piezīmes vai atzīmētie citāti un raksti. Vairs nav nepieciešams izdrukāt un glabāt rakstus, lai tie vienmēr būtu pa rokami. Tāpat, ja rakstā ir kāda īpaša tēze, ko paturēt prātā, atliek vien izmantot citāta iezīmēšanas pogu un šī tēze kopā ar raksta rekvizītiem (lai noformētu korektu atsauci) saglabājas lietotāja profilā sadaļā “Tavi citāti”.

- **Abonēšanas dati** – autorizētajiem lietotājiem, kuri vienlaikus ir žurnāla abonenti, profilā tiek atspoguļota izsmēloša informācija gan par to, kas (drukātais žurnāls, “E-žurnāls” vai komplekts, kas iemieso abus iepriekš minētos) un cik ilgi ir abonēts, gan arī kāds ir vēl pieejamo arhīva rakstu limits. Jāpiebilst, ka “E-žurnāla” abonentiem to profilā ir izveidota papildu izvēlne “Tavi e-žurnāli”, kur vienuviet ir pieejami visi šī formāta abonētie numuri.

- **Individuālie paziņojumi** – autorizēšanās portālā nodrošina iespēju savā profilā saņemt redakcijas sūtītus paziņojumus, par ko signalizē īpašs simbols – gaiši zils aplis ar skaitli vidū melnajā rīkū joslā pie lietotāja vārda, uzvārda un foto, ja tāds ir pievienots. Ja ne regulāri, tad vismaz reizi pa reizei būtu vērts tos caurskatīt, jo minētie paziņojumi ir saistīti ar portāla lietošanu vai dažkārt var ietvert abonentiem būtisku informāciju. Anekdotas vai uzbāzīgus piedāvājumus šādi nav paredzēts izsūtīt.

Juristu diskusiju platforma – Domnīca

Analizējot datus par portāla lietotāju izmantotajām iespējām (*tie ir automātiski atlasīti dati par portālu kopumā un nesatur ziņas par*

individuāliem lietotājiem), atklājas, ka pagaidām lietotāju mapēs glabājas 430 raksti, apaļi 100 citāti, bet vēl 20 rakstiem pievienotas piezīmes. Ja nepieciešams, pamācība par to, kā tieši lietojami šie raksta rīki, kas nodrošina informācijas personalizāciju, ir pieejama katra autorizētā lietotāja profila sadaļā “Personalizētās iespējas”.

Vienlaikus ar pamudinājumu plašāk izmantot autorizēto lietotāju priekšrocības, redakcija arī aicina ikvienu interesentu kļūt par portāla satura līdzveidotāju, dodot savu artavu Domnīcā jeb juristu domu apmaiņas platformā.

Domnīcas saturu veido divas sadaļas: esejas un “Brīvā mikroфона” ieraksti. Šajā kontekstā esēja ir brīvā formā rakstītas, apjomā un tēmā neierobežotas pārdomas, kas vērstas tiesiskas domas un prakses attīstības virzienā. Tā ir portāla lietotāju iespēja piedalīties *juristavards.lv* satura veidošanā, rosinot diskusiju par redzēto, dzirdēto vai domās apcerēto.

Kopš Domnīcas atklāšanas tajā jau publicētas 12 šādas esejas: Andrejs Judins “Daži fakti saistībā ar vienošanos par soda apmēra samazināšanu”; Jānis Neimanis “Tiesiskās atbildības neizbēgamība konkurences tiesībās”; Arta Snipe “Latvijas tiesu sistēmas “Maidans””; Santa Slokenberga “Vai izvēlētais līdzeklis ļauj sasniegt veselības aprūpes finansēšanas reformas mērķi?”; Jānis Lapsa “Ukraina un kara likumi”; Dita Amoliņa “Digitalizācija”; Arnis Zelčs “Piespiedu noma Civillikuma 1732. panta kontekstā”; Aldis Alliks “Priekšnoteikumi, lai kļūtu par veiksmīgu advokātu”; Aldis Gobzems “Maskas ir kritušas”; Andrejs Elksniņš “Valsts vadošās iestādes – ministrijas vai privātie juristu kantori?”; Edgars Džeriņš “Par kritisku nepieciešamību dot iespēju personai izvēlēties tiesu, kura skatīs viņas pārkāpuma lietu” un Jānis Lapsa “Vai viegli būt advokātam?”.

Pretstatā esējām, kas tiek iesūtītas portāla redakcijai (*juristavards@lv.lv*) un literāri rediģētas, “Brīvā mikroфона” ieraksti uzreiz atspoguļojas tiešajā ēterā jeb portālā. Tā ir portāla autorizēto lietotāju priekšrocība – nepastarpināti atklāt jaunu diskusiju tēmu, piemēram, vai līguma sagatavotājs drīkst būt tajā norādītās šķirējtiesas sastāvā, kā arī izteikt repliku vai padalīties secinājumos u.c. Šobrīd Domnīcā pieejami jau 17 šādi ieraksti, no kuriem vairāki raisījuši arī izvērstas diskusijas – gan pašā portālā, gan arī sociālajos tīklos, atsaucoties uz konkrēto ierakstu. Piemēram, aizvadītajā nedēļā portāla lietotāji bija rosinājuši diskutēt gan par iecerētajiem grozījumiem Kriminālprocesa likumā, gan Ministru kabineta kompetenci 16. marta

notikumu sakarā (kontekstā ar Ministru kabineta pieņemto lēmumu par liegumu ministriem piedalīties 16. marta pasākumos pie Brīvības pieminekļa); gan arī par objektīvo izmeklēšanu un sacīkstes principu civilprocesā, autorei retoriski vaicājot: “Kā tas nākas, ka Augstākā tiesa var pēc savas iniciatīvas ieskatīties “Lursoft” datubāzē, kuras saturam nav juridiska spēka, lai konstatētu, ka kāda no pusēm ir beigusi pastāvēt (izslēgta no Komercreģistra), un tādējādi izbeigt skatīt civillietu kasācijas instancē, savukārt pirmās instances tiesa nevar pat pēc puses lūguma ieskatīties sev pieejamā Iedzīvotāju reģistra datubāzē, lai izpildītu Civilprocesa likuma 155. panta piekto daļu, proti, pārbaudītu ieradušos personu identitāti.”

Savukārt vēl iepriekš rosināts apspriest tēmu par tiesas dokumentu izsniegšanu civillietās citā ES dalībvalstī esošam atbildētājam, izzinot, kādēļ ievelkas tiesu procesi un ko darīt, ja advokāta padoms ir brāķis u.c.

Kā redzams, autoru domu lidojums ir vērsts dažādos virzienos, un redakcija aicina ikvienu arī turpmāk nepalikt malā, bet paust savu viedokli situācijā, kad ir ko sacīt. Jo tikai ar izvērstas un izsvērtas diskusijas starpniecību ir iespējams attīstīt tiesisku domu un praksi Latvijā, kas ir “Jurista Vārda” darbības pamatzuddevums. Arī Domnīca ir vieta, kur to īstenot.

Nākotnes perspektīva

Kā jau iepriekš minēts, līdz ar portāla mobilās versijas publicēšanu gandrīz ir noslēdzies lielo pārmaiņu cikls. “Gandrīz” tādēļ, ka vēl joprojām turpinās darbs pie dažādiem jauninājumiem, kurus līdz šim nav spējies īstenot vai kas radušies pēc lietotāju ierosmes.

Piemēram, viens no jautājumiem, kas šobrīd vēl ir redakcijas dienaskārtībā, vērsts “E-žurnāla” virzienā, domājot par papildu ērtībām šī formāta lietošanā. Arī “E-žurnāls” ir viens no šā gada jaunievedumiem – ērta un moderna elektroniska alternatīva drukātajam žurnālam, jo tas pielāgojas ierīcei, no kura tiek lietots – dators, planšete vai viedtālrunis. Kā liecina abonēšanas dati, šis jaunums ir guvis negaidīti lielu piekrišanu, tādēļ redakcija apsver tehniskās iespējas šo formātu lietotājiem padarīt vēl draudzīgāku.

Otra no jomām, pie kuras tiek strādāts, izriet no Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes studentu iniciatīvas par kopīgu sadarbību, lai portālā integrētu arī topošajiem juristiem veltītu sadaļu, kurā tie rastu tieši studijām noderīgu informāciju un atspoguļotu akadēmiskās dzīves norises.

Trešais darba virziens ir vērsts uz Autoru katalogu, ko plānots papildināt ar “Jurista Vārdā” publicēto

The screenshot displays the DOMNĪCA platform interface. At the top, there's a header with the ESEJA logo and a navigation bar. The main content area features several articles, including one titled "Daži fakti saistībā ar vienošanos par soda apmēra samazināšanu" and another about "Objektīvā izmeklēšana un sacīkstes principu civilprocesā". A sidebar on the right lists authors and their article counts, such as "Armands" with 171 articles and "Daiga Nāckalna" with 129. The interface is clean and professional, with a focus on legal content.

rakstu autoru CV jeb ziņām par viņu izglītību, nodarbošanos, nozīmīgākajām publikācijām un vaļaspriekiem, kā arī saziņas iespējām. Šim nolūkam gan redakcija pati nekādus datus par autoriem pašrocīgi nevāks un bez viņu ziņas npublicēs. Jau drīzumā portālā *juristavards.lv* paredzēts izvietot riku “Iesūti savu CV”, kas būs standarta formas veidlapa, un katrs pats varēs lemt, vai vispār vēlas un cik plašu informāciju sniegt par sevi ievietošanai Autoru katalogā. Jāpiebilst, ka šobrīd tajā jau ir vairāk nekā 1000 autoru.

Redakcijas ieskatā, lemjot par Autoru kataloga saturisko paplašināšanu, tā būtu lieliska iespēja kopīgi izveidot tādu kā juristu kartotēku, sniedzot korektu un ticamu informāciju par katru autoru, ko papildinātu viņa foto un veikums “Jurista Vārdā”. Tādēļ redakcija cer uz savu autoru un lietotāju atsaucību, ne tikai iesūtīt CV, bet arī turpmāk aktīvi izmantojot portāla saturu un citas piedāvātās iespējas.

Sannija Matule

EKONOMISKĀS EFEKTIVITĀTES APSVĒRUMI KĀ ATTAISNOJUMS PAMATTIESĪBU IEROBEŽOJUMAM

Mg.iur. **Mārtiņš Pētersons**, zvērināta advokāta palīgs birojā "Borenius"

Iepriekš "Jurista Vārdā" publicētajos rakstos¹ autors vispirms teorētiskā līmenī aplūkoja ekonomiskās efektivitātes apsvērumu izmantošanu juridiskajā argumentācijā un secināja, ka ekonomiskās efektivitātes apsvērumi ir politiski apsvērumi, kas var tikt izmantoti tikai juridisku argumentu ietvaros. Turklāt tiesa nevar pati šādus apsvērumus izdarīt likumdevēja vietā. Minētos secinājumus attiecinot uz Satversmes tiesas praksi, autors argumentēja, ka Satversmē garantēto pamattiesību tvērums nav atkarīgs no valsts ekonomiskajām iespējām un ka sociālās tiesības ir ierobežojamas, tāpat kā pārējās Satversmē garantētās pamattiesības.

Turpinot sākto diskusiju, šajā rakstā tiks analizēta Satversmes tiesas prakse ekonomiskās efektivitātes apsvērumu izmantošanā, vērtējot pamattiesību ierobežojumu tiesiskumu. Raksta mērķis ir noskaidrot, vai un kā ekonomiskās efektivitātes apsvērumi var kalpot par attaisnojumu pamattiesību ierobežojumam.

Foto: Boriss Koljesņikovs

Pamattiesību ierobežojumu mērķis ir samērot indivīda un sabiedrības intereses, nodrošinot tiesiskās sistēmas stabilitāti.

1. Pamattiesību ordinārā ierobežošana

Pamattiesību ierobežošanas klauzula ir ietverta Satversmes 116. pantā. Šā panta komentārā ir norādīts uz apsvērumiem, kāpēc pamattiesību ierobežošana ir nepieciešama. Pirmkārt, persona savā būtībā ir individuāla būtne, tāpēc absolūtas pamattiesības, t.i., tādas, kuras nevar ierobežot, nenodrošinātu nepieciešamo līdzsvaru starp atsevišķas personas individuālajām interesēm, citu personu tiesībām un sabiedrības interesēm.

Otrkārt, demokrātiskas tiesiskas valstis tiek veidotas ar mērķi nodrošināt turpmāku sabiedrības pastāvēšanu, līdz ar to pamattiesības ir ierobežojamas arī tāpēc, lai atsevišķas personas pamattiesību aizsegā nevērstos pret demokrātisko tiesisko valsti un citu personu pamattiesībām.²

Tādējādi pamattiesību ierobežojumu mērķis ir samērot indivīda un sabiedrības intereses, nodrošinot tiesiskās sistēmas stabilitāti.

Pamattiesību ierobežošana var tikt aplūkota arī no tiesību teorijai tuvākas – dalījuma tiesību avotos – koncepcijas. Pamattiesības kā tiesību normas, kas atspoguļo cilvēka kā augstākās vērtības nozīmi demokrātiskā tiesiskā valstī, ir atzīstamas par vispārējiem tiesību principiem.³ Tas pamattiesībām piešķir pārpozitīvu raksturu, proti, tās ir saistošas valstij neatkarīgi no to ietveršanas valstu konstitūcijās vai starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos.⁴ Uzlūkojot pamattiesības kā vispārējos tiesību principus, pamattiesību ierobežošana var tikt analizēta kā kolīziju risināšana starp diviem vai vairākiem vispārējiem tiesību principiem. Metodika, kaut arī formulēta atšķirīgi, pēc būtības ir līdzīga. Vispārējo tiesību principu kolīzija nevar tikt atrisināta *in abstracto*, bet gan tikai konkrētā gadījuma apstākļu ietvaros, izsverot, kuram no principiem konkrētajā gadījumā dodama priekšroka.⁵ Tāpat arī pamattiesībām nepiemīt iepriekš noteikta prioritātes kārtība, un to

* Raksta pamatā – M. Pēterona darbs "Ekonomiskās efektivitātes apsvērumi kā juridiskās argumentācijas līdzeklis", kas "Jurista Vārda" 2012. gada pētniecisko darbu konkursā Tiesību teorijas un vēstures sekcijā tika atzīts par labāko (darba vadītājs – LU Juridiskās fakultātes asoc.prof. Dr.iur. Jānis Neimanis).

ierobežojumi var tikt izvērtēti, tikai konkrēta gadījuma ietvaros nosakot, vai sabiedrības interesēm piešķirama priekšroka pār indivīda tiesību aizskārumu. Tāpēc arī pamattiesību ierobežošanas klauzulas un metodoloģiju noteic vispārējie tiesību principi, proti, arī šajā jomā konstitucionālais likumdevējs nevar brīvi noteikt atsevišķu pamattiesību ierobežošanas kārtību un pieļaujamību.⁶

Kā izņēmums no iepriekš teiktā ir minamas t.s. absolūtās pamattiesības jeb pamattiesību normas, kuras valsts nedrīkst ierobežot. Par tādām esot atzīstamas: tiesības uz tiesībsubjektību; spīdzināšanas, cietsirdīgas izturēšanās vai cieņu pazemojošas izturēšanās vai soda aizliegums; verdzības, vergu tirdzniecības, dzimtbūšanas un tamlīdzīgu institūtu aizliegums; tiesības uz nevainīguma prezumpciju; parādcietumu aizliegums; pases turētāja tiesības iebraukt valsts teritorijā un netikt izraidītam no tās; aizliegums kolektīvi izraidīt no valsts ārzemniekus; domas, apziņas un reliģijas brīvība, ciktāl tā attiecas uz personas iekšējo lauku.⁷ Tā kā absolūtās pamattiesības nav ierobežojamas, tad arī pašsaprotami, ka to ierobežojumi pat teorētiski nevar tikt attaisnoti ar ekonomiskās efektivitātes apsvērumiem. Līdz ar to turpmāk rakstā uzmanība tiks pievērsta tikai relatīvajām pamattiesībām, t.i., tām, kuras var tikt ierobežotas.

1.1. Ierobežojuma attaisnojamība

Lielākā daļa no nacionālo valstu konstitūcijās vai starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos aizsargātajām pamattiesībām⁸ nav absolūtas. Vērtējot, vai pamattiesības ierobežojums ir atzīstams par tiesisku, pirmkārt, jānoskaidro attiecīgās pamattiesības tvērums, otrkārt, ierobežojumi un, treškārt, šā aizskāruma attaisnojamība.⁹ Jautājums par ekonomiskās efektivitātes apsvērumu izmantošanu, nosakot pamattiesību tvērumu, tika analizēts iepriekš publicētajā rakstā. Pamattiesību ierobežojuma saistība ar ekonomiskās efektivitātes apsvērumiem tiks aplūkota saistībā ar ierobežojuma attaisnojamību, kuras ietvaros tiesa sniedz juridisku vērtējumu pamattiesību ierobežojumam.

Pamattiesību ierobežojuma attaisnojamības pārbaude tiek veikta atbilstoši trīspakāpju testam, kas tiek atzīts gan teorijā,¹⁰ gan starptautisko cilvēktiesību institūciju tiesu praksē,¹¹ gan Latvijas tiesu praksē. Arī Latvijas Republikas Satversmes tiesa (turpmāk – Satversmes tiesa) pastāvīgi ir norādījusi, ka, lai noteiktu, vai pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams, tam ir jābūt:

- 1) noteiktam ar pienācīgā kārtā noteiktu likumu;
- 2) attaisnojamam ar leģitīmu mērķi;
- 3) samērīgam (proporcionālam) ar leģitīmu mērķi.¹²

Autors turpmāk pievērsīsies ekonomiskās efektivitātes apsvērumu izmantošanai katrā no

pamattiesību ierobežojuma attaisnojamības vērtējuma soļiem.

1.1.1. Ierobežojuma likumiskais pamats un ekonomiskās efektivitātes apsvērumi

Pamattiesību ierobežojumam jābūt noteiktam ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu.¹³ Turklāt gan Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT),¹⁴ gan Satversmes tiesas¹⁵ praksē ir atzīts, ka nepietiek ar to, ka ierobežojums ir noteikts ar atbilstošā kārtā pieņemtu likumu – likumam ir jābūt arī personai pieejamam un pietiekami skaidri formulētam. Tomēr, pēc autora domām, veicot minēto kritēriju pārbaudi, tiesai nevar rasties nepieciešamība ņemt vērā ekonomiskās efektivitātes apsvērumus. Bieži pats normatīvais regulējums jau atspoguļo likumdevēja izdarītus ekonomiskās efektivitātes apsvērumus.¹⁶ Taču, vērtējot likuma atbilstību t.s. likuma kvalitātes kritērijiem, tiesai nav jāvērtē apsvērumi, kas bijuši šā likuma pieņemšanas pamatā. Šie apsvērumi tiek ņemti vērā, nosakot pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi.

Vienlaikus jānorāda, ka no likuma atrunas principa izrietošie likumdevēja pienākumi pamattiesību aizsardzības jomā neaprobežojas ar pienākumu nodrošināt, ka konkrēts pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar noteiktām prasībām atbilstošu likumu. Likumdevēja pienākums ir arī radīt kritērijus, saskaņā ar kuriem var noteikt robežas, cik tālu valsts drīkst ierobežot pamattiesības.¹⁷ Ekonomiskās efektivitātes apsvērumu kontekstā tas nozīmē, ka, ja likumdevējs vēlas pilnvarot tiesu varu noteiktā apmērā un situācijā ņemt vērā ekonomiskās efektivitātes apsvērumus pamattiesību aizsardzībā, tad šāda likumdevēja griba ir skaidri paužama normatīvajos tiesību aktos. To nosaka apstākļi, ka ekonomiskās efektivitātes apsvērumu izdarīšana ir piekritīga politiskās spriešanas sfērai un tiesu vara principā tam nav piemērojama.

1.1.2. Ekonomiskās efektivitātes apsvērumi kā leģitīms mērķis

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad.¹⁸ Ja šādas svarīgas intereses netiek konstatētas, pamattiesību ierobežojums nav attaisnojams. Pienākums norādīt un pamatot ierobežojuma leģitīmo mērķi Satversmes tiesas procesā vispirms ir institūcijai, kas izdevusi apstrīdēto aktu.¹⁹ Tomēr, kā tas ir atzīts doktrīnā, ja pamattiesību ierobežotājs nespēj pamatot attiecīgo ierobežojumu nepieciešamību, pārbaudes veicējam pašam jāpārbauda, vai attiecīgajā gadījumā pamattiesību ierobežojumam nav konstatējams leģitīms mērķis.²⁰ Līdz ar to tiesu varas kompetencē ietilpst konstatēt, vai pamattiesību ierobežojuma pamatā ir sabiedrībai svarīgu interešu aizsardzība.

Leģitīmie mērķi, kuru sasniegšanai ir pieļaujama Satversmē garantēto pamattiesību ierobežošana, ir uzskaitīti Satversmes 116. pantā, un tie ir: citu cilvēku tiesību, demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības, labklājības un tikumības aizsardzība. Bieži pamattiesību ierobežojums tiek veikts, lai aizsargātu kādu šaurāka tvēruma interesi, kura tiek aptverta ar plašāku leģitīmo mērķi. Šādā gadījumā pārbaudes veicējam ir jākonkretizē Satversmes 116. pantā uzskaitītie leģitīmie mērķi. Tādējādi šā raksta nolūkiem ir jānoskaidro, vai ekonomiskās efektivitātes apsvērumi tiek aptverti ar kādu no pamattiesību ierobežojumu leģitīmajiem mērķiem.

Ekonomiskās efektivitātes apsvērumi acīmredzami ietilpst leģitīmā mērķa – sabiedrības labklājības aizsardzība – tvērumā. Egils Levits ir norādījis, ka sabiedrības labklājība kā leģitīms mērķis vispirms aptver sabiedrības kopējās materiālās labklājības aspektus. Tādēļ ar šo mērķi ir pieļaujams attaisnot dažādus pasākumus, kas vērsti uz sabiedrības kopējo materiālo labumu palielināšanu vai pārdalīšanu starp sabiedrības locekļiem.²¹ Tā, piemēram, atsaucoties uz minēto E. Levita skaidrojumu, Satversmes tiesa ir secinājusi, ka pienācīgs izglītības un zinātnes līmenis kā katras valsts sekmīgas attīstības neatņemams priekšnoteikums ietilpst sabiedrības labklājības kā leģitīma mērķa tvērumā.²² Citā lietā Satversmes tiesa ir secinājusi, ka leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības aizsardzība – ir arī tiesību normai, kas sekmē finansiālās grūtībās nonākušas, bet valstij sistēmiski svarīgas kredītiestādes ātru un efektīvu rekapitalizācijas procesa nodrošināšanu.²³ Ar mērķi aizsargāt sabiedrības labklājību var saprast arī nepieciešamību valsts rīcībā esošos finanšu līdzekļus izmantot pēc iespējas lietderīgāk un saprātīgāk.²⁴ Tādējādi sabiedrības labklājība kā leģitīms mērķis atbilst šā raksta iepriekšējās daļās analizētajam ekonomiskās efektivitātes apsvērumu jēdzienam. Līdz ar to secināms, ka ekonomiskās efektivitātes apsvērumi var tikt izmantoti kā pamattiesību ierobežojumu leģitīms mērķis.

Sabiedrības labklājība kā leģitīms mērķis īpašu nozīmi iegūst ekonomiskās lejupslīdes apstākļos.²⁵ Ekonomiskajai krīzei kā pamatojumam pamattiesību ierobežošanai uzmanība tiks veltīta šā raksta trešajā un ceturtajā sadaļā. Sabiedrības labklājības kā leģitīma mērķa kontekstā autors norāda, ka šāda leģitīmā mērķa izmantošana ekonomiskās krīzes apstākļos, iespējams, kļūst biežāka, jo likumdevējs ir spiests pievērst lielāku uzmanību ar sabiedrības labklājības veicināšanu saistītiem jautājumiem. Tomēr no ierobežojumu konstitucionalitātes pārbaudes viedokļa valsts ekonomiskā situācija nedrīkst ietekmēt tiesas secinājumus. Proti, tiesa ekonomiskās efektivitātes apsvērumus kā pamattiesību ierobežojuma leģitīmu mērķi var konstatēt kā ekonomiskā uzplaukuma periodā, tā arī krīzes apstākļos. Kā to ir norādījusi arī

Satversmes tiesa: “Neatkarīgi no ekonomiskās situācijas valsti likumdevējam ir saistošas Satversmē noteiktās personu pamattiesības.”²⁶

Sabiedrības labklājības aizsardzība kā leģitīms mērķis ir paredzēta arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas²⁷ (turpmāk – Konvencija) sistēmā. Pamattiesību ierobežošanas klauzulas *expressis verbis* ir ietvertas Konvencijas 8.–11. pantā, kā arī 1. protokola 1. pantā, tomēr arī citas Konvencijā ietvertās tiesības var tikt ierobežotas atbilstoši trīspakāpju testa pārbaudei. Sabiedrības labklājība kā leģitīms mērķis ir minēta tikai Konvencijas 8. panta, kas aizsargā tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, otrajā daļā: “Publiskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumus, kas ir paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts vai sabiedrisko drošību vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību, vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.” Tomēr apšaubāms ir viedoklis, ka valsts labklājības intereses nevarētu kalpot citu Konvencijā minēto tiesību ierobežošanai.²⁸

Piemēram, lietā *Gillow v. United Kingdom* Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) izskatīja jautājumu par to, vai valsts drīkst pieprasīt, lai personas, kas vēlas apmesties mājā uz salas, saņemtu tam speciālu atļauju.²⁹ ECT piekrita dalībvalsts viedoklim, ka ir pieļaujams noteikt ierobežojumu salas populācijai, lai nodrošinātu tās sabalansētu ekonomisko izaugsmi.³⁰ ECT ir arī atzinusi, ka dzīvojamo māju pārbaudes, kuras veic muitas kontroles iestādes, var tikt veiktas, lai nodrošinātu valsts ekonomisko labklājību.³¹ Tādējādi arī ECT praksē tiek atzīts, ka valsts labklājības intereses var kalpot par leģitīmu mērķi pamattiesību ierobežošanai.

Vai visas Satversmē garantētās pamattiesības drīkst ierobežot, lai aizsargātu valsts labklājības intereses? Protams, absolūtās pamattiesības nedrīkst ierobežot vispār (sk. iepriekš). No Satversmes 116. panta izriet, ka tajā minētās pamattiesības var ierobežot, lai aizsargātu sabiedrības labklājības intereses. Attiecībā uz pantā neminētajām relatīvajām pamattiesībām jāsecina, ka arī to ierobežošana var tikt veikta, lai aizsargātu sabiedrības labklājības intereses. Tomēr jāņem vērā, ka leģitīmajam mērķim ir jābūt saistītam ar to cilvēka un sabiedrības darbības jomu, kurā notiek attiecīgo tiesību ierobežošana. Piemēram, Satversmes 111. pantā garantētās tiesības uz veselības aizsardzību nedrīkst ierobežot, ar medicīniskās palīdzības liegumu izdarot spiedienu uz cilvēku, lai viņš atdotu valstij nodokļu parādu, jo cilvēka veselībai pēc būtības nav nekāda sakara ar viņa attiecībām ar valsti fiskālajā jomā.³²

Jautājums par to, vai ekonomiskās efektivitātes apsvērumi var tikt izmantoti arī citu Satversmes

116. pantā minēto leģitīmo mērķu ietvaros, nav atbildams abstrakti, bet gan vērtējot konkrētā gadījuma apstākļus. Hipotētiski ir iespējams, ka valsts ekonomiskā situācija var būt tik kritiska, ka tās rezultātā tiek apdraudēta valsts demokrātiskā iekārta vai sabiedrības drošība. Šādā gadījumā, iespējams, būtu pamats runāt par pamattiesību ekstraordināro ierobežošanu (sk. raksta nākamo sadaļu). Autors apšaubā, ka ekonomiskās efektivitātes apsvērumi būtu izmantojami, lai pamatotu leģitīmu mērķi – citu cilvēku tiesību aizsardzību. Kā tika secināts iepriekš, ekonomiskās efektivitātes apsvērumi ir piederīgi politiskās spriešanas sfērai, savukārt citu cilvēku tiesību aizskārums ir izvērtējams, izmantojot juridiskus argumentus. Valsts labklājība ir iekļauta Satversmes 116. panta leģitīmo mērķu uzskaitījumā tieši tāpēc, lai pieļautu pamattiesību ierobežošanu saimnieciski politisku apsvērumu dēļ. Citu cilvēku tiesību aizsardzībai kā leģitīmam mērķim piemīt izteikti juridisks raksturs.

Visbeidzot, jānorāda, ka tieši leģitīmā mērķa konstatēšana ir vispiemērotākā stadija, kurā tiesa var izmantot ekonomiskās efektivitātes apsvērumus. Iepriekš rakstā tika pamatots, ka tiesa vara nedrīkst ekonomiskās efektivitātes apsvērumus izdarīt likumdevēja varas vietā. Konstatējot ierobežojuma leģitīmo mērķi, kas saistīts ar ekonomiskās efektivitātes apsvērumiem, tiesa ekonomiskās efektivitātes apsvērumus neizdara likumdevēja vietā, bet gan atzīst likumdevēja kompetenci izdarīt attiecīgus apsvērumus.

1.2. Ekonomiskās efektivitātes apsvērumi un samērīgums

Konstatējot, ka pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu un ka tam ir leģitīms mērķis, tiesai vēl ir jāpārbauda, vai ierobežojums atbilst samērīguma principam. Satversmes tiesas praksē ir atzīts, ka, lai secinātu, vai ir ievērots samērīguma princips, jānoskaidro:

1) vai likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai;

2) vai šāda rīcība ir nepieciešama, proti, vai mērķi nevar sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem un

3) vai likumdevēja rīcība ir atbilstoša, proti, vai labums, ko iegūs sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu.

Ja tiek atzīts, ka tiesību norma neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tad tā neatbilst samērīguma principam un ir prettiesiska.³³

Izvērtējot ierobežojuma piemērotību leģitīmā mērķa sasniegšanai, tiesai nevar rasties nepieciešamība izmantot ekonomiskās efektivitātes apsvērumus. Šajā samērīguma testa stadijā tiesa tikai pārbauda, vai ierobežojums vispār sasniedz tā mērķi, bet nevis apmēru, kādā leģitīmais mērķis tiek sasniegts.

Izvērtējot ierobežojuma nepieciešamību, tiesai var nākties izmantot ekonomiskās efektivitātes apsvērumus. Kā vairākkārt ir ticis atzīts Satversmes tiesas praksē, apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums var tikt atzīts par samērīgu vienīgi tad, ja nav citu līdzekļu, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties personas pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk jūtami.³⁴ Tādējādi tiesai ir jānoskaidro iespējamās alternatīvas, kas atbilst likumdevēja izdarītajiem ekonomiskās efektivitātes apsvērumiem. Tomēr, pēc autora domām, arī šajā gadījumā tiesa nevar un nedrīkst ekonomiskās efektivitātes apsvērumus izdarīt likumdevēja vietā. Proti, tiesai nevajag un tā nevar “izskaitīt”, vai kāds alternatīvs līdzeklis valsts budžetā radītu tikpat daudz ieņēmumu kā tas, kuru izvēlēties likumdevējs. Tiesa var vienīgi novērtēt, vai šāds alternatīvs līdzeklis ir iespējams un kādā mērā tas ierobežotu personu tiesības. Tieši šī vērtējuma otrā daļa – apmērs, kurā tiek ierobežotas personu tiesības – ir tā, kuru tiesa var objektīvi pārbaudīt. Atbalsts šādam viedoklim ir rodams arī Satversmes tiesas praksē. Satversmes tiesa savos spriedumos ir secinājusi, ka tai nav jāizvērtē, ciktāl alternatīvie risinājumi būtu vai nebūtu piemērotāki situācijas risinājumam.³⁵ Tomēr Satversmes tiesas kompetencē ir pārbaudīt, vai likumdevējs, ierobežojot kādas personas vai personu grupas pamattiesības, pienācīgi izvērtējis, vai konkrētajā gadījumā nepastāv kādi alternatīvi līdzekļi, kas personām Satversmē noteiktās pamattiesības aizskartu mazāk.³⁶ Tādējādi secināms, ka, izvērtējot ierobežojuma nepieciešamību, ekonomiskās efektivitātes apsvērumi var tikt izmantoti, konstatējot alternatīvus līdzekļus leģitīmā mērķa sasniegšanai, taču likumdevēja vietā neizdarot apsvērumus par to lietderību.

Visbeidzot, tiesai ir jāizvērtē ierobežojuma samērīgums šaurākā nozīmē. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka, vērtējot apstrīdētās normas atbilstību samērīguma principam, galvenokārt ir jāizvērtē likumdevēja izmantoto līdzekļu radītās sekas, t.i., vai tiesību normas piemērošana nenodara indivīda tiesībām un likumiskajām interesēm lielākus zaudējumus, nekā iegūst sabiedrība. Turklāt ir jāizvērtē šādas tiesību normas ietekme uz ikvienu personu, kuras intereses tā aizskar.³⁷ Kā norādīts tiesību doktrīnā, ikviens samērīguma jautājums ir izvērtējams, ievērojot konkrēto situāciju un tiesību nozares īpatnības.³⁸ Tādējādi samērīguma izvērtējums ir cieši saistīts ar konkrētās lietas apstākļiem, kas, it īpaši konstitucionālās kontroles ietvaros, var būt saistīti arī ar valsts ekonomisko situāciju. Tas sasaucas ar vispārējo tiesību principu kolīziju risināšanas metodiku, kuras pamatā ir samērīguma principa izpausme. Proti: “Principu kolīziju var atrisināt, tikai balstoties uz konkrētās lietas materiāliem – uz konkrēto sociālo, ekonomisko, politisko utt. situāciju konkrētajā laika brīdī, kad principu

kolizija tiek risināta, izsverot un izvērtējot kolizijā nonākušo principu nozīmīgumu vai tieši pretēji – nenozīmīgumu.”³⁹

Ņemot vērā iepriekš norādīto, autora ieskatā, tieši šajā pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitātes pārbaudes soli tiesa saskaras ar vislielāko risku veikt politiskus apsvērumus, tostarp ekonomiskās efektivitātes apsvērumus, likumdevēja vietā. Indivīda un sabiedrības interešu izsvēršana bīstami tuvu nonāk politiskās spriešanas sfērai, tāpēc tiesai, to veicot, jābūt īpaši uzmanīgai.

Protams, tiesa nevar pilnībā ignorēt pastāvošo situāciju. Kā secinājusi pati Satversmes tiesa: “Konstitucionālajai tiesai likums ne vien dod pilnvaras, bet arī uzliek atbildību par to, lai tās nolēmumi sociālajā realitātē nodrošinātu tiesisko stabilitāti, skaidrību un mieru.”⁴⁰ Autoraprāt, tiesa var nodrošināt to, ka tās rīcība ir veikta tiesu varas robežās, bet reizē, neignorējot pastāvošo situāciju, ja savā argumentācijā tiesa izmanto tikai juridiskus argumentus. Kā autors to ir secinājis iepriekš, juridiska argumenta ietvaros var tikt izmantoti ekonomiskās efektivitātes apsvērumi, ja tiesa tos neizdara likumdevēja vietā. Samērīguma principa kontekstā tas nozīmē, ka tiesa, izsverot indivīdam nodarīto kaitējumu ar sabiedrības gūto labumu, nedrīkst vērtēt sabiedrības labuma tiešu apmēru. Piemēram, ja tiesai jāsamēro kaitējums, ko rada pensiju samazinājums noteiktai sabiedrības daļai – pensionāriem, ar labumu, kas tiek radīts sabiedrībai, tiesai nav jāvērtē, cik daudz līdzekļu šāds ierobežojums piesaistīs valsts budžetam. Tiesai juridiskās argumentācijas ietvaros tikai jākonstatē, vai konkrētajā gadījumā sabiedrības labklājības intereses ir aizsargājamas vairāk nekā indivīda pamattiesības.

2. Pamattiesību ekstraordinārā ierobežošana

Pamattiesības var tikt ierobežotas divējādi. Gan starptautiskajā, gan nacionālajā līmenī tiek nošķirta pamattiesību ordinārā ierobežošana, kas analizēta iepriekš šajā rakstā, un pamattiesību ārkārtējā jeb ekstraordinārā ierobežošana.⁴¹ Pamattiesību ekstraordinārā ierobežošana ir reglamentēta starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos, piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (turpmāk – SPPPT)⁴² 4. pantā. Sniedzot minētā panta komentāru, ANO Cilvēktiesību komiteja ir norādījusi, ka, kaut ekstraordinārā cilvēktiesību ierobežošanā arī ir ievērojams proporcionalitātes princips, tā tomēr neapšaubāmi ir nošķirama no pamattiesību ordinārās ierobežošanas.⁴³

Pamattiesību ekstraordinārā ierobežošana ir paredzēta arī Konvencijā. Pēc līdzīgas metodoloģijas kā SPPPT 4. panta pirmā daļa formulētā Konvencijas 15. panta pirmā daļa paredz: “Kara vai cita ārkārtas stāvokļa gadījumā, kas apdraud nācijas dzīvi, jebkura augstā līgumslēdzēja puse var veikt pasākumus,

kas atkāpjas no Konvencijas ietvaros uzņemtajām saistībām tiktāl, cik to nenovēršami prasa situācijas ārkārtas raksturs ar nosacījumu, ka šie pasākumi nav pretrunā ar citām starptautisko tiesību noteiktajām saistībām.” Tādējādi atšķirībā no pamattiesību ordinārās ierobežošanas pamattiesību ekstraordināro ierobežošanu raksturo vismaz trīs kumulatīvi priekšnoteikumi:

- 1) pastāv ārkārtas stāvoklis;
- 2) veiktos pasākumus nenovēršami prasa situācijas ārkārtas raksturs;
- 3) veiktajiem pasākumiem jāatbilst valsts uzņemtajām starptautiskajām saistībām.⁴⁴

Tāpat ir jāņem vērā, ka gan SPPPT 4. panta otrā daļa, gan Konvencijas 15. panta otrā daļa paredz cilvēktiesības, no kurām nav pieļaujamās atkāpes pat ārkārtas stāvokļa apstākļos. Turklāt tām pieskaitāmas absolūtās cilvēktiesības, kurām starptautiskajās tiesībās ir atzīts *ius cogens* rangs.⁴⁵

Arī lielākajā daļā valstu nacionālajās tiesību sistēmās ir atrodams tiesiskais regulējums, kas ļauj valstīm ārkārtas stāvokļa situācijā veikt pasākumus, kas, ja nebūtu šādas situācijas, būtu uzskatāmi par prettiesiskiem.⁴⁶ Arī Latvija nav izņēmums – Satversmes 62. pants paredz Ministru kabineta tiesības izsludināt izņēmuma stāvokli, ja valsti apdraud ārējais ienaidnieks vai ja valstī vai tās daļā ir izcēlies vai draud izcelties iekšējs nemiers, kurš apdraud pastāvošo valsts iekārtu. Detalizētāku ārkārtas stāvokļa tiesisko regulējumu paredz likums “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”.⁴⁷

No iepriekš norādītā izriet, ka ekstraordinārās pamattiesību ierobežošanas priekšnoteikums ir ārkārtas stāvokļa pastāvēšana. Vai valsts ekonomiskā situācija var būt pamats ārkārtas stāvokļa izsludināšanai? Pirmkārt, jānorāda, ka Satversmes 62. pants paredz salīdzinoši šauru formulējumu tiem apstākļiem, kas pamato ārkārtas stāvokļa izsludināšanu. Proti, tie ir valsts apdraudējums no ārēja ienaidnieka vai arī iekšējs nemiers, kas apdraud pastāvošo valsts iekārtu. Tiesību zinātnē ir izteikts viedoklis, ka minētais apstākļu uzskaitījums nav pietiekami attiecināms uz dažāda civila rakstura ārkārtējām situācijām un krīzēm, tāpēc nav piemērots pastāvošajiem apstākļiem.⁴⁸

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) ārkārtas stāvokli ir definējusi kā “izņēmuma krīzes vai ārkārtas situāciju, kas iespaido visu populāciju un veido draudus valsti veidojošās sabiedrības dzīves organizācijai”.⁴⁹ ANO Cilvēktiesību komisija, komentējot SPPPT 4. pantu, ir norādījusi: “Ekonomiskās grūtības *per se* nevar pamatot ierobežojuma pasākumus.”⁵⁰ Autoraprāt, minētais norādījums nav interpretējams tādējādi, ka ekonomiskā krīze nekādos apstākļos nevarētu būt pamats ārkārtas stāvokļa izsludināšanai. Īpaša nozīme šajā gadījumā ir piešķirama frāzei “pašas par sevi”

(*per se*), kas dokumenta oriģināltekstā ir izcelta ar pasvītrojumu.⁵¹ Proti, nav pietiekami ar to, ka valstī pastāv ekonomiskā krīze – svarīgas ir sekas, ko šāda krīze rada. Taču, ja ekonomiskās krīzes situācija valstī rada tik nopietnas sekas, kas apdraud pastāvošo valsts iekārtu, tad ekonomiskā krīze varētu būt atzīstama par ārkārtas stāvokli veidojošu apstākli. Vienlaikus, tā kā autoram nav zināms neviens gadījums, kad pamattiesību ekstraordinārā ierobežošana būtu veikta ekonomisku apsvērumu dēļ, minētajam secinājumam ir hipotētisks raksturs.

Vērtējot pamattiesību ekstraordinārās ierobežošanas gadījumu, tiesai galvenā uzmanība būtu jāpievērš tās pieļaujamības kritērijiem (sk. šajā sadaļā iepriekš). Pieņemot, ka ārkārtas stāvoklis varētu rasties kritiski smagas ekonomiskās krīzes rezultātā, autors tomēr uzskata, ka arī šādā gadījumā tiesai nebūtu jāizdara ekonomiskās efektivitātes apsvērumi likumdevēja vietā. Vienlaikus nav izslēgta nepieciešamība tiesai izvērtēt, vai likumdevējs nav pārsniedzis savu rīcības brīvību, pārsteidzīgi nolemjot, ka krīzes sekas tik tiešām ir pietiekami smagas, lai būtu nepieciešama pamattiesību ekstraordinārā ierobežošana. Arī ECT praksē ir atzīts, ka tieši nacionālās pārvaldes iestādes ir vispiemērotākās tam, lai konstatētu ārkārtas stāvokļa pastāvēšanu.⁵²

3. Ekonomiskā krīze Satversmes tiesas praksē

Satversmes tiesa ir pieņēmusi vairākus spriedumus, kuros atzinusi, ka apstrīdētā norma ir pieņemta ekonomiskās krīzes laikā. Piemēram, atsaucoties uz valsts budžeta ieņēmumiem un izdevumiem, kā arī

iekšzemes kopprodukta rādītājiem 2008. un 2009. gadā, Satversmes tiesa ir secinājusi: “Apstrīdētā norma pieņemta apstākļos, kad strauji turpināja pasliktināties Latvijas ekonomiskā situācija un samazinājās valsts budžeta ieņēmumi, turklāt būtiski palielinājās bezdarbs un pieauga sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta izdevumi.”⁵³ Atsaucoties uz sociālās solidaritātes nepieciešamību, Satversmes tiesa vairākos spriedumos ir secinājusi, ka 2009. gadā Latvijā ekonomiskās krīzes seku novēršanai bija nepieciešami specifiski pamattiesību ierobežojumi.⁵⁴ Tāpat Satversmes tiesa ir arī norādījusi, ka straujas ekonomiskās lejupslīdes apstākļos vai citā ārkārtējā situācijā tiesiskās palāvēības princips prasa līdzsvarot personu tiesisko palāvēību ar sabiedrības interesēm.⁵⁵

Autors uzskata, ka Satversmes tiesas atsaukšanās uz valsts ekonomisko lejupslīdi ir kritizējama. Jau vairākkārt šajā rakstā ticis norādīts, ka tiesai ir pienākums nolēmumu pamatot ar juridiskiem argumentiem, t.i., argumentiem, kas ir pamatoti ar vai izriet no tiesību normām. Savukārt ekonomiskās efektivitātes apsvērumi juridiskajā argumentācijā var tikt izmantoti tikai tiesību normu ietvaros, turklāt neizdarot šos apsvērumus likumdevēja vietā. Pretēji tam ekonomiskā krīze nav tiesību institūts. Ekonomiskā krīze nosacīti var kļūt par tiesību institūtu gadījumā, ja tā veido ārkārtas stāvokli kā pamatojumu pamattiesību ekstraordinārajai ierobežošanai. Kā norādīts iepriekš, lai ekonomiskā krīze būtu atzīstama par ārkārtas stāvokli, tai ir jāapdraud pastāvošā valsts iekārta. Satversmes tiesas praksē valsts ekonomiskā situācija šādā aspektā nav vērtēta.

¹ Sk.: Pētersons M. Ekonomiskās efektivitātes apsvērumi juridiskajā argumentācijā. Jurista Vārds, 10.09.2013., Nr. 37; Pētersons M. Ekonomiskās efektivitātes apsvērumi un Satversmē garantēto pamattiesību tvērums. Jurista Vārds, 7.01.2014., Nr. 1.

² Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskajā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 740. lpp.

³ Iljanova D. Vispārējo tiesību principu piemērošanas metodoloģija. Grām: Konstitucionālās politikas seminārs “Bīriņi 2008”. Semināra materiālu krājums. Bīriņi: Publisko tiesību institūts, 2008, 119. lpp.

⁴ Sk.: Dworkin R. Taking Rights Seriously. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1977, pp. 140-143; Iljanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga: Ratio iuris, 2005, 58.-61. lpp.

⁵ Iljanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga: Ratio iuris, 2005, 92. lpp.

⁶ Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskajā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 741. lpp.

⁷ Turpat, 46.-47. lpp.

⁸ Latvijas tiesību teorijā ar jēdzienu “cilvēktiesības” tiek apzīmētas cilvēktiesības starptautiskajā līmenī, savukārt jēdziens “pamattiesības” ietver personu tiesības pret valsti, kas noregulētas nacionālajās tiesību normās. Sk.: Levits E. Tiesību normu interpretācija un Satversmes 1. panta demokrātijas jēdziens. Cilvēktiesību Žurnāls, 1997, Nr. 4, 45. zemsvītras atsauce, 75.-76. lpp. Atbilstošs dalījums ir sastopams arī svešvalodās (angļu val. – human rights un basic rights, civil rights, vācu val. – Menschenrechte un Grundrechte). Turpmāk rakstā, ja nav nepieciešams norādīt uz kādas normas starptautiski tiesisku raksturu, ērtības labad tiks lietots viens termins – “pamattiesības”.

⁹ Sk., piemēram: Autoru kolektīvs I. Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: SIA “Izglītības solī”, 2000, 277.-292. lpp.

¹⁰ Sk., piemēram: Autoru kolektīvs I. Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: SIA “Izglītības solī”, 2000, 282.-293. lpp.; Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 703.-722. lpp.; Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskajā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 761.-781. lpp.

¹¹ Jacobs F., White R., Ovey C. The European Convention on Human Rights. Oxford: Oxford University Press, 2010, pp. 312-333.

¹² Satversmes tiesas 2009. gada 19. novembra spriedums lietā Nr. 2009-09-03. Latvijas Vēstnesis, 24.11.2009, Nr. 136, 12. punkts.

¹³ Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta spriedums lietā Nr. 2000-03-01. Latvijas Vēstnesis, 1.09.2000., Nr. 307/309, secinājumu daļas 5. punkts.

¹⁴ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 50963/99 Al-Nashif v. Bulgaria, para. 121. Pieejams: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbk&action=html&highlight=Al-Nashif%20%20v.%20%20Bulgaria&sessionid=90208537&skin=hudoc-en> [aplūkots 2.01.2012.].

¹⁵ Satversmes tiesas 2008. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. 2008-11-01. Latvijas Vēstnesis, 23.12.2008., Nr. 200, 11.1. punkts.

¹⁶ Sk.: Pētersons M. Ekonomiskās efektivitātes apsvērumi juridiskajā argumentācijā. Jurista Vārds, 10.09.2013., Nr. 37.

¹⁷ Autoru kolektīvs I. Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: SIA “Izglītības solī”, 2000, 279. lpp.

¹⁸ Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. 2005-19-01. Latvijas Vēstnesis, 29.12.2005., Nr. 209, 9. punkts.

¹⁹ Satversmes tiesas 2011. gada 25. oktobra spriedums lietā Nr. 2011-01-01. Latvijas Vēstnesis, 28.10.2011., Nr. 171, 13.2. punkts.

²⁰ Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskajā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 774. lpp.

²¹ Autoru kolektīvs I. Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: SIA “Izglītības solī”, 2000, 286. lpp.

²² Satversmes tiesas 2003. gada 20. maija spriedums lietā Nr. 2002-21-01. Latvijas Vēstnesis, 21.05.2003., Nr. 75, secinājumu daļas 3.2. punkts.

²³ Sk.: Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01. Latvijas Vēstnesis, 21.10.2011., Nr. 167, 19. punkts.

²⁴ Satversmes tiesas 2012. gada 3. maija spriedums lietā Nr. 2011-14-03. Latvijas Vēstnesis, 8.05.2012., Nr. 70, 174. punkts.

²⁵ Autoru kolektīvs I. Ziemeles zinātniskajā redakcijā. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Rīga: SIA “Izglītības solī”, 2000, 286. lpp.

²⁶ Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-43-01. Latvijas Vēstnesis, 22.12.2009., Nr. 201, 24. punkts.

²⁷ Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: Starptautiska konvencija. Latvijas Vēstnesis, 13.06.1997., Nr. 33.

²⁸ Jacobs F., White R., Ovey C. The European Convention on Human Rights. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 319.

Tiesu vara, kuru veido arī Satversmes tiesa, nav piemērota tam, lai izdarītu secinājumus par valsts ekonomisko stāvokli. Satversmes tiesa nav tam leģitimēta, kā arī tās rīcībā nav atbilstošu līdzekļu, lai objektīvi izdarītu šādus secinājumus likumdevēja vietā. Satversmes tiesa neizskata lietas *ex officio*, bet gan tikai pēc citu personu pieteikumiem.⁵⁶ Līdz ar to Satversmes tiesā var arī netikt iesniegtas tādu sabiedrības grupu sūdzības, kuru izskatīšana ir nepieciešama, lai Satversmes tiesa pat teorētiski spētu izdarīt secinājumus par Latvijas ekonomikas kopainu.

Tādējādi, atsaucoties uz ekonomisko krīzi kā tiesiski nozīmīgu apstākli, Satversmes tiesa pārkāpj tiesu varas robežas un darbojas politiskās spriešanas sfērā. Pēc autora domām, minēto tēzi ilustrē Satversmes tiesas spriedums lietā,⁵⁷ kurā tika vērtēta Kredītiestāžu likuma 59.⁵ panta atbilstība Satversmei. Šajā lietā pieteicēju pārstāvis noliedza faktu, ka apstrīdētās normas pieņemšanas laikā pastāvējusi ekonomiskā krīze. Spriedumā Satversmes tiesa, atsaucoties uz savu iepriekšējo praksi, norādīja, ka “nevar piekrist pieteikuma iesniedzēju pārstāvja V.T. piezīmei, ka nekādas krīzes nebija.”⁵⁸ Autoraprāt, atbildēt uz jautājumu, vai Latvijā pastāvēja ekonomiskā krīze, ar juridiskiem argumentiem nav iespējams, pirmkārt, tāpēc, ka tiesību normas neparedz skaidrojumu tam, kas ir ekonomiskā krīze. Ja Satversmes tiesa spēj konstatēt, ka 2009. gada martā Latvijā pastāvēja ekonomiskā krīze, tas nozīmētu, ka Satversmes tiesa var arī izvērtēt, vai un kad ekonomiskā krīze Latvijā ir beigusies. To nav iespējams izdarīt juridiskās spriešanas ceļā.

Vienlaikus jānorāda, ka šāds autora viedoklis neparedz, ka ekonomiskās efektivitātes apsvērumi vispār nebūtu ņemami vērā juridiskajā argumentācijā. Ekonomiskās efektivitātes kā leģitīma mērķa izmantošanu autors ir analizējis šā raksta otrajā sadaļā. Tomēr ekonomiskā krīze nav tiesību institūts, kas varētu tikt izmantots kā juridisks arguments nolēmuma pamatošanai. Likumdevējs nevar pamattiesību ierobežojumu attaisnot ar resursu trūkumu. Kā norāda E. Levits: “Ja valstij nav naudas konkrētu saistību izpildei, tad nauda ir jāatrod vai arī jāņem kredīts. Tas ir politikas uzdevums. Piemēram, valsts var mēģināt savas saistības pagarināt, neizmaksājot visu maksājumu uzreiz, tādējādi veidojot pilsoņu aizdevumus. Iestājoties labākai ekonomiskajai situācijai, pilsonim nesamaksātā summa tiktu atdota atpakaļ.”⁵⁹

4. Secinājumi

Ordinārās pamattiesību ierobežošanas ietvaros ekonomiskās efektivitātes apsvērumi var tikt izmantoti kā ierobežojuma leģitīms mērķis. Vērtējot ierobežojuma samērību, ekonomiskās efektivitātes apsvērumi var tikt ņemti vērā, taču tiesa tos nedrīkst izdarīt likumdevēja vietā.

Ekonomiskā krīze nav tiesību institūts. Tā nevar tikt izmantota kā attaisnojums pamattiesību ordinārajai ierobežošanai. Ekonomiskā krīze var tikt izmantota kā juridisks arguments ekstraordināras pamattiesību ierobežošanas gadījumā tad, ja ekonomiskā krīze veido ārkārtas stāvokli, proti, apdraud pastāvošo valsts iekārtu. ■

⁵⁶ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 9063/80 Gillow v United Kingdom. Pieejams: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Gillow%20%20v%20United%20Kingdom&sessionid=90208992&skin=hudoc-en> [aplūkots 5.01.2012.].

⁵⁷ Ibid, para 54.

⁵⁸ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 12661/87 Mialhe v France. Pieejams: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Mialhe%20%20v%20France&sessionid=90209053&skin=hudoc-en> [aplūkots 5.01.2012.].

⁵⁹ Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskajā vadībā. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 52. lpp.

³³ Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta spriedums lietā Nr. 2001-12-01. Latvijas Vēstnesis, 20.03.2002., Nr. 44, secinājumu daļas 3.1. punkts.

³⁴ Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija spriedums lietā Nr. 2004-18-0106. Latvijas Vēstnesis, 17.05.2005., Nr. 77, secinājumu daļas 19. punkts.

³⁵ Satversmes tiesas 2009. gada 13. februāra sprieduma lietā Nr. 2008-34-01, Latvijas Vēstnesis, 18.02.2009., Nr. 27, 22. punkts.

³⁶ Satversmes tiesas 2009. gada 15. aprīļa spriedums lietā Nr. 2008-36-01. Latvijas Vēstnesis, 21.05.2009., Nr. 60, 15. punkts.

³⁷ Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr. 2001-12-01. Latvijas Vēstnesis, 20.03.2002., Nr. 44, 3.1.3. punkts.

³⁸ Plakane I. Pamattiesību ierobežošana Satversmē. Jurista Vārds, 15.04.2003., Nr. 15 (273).

³⁹ Iljanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga: Ratio iuris, 2005, 92. lpp.

⁴⁰ Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-43-01. Latvijas Vēstnesis, 22.12.2009., Nr. 201, 35.1. punkts.

⁴¹ Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 710. lpp.

⁴² ANO Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieejams: <http://www.un.org/millennium/law/iv-4.htm> [aplūkots 15.12.2011.].

⁴³ U.N. Human Rights Committee, General Comment No. 29: States of Emergency (article 4), (CCPR/C/21/Rev.1/Add.11), 31 August 2001. Available: <http://www1.umn.edu/humanrts/gencomm/hrc29.html> [aplūkots 15.12.2011.].

⁴⁴ Sal.: Jacobs F., White R., Ovey C. The European Convention on Human Rights. Oxford: Oxford University Press, 2010, p. 115.

⁴⁵ Pleps J. Cilvēktiesību ierobežošana izņēmuma stāvoklī. Jurista Vārds, 9.08.2011., Nr. 32 (679).

⁴⁶ Matscher F., Petzold H. Protecting Human Rights: The European Dimension. Essays in Honour of Gerard Wiarda. Cologne: Carl Heymanns, 1990, p. 521.

⁴⁷ Likums “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”. LR likums. Latvijas Vēstnesis, 27.03.2013., Nr. 61 (4867).

⁴⁸ Jundzis T. Ārkārtējo situāciju un krīžu vadība: tiesiskā regulējuma nepilnības. Likums un Tiesības, 2000, Nr. 2.

⁴⁹ Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 332/57 Lawless v Ireland. Pieejams: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Lawless%20%20v%20Ireland&sessionid=90210346&skin=hudoc-en> [aplūkots 2.01.2012.].

⁵⁰ UN Commission on Human Rights. The Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights. 28 September 1984, E/CN.4/1985/4. Available: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4672bc122.html> [aplūkots 2.02.2012.].

⁵¹ Sk.: UN Commission on Human Rights. The Siracusa Principles on the Limitation and Derogation Provisions in the International Covenant on Civil and Political Rights. 28 September 1984, E/CN.4/1985/4. Available: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4672bc122.html> [aplūkots 2.02.2012.].

⁵² Sk.: Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: 21987/93 Aksoy v Turkey. Pieejams: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Aksoy%20%20v%20Turkey&sessionid=90211031&skin=hudoc-en> [aplūkots 5.01.2012.].

⁵³ Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra spriedums lietā Nr. 2009-44-01. Latvijas Vēstnesis, 22.12.2009., Nr. 201, 20. punkts.

⁵⁴ Satversmes tiesas 2010. gada 18. janvāra spriedums lietā Nr. 2009-11-01. Latvijas Vēstnesis, 28.06.2010., Nr. 100, 10.3. punkts.

⁵⁵ Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra spriedums lietā Nr. 2009-08-01. Latvijas Vēstnesis, 17.11.2009., Nr. 187, 25. punkts.

⁵⁶ Sk.: Rodiņa A. Konstitucionālās sūdzības teorija un prakse Latvijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 70. lpp.

⁵⁷ Satversmes tiesas 2011. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. 2010-71-01. Latvijas Vēstnesis, 21.10.2011., Nr. 167.

⁵⁸ Turpat, 16. punkts.

⁵⁹ Satversmes jautājumi ekonomiskās krīzes apstākļos. Intervija ar E. Levitu. Jurista Vārds, 22.09.2009., Nr. 38 (581).

PAR APDROŠINĀTĀJU NEPAMATOTU ATTEIKUMU IZMAKSĀT ATLĪDZĪBU

Raksta ietvaros autori caur sauszemes transportlīdzekļu apdrošināšanas prizmu apskatīs, cik godīgi pret saviem klientiem ir apdrošinātāji, tēmas ietvaros plašāk pievērsoties jautājumam par atteikumu izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību un šāda lēmuma sekām.

Mg.iur. **Edgars Džeriņš**

Žurnāla “Kapitāls” 2012. gada septembra numurā rakstā “Nejaušu negadījumu restaurācija un citi inscinējumi”¹ kādas apdrošināšanas sabiedrības valdes locekle dalījās ar atziņām no sava promocijas darba “Apdrošināšanas krāpšanas krimināltiesiskie un kriminoloģiskie aspekti”. Rakstā tika iztirzāts jautājums par to, ka apdrošinājumaņēmējiem ir tieksme uz apdrošināšanas atlīdzības rēķina risināt savas finansiālās problēmas un profesionālā vai gadījuma rakstura limenī nopelnīt. Tēžu autore secināja, ka apdrošinājumaņēmēju krāpšanos ir grūti pierādīt, bet apdrošinātājs tikai uz aizdomu pamata par krāpniecību nevar atteikt izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību.

Šāda rakstā paustā apdrošinātāja nostāja sakrīt gan ar likumu (apdrošinātājam ir jāpierāda apdrošināšanas atlīdzības atteikumu pamatojums), gan arī pašas apdrošināšanas pamatbūtību – uzņemties apdrošinātā

Mārtiņš Egle ar darbu “Problēmātika saistībā ar apdrošināšanas atlīdzības izmaksu sauszemes transportlīdzekļu apdrošināšanā” ieguva pirmo vietu žurnāla “Jurista Vārds” 2011. gada pētniecisko darbu konkursa civiltiesību sekcijā.

Bac.iur. **Mārtiņš Egle**

Foto: Boriss Koljesņikovs

interesi neciest zaudējumus, iestājoties apdrošinātajam riskam. Diemžēl apdrošinātāja paustais nesakrīt ar darbiem praksē.

Tiesu prakses piemēri

Kādā tiesu lietā ar to pašu apdrošinātāju, kuru pārstāv iepriekš minētā valdes locekle, Rīgas apgabaltiesa apelācijas instancē 2011. gada 26. aprīļa spriedumā (turpmāk – “VW Touareg lieta”) norādīja: “Atbildētāja iebildumi un atteikums izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību vērtējams kā izvairīšanās no savu saistību izpildes pret apdrošināšanasņēmēju, kas šajā gadījumā ne tikai prasītājā šai lietā rada negatīvu iespaidu par konkrēto apdrošināšanas sabiedrību, bet arī degradē apdrošināšanas institūtu mūsu valstī kā tādu.”²

Ar šo spriedumu no apdrošinātāja tika piedzīti 29 517,77 lati par 2006. gada 25. oktobrī notikušu ceļu satiksmes negadījumu (turpmāk – CSNg). Spriedums stājās spēkā 2012. gada 8. augustā, kad Augstākā tiesa³ atteicās ierosināt kasācijas tiesvedību

sakarā ar apdrošinātāja iesniegto kasācijas sūdzību. Apdrošināšanas atlīdzība tika izmaksāta 2012. gada 24. augustā. Tādējādi no CSNg dienas līdz naudas saņemšanai aizritēja gandrīz seši gadi.

Turklāt šo “VW Touareg lietu” ir interesanti apskatīt vēl kādas citas lietas apstākļu kontekstā, kurā atbildētājs arī bija tas pats apdrošinātājs. Proti, ar Rīgas apgabaltiesas 2011. gada 1. jūnija spriedumu⁴ (turpmāk – “Opel Vectra lieta”) tika noraidīta apdrošinātāja apelācijas sūdzība, vien samazinot piedzenamo apdrošināšanas atlīdzību par automašīnas atlieku vērtību. Pirmās instances tiesa šajā lietā visnotaļ pamatoti secināja: “Tiesa secina, ka lietas apstākļu secība, kad [apdrošinātājs] pieņēma lēmumu par atteikšanos izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, pamatojoties uz noteikumu 4F 3.3.3. punktu, liecina par atbildētāja ļaunprātīgu izvairīšanos no apdrošināšanas atlīdzības izmaksas.”⁵ Arī šajā lietā spriedums ir stājies spēkā pēc tam, kad Augstākā tiesa⁶ 2012. gada 7. novembrī atteicās ierosināt kasācijas tiesvedību sakarā ar apdrošinātāja kasācijas sūdzību. Šajā lietā strīds sākās 2007. gada 30. septembrī, kad CSNg rezultātā tika bojāta automašīna “Opel”. Proti, lai izvairītos no sadursmes ar pretimbraucošo transportlīdzekli, automašīna nobrauca no ceļa labajā pusē. Zaudējumi tika noteikti 6200 latu apmērā, taču apdrošinātājs atteicās izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, atsaucoties uz noteikumu punktu, kas ļauj neizmaksāt atlīdzību, ja atļautais braukšanas ātrums pārsniegts vairāk nekā par 30 km/h.

Šis atteikums tika pamatots ar kāda SIA atzinumu (tā autoram nav eksperta sertifikāta) par to, ka automašīna “Opel” negadījuma brīdī brauca ar ātrumu aptuveni 70 km/h pie atļautajiem 30 km/h. Šajā atzinumā gan bija kāda savāda nianse: “[...] tika konstatēta sakritība ar deformāciju paraugiem, kas tika iegūtas līdzīgos apstākļos pie braukšanas ātruma 59–61 km/h.” Tātad netop skaidrs, kādā veidā atzinuma autors no paša sastādītajā dokumentā minētajiem 59–61 km/h tomēr nonāca pie secinājuma par 70 km/h. Turklāt šajā lietā apdrošinātājam tika iesniegti pierādījumi par to, ka CSNg vietā drīkstēja braukt ar ātrumu 50 km/h – Ceļu policijas CSNg foto, kuri nezināmu iemeslu dēļ nebija pievienoti negadījuma protokolam.

Šajās fotogrāfijās bija redzams, ka ātrumu ierobežojošā ceļa zīme Nr. 323 ar 30 km/h ātrumu ierobežojumu, zem kuras vēl bija papildzīme “100 m”, pēc CSNg atradās zem automašīnas “Opel”. Tomēr apdrošinātājs atkārtoti atteica izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību. Šoreiz atteikuma pamatā bija Rīgas Tehniskās universitātes Autotransporta institūta profesora V.G. atzinums, ka pirms CSNg automašīnas “Opel” ātrums bijis ne mazāks kā 85 km/h, un apdrošinātājam ar to pietika, lai tāpat atteiktu atlīdzības izmaksu sakarā ar atļautā braukšanas ātruma pārsniegšanu. Zīmīgi, ka pēdējā atzinuma autors V.G. arī “VW Touareg lietā” bija konstatējis, ka pirms CSNg automašīnas ātrums tika pārsniegts par ne mazāk kā 35 km/h.

Jāpiebilst, ka par šī eksperta atzinumu šaubīgumu “Opel Vectra lietas” spriedumā izteicās arī apelācijas instances tiesa: “Apelācijas instances tiesa kritiski vērtē [apdrošinātāja] lietā iesniegto speciālista V.G. atzinumu, pamatojoties uz apstākli, ka tas sastādīts pēc [apdrošinātāja] pasūtījuma, tā apmaksu veikusi [apdrošinātāja] un konkrētā ceļu satiksmes negadījuma izpēti gaitā prasītāja pusei šai lietā nav tikusi dota iespēja speciālistam ne uzdot jautājumus, ne arī iesniegt iebildumus uz viņa izdarītajiem secinājumiem. [...]”⁷

Jāpiebilst, ka pēc abu iepriekš minēto lietu spriedumu spēkā stāšanās konkrētā apdrošināšanas sabiedrība vairs neizmanto ne attiecīgā SIA, ne RTU Autotransporta institūta pakalpojumus (tagad atzinumus taisa Tieslietu ministrijas Valsts tiesu ekspertīžu birojs).

RTU Autotransporta institūta darbiniekam V.G. nebija eksperta sertifikāta minēto atzinumu taisīšanas brīdī un tāda nav arī vēl šodien (par to var pārliecināties Tiesu administrācijas interneta mājaslapā esošajā tiesu ekspertu reģistrā). Taču viņa pakalpojumus plaši izmanto arī citas apdrošināšanas sabiedrības.

Piemēram, 2008. gada 31. jūlijā notika CSNg, kura rezultātā tika bojāta pa galveno ceļu braucošā automašīna “Chrysler Voyager”. Vainīgās automašīnas “Toyota Hilux” vadītājs savu vainu atzina. Arī automašīnas īpašnieks – SIA – atzina sava vadītāja vainu, un Ceļu policija konstatēja, ka notikušajā CSNg vainīgs automašīnas “Toyota” vadītājs. Neskatoties uz to, AAS “Balva” noteica CSNg iesaistīto transportlīdzekļu vadītāju vainas sadalījumu 50% pret 50%, jo RTU Autotransporta institūta profesors V.G. nespējot noteikt vainīgo.

Šī lieta vēl ir interesanta ar to, ka pat pašu apdrošinātāju biedrība (Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs) atzina AAS “Balva” vainas sadalījuma nepareizību un to, ka izmaksa veicama 100% apmērā. Pozitīvi vērtējams, ka apdrošinātājs pirmās instances spriedumu⁸ nepārsūdzēja, tas stājās spēkā, un apdrošināšanas atlīdzība tika izmaksāta 100% apmērā.

Arī AAS “Baltijas apdrošināšanas nams” izmanto RTU Autotransporta institūta darbinieku V.G. kā ekspertu. Taču šim apdrošinātājam pēc atteikuma gan pietika tikai ar vienu pretenziju, pēc kuras tika parakstīta vienošanās par atlīdzības izmaksu 7500 latu apmērā.

Šobrīd tiesai tiek gatavots vēl viens pieteikums pret AAS “Balva”, kā arī tikko pirmās instances tiesā tika pabeigta lietas Nr. C30403910 izskatīšana par AAS “Balva” atteikumu izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, kura pamatā arī ir jau zināmā V.G. atzinumi par pārsniegto braukšanas ātrumu. Tiesas procesa laikā veica jaunu ekspertīzi, kuras rezultāti pierādīja, ka V.G. kārtējo reizi apdrošinātājam par labu ir piepušķojis savus secinājumus. Tiesa apdrošinātāja atteikumu izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību atzina par nepamatotu.

Apdrošinātāju atbildības problemātiskie aspekti

Žurnāla “Kapitāls” rakstā⁹ apdrošinātājs norāda, ka aizdomīgu apdrošināšanas pieteikumu gadījumā apdrošinātājs ar klientu var veikt pārrunas, brīdināt ar padziļinātu izmeklēšanu un pat kriminālatbildību. Proti, apdrošinājumaņēmējiem par apdrošinātājam līdzīgām negodprātīgām darbībām var draudēt kriminālatbildība, kas paredzēta Krimināllikuma 178. pantā (Apdrošināšanas krāpšana). Jāpiezīmē, ka šīs normas adresāts ir tikai apdrošinātā puse, nevis abas.

Tomēr praksē vispēcīgākais klienta ietekmēšanas līdzeklis ir apdrošināšanas atlīdzības izmaksas atteikums, jo apdrošinātājs gandrīz ne ar ko neriskē, vienīgi ar nākotnē, iespējams, izmaksājamo apdrošināšanas atlīdzību.

Tādēļ iepretim apdrošinātājam apdrošinājumaņēmējs atrodas krietni neapskaužamākā situācijā. Lai gan teorētiski apdrošinājumaņēmējam ir pieejami vairāki tiesību aizsardzības līdzekļi, tomēr daļu no tiem realitātē nav iespējams izmantot vispār vai to realizēšana prasa ievērojamu laika patēriņu. Piemēram, jāšaubās, vai apdrošinājumaņēmējam radīsies faktiskā iespēja pret apdrošinātāju izlietot aizturējuma vai ķīlas tiesību. Tāpat arī apdrošināšanas noteikumos neatradīsiet apdrošinātājam par sliktu pielīgtu līgumsodu vai procentus sakarā ar nepamatotu apdrošināšanas atlīdzības atteikumu. Juridiskajā literatūrā šī situācija tiek raksturota tādējādi, ka “apdrošināšanas līgumi ir sastādīti ar prasmīga un labi apmaksāta juridiskā talanta palīdzību un no tiem nepieļauj nekādu klienta gribētu novirzīšanos”. Šādā veidā apdrošinātājs nodrošinās, lai aizsargātu savas intereses. Savukārt klientu šādā veidā nostāda “pieņem to vai aizej” situācijā.¹⁰ Līdz ar to jāsecina, ka apdrošinājumaņēmēja rīcībā būtībā nav neviena tūlītēja un efektīva tiesību aizsardzības līdzekļa.

Lai strīdus situācijā saņemtu apdrošināšanas atlīdzību, apdrošinājumaņēmējam jāvērsas tiesā ar prasības pieteikumu. Šādā situācijā prasītājs varētu papildus prasīt arī nokavējuma procentus un zaudējumus.

Attiecībā uz zaudējumiem sakarā ar nepamatotu apdrošināšanas atlīdzības atteikumu apdrošinātāji atsauksies uz likuma “Par apdrošināšanas līgumu” (turpmāk – PAL) 35. pantā ietvertu kompensācijas principu vai Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likuma (turpmāk – OCTA likums) 3. nodaļu, argumentējot, kāpēc no viņiem nevar piedzīt sakarā ar apdrošināšanas atlīdzības atteikumu nodarītos zaudējumus, kā tas norādīts Senāta 2012. gada 28. novembra spriedumā lietā SKC-392/2012.¹¹

Attiecībā uz šīm apdrošinātāja iebildēm Senāts norādīja, ka apdrošināto atbildība nav aprobežota ar OCTA likumu un PAL situācijā, kad apdrošinātāja nepamatotas rīcības rezultātā apdrošinājumaņēmējam nodarīti zaudējumi. Senāts secināja, ka apdrošinātājam var iestāties civiltiesiskās atbildības pienākums, pamatojoties uz vispārīgajām Civillikuma normām par zaudējumu kompensēšanu, kuras nosaka, ka katram ir

pienākums atlīdzināt zaudējumus, ko viņš nodarījis ar savu darbību vai bezdarbību.¹²

PAL kā vispārīgā likuma iepretim OCTA likumam 35. pantā ietvertais kompensācijas princips runā tieši par apdrošināšanas gadījumā radītajiem zaudējumiem. Tāpat arī OCTA likuma 3. nodaļa, kas regulē atlīdzināmos zaudējumus, ir saistīta ar apdrošināšanas gadījumā radītajiem zaudējumiem. Tas, ka apdrošinātājs uzņēmies zaudējumu kompensēšanas uzdevumu, ko regulē iepriekš minētās tiesību normas, nenozīmē, ka apdrošinātājs iestājas kaitējuma nodarītāja vietā un pats par tādu kļūst. Turpretim, piemēram, nepamatoti atsakot apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, apdrošinātājs arī pats var kļūt par kaitējuma nodarītāju un attiecīgi civiltiesiski atbildīgo, kad viņam pašam, kā pareizi Senāts norāda, nāksies atbildēt uz vispārīgā tiesiskā pamata.

Iepriekš minētais, autoru ieskatā, skaidri liecina, ka apdrošinātājs nav atbrīvots no civiltiesiskās atbildības par savām nepamatotām un prettiesiskām darbībām. Tomēr, atsakot apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, ne vienmēr apdrošinājumaņēmējam tiek nodarīti zaudējumi.

Izskatot zaudējumu atlīdzināšanas jautājumu, var rasties problēmas ar cēloņsakarības, zaudējumu apmēra un vainojamības pierādīšanu. Senāts norāda, ka gadījumā, kad apdrošinātājs nolemj neizmaksāt apdrošināšanas atlīdzību, “[...] apdrošinātāja rīcība *a priori* nav uzskatāma par vainojamu, kas radītu zaudējumu atlīdzības pienākumu”.¹³ Galu galā – zaudējumu kompensēšanas galvenais uzdevums ir personas iepriekšējā mantiskā stāvokļa atgriešana, kur pamudinājuma funkcijai ir visai otršķirīga nozīme. Tādējādi zaudējumu sakarā ar apdrošinātāja nepamatoto atteikumu kompensēšanai ir gadījuma raksturs, kas nenodrošina efektīvu apdrošinātāja “audzināšanas” vai pamudinājuma funkciju.

Par nokavējuma procentiem tiesību literatūrā norāda, ka “procenti jāmaksā arī tad, ja kapitāls nonācis vai palicis svešā lietojumā prettiesiskās rīcības – nokavējuma – rezultātā. Šādos gadījumos procentiem nedrīkst piedēvēt soda raksturu, kaut gan procentu maksāšanas pienākums iedarbojas kā pamudinājums parāda ātrākai nokārtošanai”.¹⁴ Varētu šķist, ka nokavējuma procenti ir efektīvākais līdzeklis apdrošinātāja rīcības ietekmēšanai, tomēr realitāte ir krietni vien atšķirīga.

Ne PAL, ne OCTA likumā nav minēts nokavējuma procentu maksāšanas pienākums saistībā ar nepamatotu apdrošināšanas atlīdzības atteikumu. Vienīgi OCTA likuma 39. panta trešajā daļā nokavējuma procenti minēti saistībā ar apdrošinātāja neattaisnotu kavēšanos pieņemt lēmumu apdrošināšanas lietā, kas ir 0,1% no neizmaksātās apdrošināšanas atlīdzības par katru dienu, kas gada griezumā kopsummā ir 36,5%. Tomēr, kā norāda Senāts, šiem procentiem pieauguma termiņš ir līdz apdrošinātāja lēmuma pieņemšanas dienai.¹⁵ Līdz ar to šiem procentiem ir pamudinošs raksturs disciplinēt apdrošinātāju, lai tas savlaicīgi pieņemtu lēmumu apdrošināšanas lietā. Kā redzams, tiem nav nekādas ietekmes uz nepamatotu apdrošināšanas atlīdzības atteikumu.

Attiecībā uz “klasiskajiem” uz Civillikuma pamata paredzētajiem nokavējuma procentiem Senāta prakse ir neizprotama un apdrošinājumaņēmējam diemžēl nelabvēlīga. Proti, nepamatota apdrošināšanas atlīdzības atteikuma gadījumā var runāt par apdrošinājumaņēmēja tiesībām prasīt nokavējuma procentus saskaņā ar Civillikuma 1759. panta 1. punktu, ko nereti apdrošinājumuņēmēji, vēršoties tiesā, arī prasa. Tomēr Senātam uz to atbild: “[...] ja pastāv strīds par apdrošināšanas atlīdzības pamatojumu un nav pieņemts lēmums par apdrošināšanas atlīdzības izmaksu, tad atteikumu šo atlīdzību izmaksāt nevar kvalificēt kā parādu, kaut arī tiesa vēlāk atzinusi, ka apdrošinājuma gadījums tomēr iestājies. Citiem vārdiem, ja pastāv strīds par pašu apdrošināšanas atlīdzības pamatojumu, tad nav pamata piedzīt likumiskos procentus par apdrošināšanas atlīdzības izmaksas kavējumu.”¹⁶ Aiz šā citāta seko atsaucis uz divām citām Senāta 2003. un 2011. gadā izskatītām lietām, tomēr arī no tām neizriet lielāka skaidrība par tieši šādu Senāta nostāju. Piemēram, 2003. gada spriedums ir vēl lakoniskāks nekā citētais spriedums. Proti, 2003. gada 17. decembra spriedumā lietā SKC-610 šā jautājuma būtībai ir veltīts tikai motīvu daļas pēdējās rindkopas pēdējais teikums, kurš savukārt ir identisks citētajam spriedumam.¹⁷ 2003. gada spriedumā Senāts šādu nostāju nepamato ne ar likumu, ne judikatūru. Rezultātā veidojas zināms apburtais loks, kur vēlākajās lietās pārkopē senāku spriedumu atziņas, nepārlicinoties par konkrēto atziņu izcelšanās mehānismu.

Nekādu ieguldījumu jautājuma atrisināšanā un Senāta nostājas izprašanā nedod arī 2005. gada Augstākās tiesas Plēnuma un tiesu prakses vispārīnāšanas daļas tiesu prakses apkopojums “Par likuma piemērošanu, izšķirot tiesās strīdus, kas saistīti ar sauszemes transportlīdzekļu apdrošināšanas un to īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas līguma saistību izpildi”, kurā par nokavējuma procentiem ir argumentēts tikai vienā pašā īsā rindkopā.¹⁸

Iepazīstoties ar šo tiesu prakses apkopojuma argumentāciju, jāsecina, ka, pirmkārt, ir nepamatoti aizbildināties ar to, ka no apdrošināšanas līguma izrietošās tiesiskās attiecības ir specifiskas, no kā it kā būtu jāprezūmē, ka tāpēc nevar runāt par nokavējuma procentiem. Piekrītot, ka apdrošināšanas attiecības ir salīdzinoši specifiskas, tomēr diez vai tas būs pietiekams arguments nokavējuma procentu neatzīšanai. Apdrošināšanas saistību specifiskumu pamatā veido citām tiesību jomām neraksturīgi tiesību principi, piemēram, atklātības princips, apdrošinātā riska nepalielināšanas princips. Savukārt nokavējuma procenti ir “neitrāls” tiesību institūts, kura piemērošana apdrošināšanas tiesībās neietekmē to būtību, jo tas neietekmē strīda iznākuma un to piemēro *post factum*.

Otrkārt, nokavējuma procentu piedziņu neierobežo arī PAL 35. pantā ietvertais kompensācijas princips. “Nokavējuma procenti ir maksa par naudas [...] lietojumu pēc tam, kad iestājies maksājuma [...]”

pienākums. Tātad nokavējuma procentu maksāšana ir saistīta ar tiesību pārkāpumu – nokavējumu, taču to daba paliek tāda pati kā procentiem vispār: arī nokavējuma procentu uzdevums ir nodrošināt ienākumus, ko dod kapitāls, atrodoties normālā aprītē, ekvivalenci mantiskajās attiecībās.”¹⁹ Nokavējuma procenti nav apdrošināšanas gadījumā nodarīto zaudējumu objekta sastāvdaļa, bet gan akcesora saistība par nokavētu pienākuma izpildi.

Treškārt, argumentējot par Civillikumu kā vispārējo un PAL kā speciālo likumu, Augstākā tiesa pati nonāk pretrunā ar sevi. Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 9. panta sestās daļas 2. punktā norādīts: “Ja konstatē pretrunu starp vienāda juridiska spēka vispārējo un speciālo tiesību normu, vispārējo tiesību normu piemēro tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma.” Identisku regulējumu paredzēja arī spēku zaudējušā likuma “Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību” 8. panta trešā daļa. Ne PAL, ne OCTA likums neaizliedz vai nenosaka atšķirīgu kārtību nokavējuma procentu piedziņai (nejaukt ar OCTA likuma 39. panta trešajā daļā noteiktajiem nokavējuma procentiem). Tas savukārt nozīmē, ka speciālā likuma neregulētajos jautājumos piemērojams CL vispārīgais regulējums, uz ko norāda arī pati Augstākā tiesa.

Ceturtkārt, Civillikuma 1753. pantā noteikts, ka, “ar procentiem jāsaprot tā atlīdzība, kas dodama par kādas naudas summas [...] kavējumu, samērā ar viņu daudzumu un lietošanas ilgumu”. Jau minētajā tiesu prakses apkopojumā Augstākā tiesa nepamatoti aprobežojas tikai ar svešas mantas lietojumu. Tomēr Civillikuma 1753. pants ir plašāks un runā arī par naudas došanas kavējumu. PAL 24. panta pirmajā daļā noteikts, ka “iestājoties apdrošināšanas gadījumam, apdrošinātājs izmaksā apdrošināšanas atlīdzību apdrošināšanas līgumā noteiktajai personai,” savukārt panta sestajā daļā ietverts apgrieztais pierādīšanas pienākums, proti, apdrošinātājam jāpierāda apdrošināšanas atlīdzības atteikuma pamatotību. Tas nozīmē, ka apdrošinātājam jāpierāda, ka viņš apdrošinājumaņēmējam nav “parāda” izpildīt savu saistību – izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību. Tādējādi nepamatots apdrošināšanas atlīdzības atteikums atbilst prettiesiskam naudas summas došanas jeb maksājuma kavējumam.

Pēc šā argumenta ir jāatgriežas pie Senāta 2003. gada 17. decembra sprieduma lietā SKC-610 un 2012. gada 28. novembra sprieduma lietā SKC-392/2012.

Kā jau autori norādīja, Senāta pamatojums par nokavējuma procentu piedziņas neiespējamību ir visai nepārliciešs. Vadoties pēc Senāta nostājas, būtu jāsecina, ka nokavējuma procentu tiesību institūtam nav vairs jēgas, jo bieži vien starp pusēm pastāv strīds par parāda pamatojumu un tā apmēru. Savukārt tas nozīmē, ka strīda dēļ nokavējuma procentus nekad nevarētu piedzīt. Piemēram, tādējādi dubultmorāli var sastapt pašas apdrošināšanas attiecībās. Proti, apdrošinātāji, vēršoties pret personu ar regresa

prasījumu, nereti lūdz tiesu piedzīt arī nokavējuma procentus, ko arī apmierina, lai gan atbildētājam bieži vien ir iebildumi pret regresa pamatu un apmēru.

Civillikuma 1753. pants runā par naudas summas došanas kavējumu. Saskaņā ar Civillikuma 1651. pantu nokavējums ir saistības izpildīšanas vai izpildījuma pieņemšanas prettiesīgs novilcinājums, kas apdrošināšanas gadījumā izpaužas kā apdrošināšanas atlīdzības neizmaksāšana noteiktā laikā jeb nepamatots atteikums. Saskaņā ar Civillikuma 1656. pantu parādnieks nav nokavējis, ja nokavējuma iemesls ir viņa pamatotas šaubas vai nu vispār par to saistību, kuras izpildīšanu no viņa prasa, vai par tās apmēru.

Pirmajā acumirkli varētu šķist, ka tieši šajā tiesību normā sakņojas Senāta nostāja. Tomēr tālāk seko Civillikuma 1657. pants, no kura izriet, ka likums ir devis tiesai kompetenci izvērtēt, vai parādnieka šaubas bijušas pamatotas, cik lielā mērā pamatotas un vai tāpēc parādnieks būtu atbrīvojams no viņam neizdevīgajām nokavējuma sekām. Šāds viedoklis par attiecīgajām tiesību normām atrodams arī tiesību teorijā.²⁰ Rezultātā jāsecina, ka nepastāv nekādi tiesiski šķēršļi prasīt nokavējuma procentus par nepamatotu apdrošināšanas atlīdzības atteikumu.

Kopsavilkums

No iepriekš minētā izriet, ka apdrošināšanas sabiedrības atsaka izmaksāt apdrošināšanas atlīdzības, nerīkojoties pēc labas ticības un godprātīgi. Autoru ieskatā, gadījumi, kad apdrošinātājs sešus gadus tiesājas par acīmredzami nepamatotiem atteikumiem, rupji pārkāpj Civillikuma 1. pantu: "Tiesības izlietojamas un pienākumi pildāmi pēc labas ticības" un Civilprocesa likuma 74. panta sesto daļu: "Pusēm savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda godprātīgi." Savukārt dažkārt apdrošinātāji ietiepīgi savā labā izmanto noslogoto tiesu sistēmu cerībā, ka prasītājs bankrotēs, nomirs, aizbrauks no Latvijas, nogurs no garās tiesāšanās u.tml.

Gadījumos, kad apdrošinātājs ir sagatavojis pats savu atteikumu pamatojošo ekspertīzi, notiek spekulēšana uz tiesu zināšanu trūkumu specifiskās tehniskās lietās un no tā izrietošo pasivitāti iedziļināties ekspertīzēs un tās kritiski novērtēt. Savukārt apdrošinājumaņēmējam lūgt tiesai nozīmēt jaunu ekspertīzi nozīmē papildu tiesāšanās izdevumus.

Iespējams, ir jāparedz kriminālatbildība ne tikai par apdrošināšanasņēmēju krāpšanos, bet arī par krāpšanu, kuru izdara paši apdrošinātāji. Piemēram, ASV par ļaunprātīgu izvairīšanos no apdrošināšanas atlīdzības izmaksāšanas apdrošinātājs saņemtu pienākumu atlīdzināt soda zaudējumus (*punitive damages*) – kompensāciju, kas pārsniedz faktiskos zaudējumus, lai apdrošinātāju sodītu finansiāli un novērstu tā vēlēšanos atkārtot tādu rīcību. Katrā ziņā pirmais un vieglāk īstenojamais solis būtu mainīt Senāta praksi par nokavējumu procentu piedziņas neiespējamību.

Nākamais solis būtu pacelt nokavējumu procentu likmi par nepamatoti atteiktu apdrošināšanas atlīdzību. Pirmkārt, tas nebūtu nekas neparasts Latvijas tiesību sistēmā, līdzīgi kā tas ir, piemēram, Civillikuma 1765. panta otrajā daļā vai specifiskākajā OCTA likuma 39. panta trešajā daļā. Otrkārt, tas būtu pamudinošs līdzeklis apdrošinātājiem godprātīgi izpildīt savas saistības. Jāņem vērā, ka apdrošinājumaņēmēja pametums neaprobežojas tikai ar apdrošināšanas gadījumā ciestajiem zaudējumiem, bet pirms tam vēl ir bijuši izdevumi saistībā ar apdrošināšanas pakalpojuma – apdrošināšanas prēmijas – apmaksu.

Katrā ziņā šobrīd apdrošinātājiem nav nekādu šķēršļu nepamatoti atteikt izmaksāt apdrošināšanas atlīdzības, jo nav arī nekādas atbildības pat par pierādītu ļaunprātīgu izvairīšanos no apdrošināšanas atlīdzības izmaksāšanas. Ņemot vērā OCTA apdrošināšanas obligātumu un arī to, ka KASKO apdrošināšanu prasa katrā transportlīdzekļa lizinga līgumā, kas savukārt apdrošinātājiem nodrošina pastāvīgu klientu plūsmu, rodas retorisks jautājums: vai apdrošinātājam ir jēga izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību? ■

¹ Baumanes L. Nejaūšu negadījumu restaurācija un citi inscēnējumi. Kapitāls, 09.2012., 100.-103. lpp.

² Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2011. gada 26. aprīļa spriedums lietā Nr. C30376408.

³ Augstākās tiesas Senāta 2012. gada 8. augusta lēmums lietā SKC-629/2012.

⁴ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2011. gada 1. jūnija spriedums lietā Nr. C30377009.

⁵ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2010. gada 15. februāra spriedums lietā Nr. C30377009, 3. lpp. pēdējā rindkopa.

⁶ Augstākās tiesas Senāta 2012. gada 7. novembra lēmums lietā Nr. C30377009.

⁷ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2011. gada 26. aprīļa spriedums lietā Nr. C30376408, 5. lpp., 7. rindkopa.

⁸ Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2010. gada 15. septembra spriedums lietā Nr. C30488109.

⁹ Baumanes L. Nejaūšu negadījumu restaurācija un citi inscēnējumi. Kapitāls, 09.2012., 103. lpp.

¹⁰ Jerry R.H. (II) Understanding Insurance Law. Second Edition. New York: Matthew Bender, 1996, p. 139.

¹¹ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 28. novembra spriedums lietā SKC-392/2012, 5.2. punkts. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2012-hronologiska-seciba/ [skatīts 29.12.2013.].

¹² Turpat, 13. punkts.

¹³ Turpat, 13. punkts.

¹⁴ Autoru kolektīvs. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Rīga: Mans īpašums, 1998, 253. lpp.

¹⁵ Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 28. novembra spriedums lietā SKC-392/2012, 11. punkts. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2012-hronologiska-seciba/ [skatīts 29.12.2013.].

¹⁶ Augstākās tiesas Senāta 2012. gada 5. septembra spriedums lietā SKC-366/2012, 9. punkts. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2012-hronologiska-seciba/ [skatīts 29.12.2013.].

¹⁷ Augstākās tiesas Senāta 2003. gada 17. decembra spriedums lietā SKC-610. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2003. Rīga: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2004, 357. lpp.

¹⁸ Augstākās tiesas Plēnuma un tiesu prakses vispārīnāšanas daļas 2005. gada 31. maija tiesu prakses apkopojums "Par likuma piemērošanu, izšķirot tiesās strīdus, kas saistīti ar sauszemes transportlīdzekļu apdrošināšanas un to īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas līguma saistību izpildi", 13. lpp.: "Izskatot strīdus par apdrošināšanas atlīdzības piedziņu, jāņem vērā, ka civiltiesiskās attiecības, kas rodas uz apdrošināšanas līguma pamata, ir specifiskas un neizmaksāto apdrošināšanas atlīdzību nevar uzskatīt par svešas (mantas) naudas lietojumu un līdz ar to nav pamata izskatīt jautājumu par Civillikumā paredzēto nokavējuma procentu piedziņu. Civillikuma 1759. pantā ir noteikts, kad tie jāmaksā, bet šajās lietās jāņem vērā, ka Civillikums neregulē tiesiskās attiecības, kas izriet no apdrošināšanas līguma. Tās regulē likums "Par apdrošināšanas līgumu", kas ir speciālais likums attiecībā pret Civillikumu. Civillikums regulē tikai tās attiecības, kas nav noteiktas likumā." Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/civiltiesibas/> [skatīts 29.12.2013.].

¹⁹ Autoru kolektīvs. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri: Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Rīga: Mans īpašums, 1998, 256.-257. lpp.

²⁰ Turpat, 156. lpp.

PRASĪBAS NODROŠINĀŠANA UN AR TO SAISTĪTĀ PROBLEMĀTIKA: LATVIJAS TIESU PRAKSE

Bac.iur. **Viktorija Voitešonoka**, Valsts kontroles valsts revidente juriste, Rīgas Juridiskās augstskolas maģistrantūras studente

Civilprocesa likuma (turpmāk – CPL) 19. nodaļa¹ ietver nosacījumus prasības nodrošināšanai, tomēr viedokļi minētajā jautājumā ir ne tikai dažādi, bet arī savstarpēji pretrunīgi. Piemēram, ne no judikatūras, ne tiesu prakses neizriet viennozīmīgs uzskats, ka celtās prasības nodrošināšanai par pamatu nevar kalpot pieteicēja šaubas par iespējamā sprieduma izpildi. Tādējādi rodas neizpratne par iepriekš norādītās tēzes piemērošanu, kā arī pamatotību praksē, kaut arī CPL² norāda uz nepieciešamību vērtēt prasības formālo juridisko pamatojumu.

Foto: Boriss Koļesņikovs

Piemērojot prasības nodrošinājumu, jākonstatē prasības nodrošinājuma piemērošanas priekšnoteikumi.

Autore raksta ietvaros vērsīs uzmanību uz vienu no prakses izrietošiem gadījumiem, kad pirmās instances tiesa uzskata, ka pieteicējs nav iesniedzis pierādījumus, lai nodrošinātu prasību, ar ko pieteikums noraidāms. Savukārt otrās instances tiesa tajā pašā lietā uzskata, ka pieteicējam nav pienākuma iesniegt pierādījumus, kas apliecinātu, ka sprieduma izpilde lietā varētu kļūt apgrūtināta vai neiespējama, pamatojoties uz Latvijas

Republikas Augstākās tiesas Senāta (turpmāk – Senāts) atziņu.³ Jānorāda, ka minētā situācija nav vispārīga un tā skatāma arī citā variantā, t.i., pirmās instances tiesa secina, ka pieteikuma apmierināšanai pietiek tikai ar pieteicēja šaubām par iespējamā sprieduma izpildi, bet otrās instances tiesa norāda, ka pieteicējam jāiesniedz pierādījumi.

Vienota viedokļa trūkums par pieteikuma saturu, kā arī pievienotajiem pierādījumiem rada neizpratni, līdz ar to raksta ietvaros norādīts uz pieteikuma vērtēšanu, ja prasība celta pret vairākiem atbildētājiem un prasītājs lūdz nodrošināt pret konkrēto atbildētāju celto prasību; vērtēta prasības nodrošināšanas līdzekļu piemērošana, kad noteiktais prasības nodrošinājums neatbilst CPL prasībām, ietverot gadījumu, kad tikai pēc trīs gadiem tiesa secinājusi, ka prasības nodrošinājums, kas piemērots, neatbilst CPL; kā arī apskatīts jautājums par prasības nodrošinājuma atcelšanu.

Prasības nodrošinājums CPL 137. pantā noteiktajā kārtībā

Tiesnesim vai tiesai prasības nodrošinājuma stadijā nav jāizlemj prasības pamatotība pēc būtības, tomēr, izvērtējot prasības pirmšķietamo formālo juridisko pamatu, jānoskaidro vienīgi tas, vai prasības apmierināšanas iespējamība ir lielāka par tās noraidīšanas iespējamību, neizdarot kategorisku secinājumu par to, ka prasības apmierināšanas iespēja izslēgta. Arī CPL 137. panta pirmā daļa pati par sevi ietver tiesas nepieciešamību pārliecināties, ka prasība ir pirmšķietami pamatota jeb ticama. No minētā panta formulējuma izriet, ka prasības nodrošināšana paredzēta tikai potenciāli apmierināmām prasībām, ievērojot, ka tikai apmierinoša sprieduma izpilde var būt apgrūtināta no atbildētāja atkarīgu iemeslu dēļ.

Jānorāda, ka no CPL 137. panta satura viennozīmīgi neizriet, ka pamats celtās prasības nodrošināšanai ir pieteicēja uzskats, ka pastāv šaubas par iespējamā sprieduma izpildi,⁴ jo, izlemjot pieteikumu par prasības nodrošināšanu, saskaņā ar minētā panta pirmo daļu tiesai jāvērtē arī prasības

formālais juridiskais pamatojums, lai pārliecinātos, cik liela ir varbūtība, ka prasība var tikt apmierināta.⁵ Uzskats, ka sprieduma izpilde lietā varētu kļūt apgrūtināta vai pat neiespējama, nav pietiekams pamats prasības nodrošināšanai, jo tas vērtējams tikai kā prasītāja subjektīvais pieņēmums par nākotnē iespējamiem notikumiem.

Piemēram, Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2012. gada 26. septembrī pieņēmusi lēmumu, kurā norādīts, ka “CPL 137. pants neparedz pieteicēja pienākumu iesniegt pierādījumus tam, ka sprieduma izpilde lietā varētu kļūt apgrūtināta vai neiespējama”. Ar norādīto lēmumu atcelts Jūrmalas pilsētas tiesas tiesneses 2012. gada 16. jūlija lēmums, ar kuru noraidīts pieteikums par prasības nodrošināšanu. Lēmumā secināts, ka “pieteikumā norādītā atbildētājas rīcība liecina par atbildētājas attieksmi pret saistībām, taču minētie apstākļi nedod pamatu uzskatīt, ka prasītāju labvēlīga sprieduma izpilde lietā varētu tikt apgrūtināta vai neiespējama. Norādītie apstākļi var būt par pamatu prasības celšanai tiesā, bet nevar būt par pamatu prasības nodrošināšanai. Prasītāji nav iesnieguši pierādījumus”.⁶ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas lēmumam līdzīgi secinājusi citā, arī Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģija 2010. gada 6. septembra lēmumā, secinot, ka, “apsverot jautājumu par prasības nodrošināšanu, tiesai jāvērtē prasītāja pieteikumā norādītie motīvi, nevērtējot pierādījumus lietā, kas nav analizējami šajā procesa stadijā”.⁷

Autoresprāt, abu apgabaltiesu lēmumos izdarītie secinājumi ir kļūdaini, kaut arī satur atsauci uz Senāta Civillietu departamenta un Judikatūras nodaļas tiesu prakses apkopojumā “Apelācijas un kasācijas instances tiesu prakse blakus sūdzību izskatīšanā par tiesu lēmumiem” norādīto.⁸ Jo, lai arī CPL 137. pantā nav ietverts CPL 139. pantā minētais, ka jāiesniedz pierādījumi, kas apliecinātu nepieciešamību nodrošināt prasību, tomēr nevar piekrist viedoklim, ka pietiekams pamats prasības nodrošināšanai ir pieteicēja uzskats, ka pastāv šaubas par iespējamā sprieduma izpildi, jo faktiski tas nonāk pretrunā ar CPL 137. panta jēgu un mērķi.

Konkrētā tiesību norma nav imperatīva un nenosaka, ka visos gadījumos mantiska rakstura prasība nodrošināma, ja prasītājs izsaka šaubas par iespējamā sprieduma izpildi. Šaubas ir tikai personas subjektīvais ieskats par kādiem faktiskajiem apstākļiem, bet, kā izriet no CPL 137. panta, secinājumi par to, ka ir pamats prasības nodrošināšanai, jāizdara tiesai vai tiesnesim, izvērtējot pieteicēja norādīto motīvu pamatotību, ievērojot CPL 93. panta pirmo daļu.

Profesors V. Bukovskis, norādot prasības nodrošināšanas nosacījumus, uzsvēris, ka “[..] prasībai jābūt ticamai, kaut arī iesniegtie pierādījumi

nodrošināšanas momentā vēl nebūtu pilnīgi noskaidroti”.⁹ Tādējādi tiesai lēmumā jāizvērtē pieteikumā par prasības nodrošināšanu norādītā motivācija, pievienotie pierādījumi, kas liecina, ka prasītājam labvēlīga sprieduma izpilde var kļūt apgrūtināta vai neiespējama, un jāprezūmē, ka pastāv vismaz formāla iespēja prasības apmierināšanai, ievērojot, ka tiesai jāvērtē vienīgi apstākļi, kas attiecas uz sprieduma izpildes iespējām prasības apmierināšanas gadījumā.

Lai pārbaudītu, vai pastāv likumā noteiktie prasības nodrošināšanas priekšnosacījumi, jāpārlicinās, vai pieteikuma motīvi apstiprināti ar pierādījumiem, kas rada pamatu uzskatīt, ka tiesas sprieduma izpilde lietā var kļūt apgrūtināta vai neiespējama.

Līdzīgi secinājumi izriet arī no Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011. gada 10. oktobra lēmuma – saskaņā ar CPL 230. panta 5. punktu lēmumā norādāmi tā motīvi. Motīvu norādīšana nozīmē pieteikuma iesniedzēja norādīto apstākļu (pieteikuma motīvu) un lietā iesniegto pierādījumu, kas attiecas uz izskatāmo jautājumu, analīzi.¹⁰ Respektīvi, lēmuma motīvu daļa nedrīkst saturēt tikai secinājumu, t.i., lēmumam jāsaturs motivēti apsvērumi par to, kuri tieši pieteikumā norādītie apstākļi apstiprināti ar pierādījumiem, par ko šie pierādījumi liecina un kādēļ var secināt, ka ir pietiekams pamats uzskatīt, ka tiesas sprieduma izpilde lietā būs neiespējama vai varētu kļūt apgrūtināta.

Jēdziens “jebkurā procesa stadijā”

Jautājuma par prasības nodrošināšanu izskatīšana pieļaujama jebkurā procesa stadijā, kā arī pirms prasības celšanas tiesā.¹¹ Ar jēdzienu “jebkurā procesa stadijā” saprotams laika posms, līdz spēkā stājas nolēmums, savukārt nolēmuma izpildes stadijā nav piemērojami prasības nodrošinājuma līdzekļi. Minētais izriet arī no vispārējiem CPL noteikumiem.

Piemēram, CPL 637. panta pirmā daļa nosaka, ka ārvalsts tiesas nolēmumus atzīst saskaņā ar 77. nodaļas noteikumiem, ievērojot šā likuma vispārējos noteikumus. Līdz ar to, lemjot par ārvalsts tiesas nolēmuma izpildīšanas nodrošināšanu, jāievēro tāda pati kārtība, kādā tiek nodrošināta prasība Latvijas tiesās prasības tiesvedības lietā – CPL 19. nodaļas normas. Protams, jāņem vērā, ka, kamēr ārvalsts tiesas nolēmums nav atzīts Latvijā, tas nevar tikt izpildīts, tādēļ tiesnesis vai tiesa var lemt jautājumu par CPL 138. pantā norādīto prasības nodrošināšanas līdzekļu piemērošanu. Tomēr tad, kad ārvalsts tiesas nolēmums Latvijā atzīts, prasības nodrošinājuma līdzekļi nevar tikt piemēroti, jo iestājusies nolēmuma izpildes stadija.

Ja iesniegts pieteikums par ārvalsts tiesas nolēmuma izpildīšanas nodrošināšanu nevis vienlaikus ar pieteikumu par ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšanu vai laikā, kamēr skatīts jautājums par ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšanu, bet gan pēc tam, kad jau stāties spēkā Latvijas tiesas lēmums par ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšanu, šajā procesa stadijā vairs nav iespējams lemt par ārvalsts tiesas nolēmuma izpildīšanas nodrošināšanu.¹²

Tādējādi secināms, ka iepriekš norādītais attiecināms uz prasībām, kas izskatītas, lietā ir nolēmums, kas stāties spēkā, līdz ar to iestājusies nolēmuma izpildes stadija, kuras ietvaros vairs netiek lemts jautājums par prasības nodrošināšanu.

Lūgums nodrošināt prasību pret vairākiem atbildētājiem

Situācijā, kad prasība celta pret vairākiem atbildētājiem, prasības pilnīgas vai daļējas apmierināšanas gadījumā katram no atbildētājiem būs saistoša sprieduma izpilde daļā, ar kuru tiks apmierināta pret konkrēto personu celtā prasība. Katrs atbildētājs atbildēs ar savu mantu pret viņu celtās un apmierinātās prasības apmērā. Tādējādi lietā, kurā prasība celta pret vairākiem atbildētājiem un prasītājs lūdz nodrošināt pret konkrēto atbildētāju celto prasību, tiesnesim jāvērtē pieteikumā norādītie motīvi un iesniegtie pierādījumi attiecībā uz katru personu, pret kuru celto prasību lūdz nodrošināt prasītājs.¹³

Piemēram, ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas tiesneses 2011. gada 27. jūnija lēmumu nolemts noraidīt pieteikumu par prasības nodrošināšanu. Un, lai arī lēmuma aprakstošajā daļā norādīts uz pierādījumiem, kas publiski pieejami un liecina par katra atbildētāja mantas stāvokli; pievienoti pierādījumi par darījumiem, kas noslēgti pirms prasības celšanas un, prasītāja ieskatā, pierāda mantas apjoma apzinātu samazināšanu, tomēr lēmumā norādītie un pievienotie pierādījumi attiecībā uz katru atbildētāju kontekstā ar pieteikumā norādītajiem motīviem un izteikto lūgumu par konkrētu prasības nodrošināšanas līdzekļu piemērošanu lēmumā nav vērtēti. Tiesnese tikai secināja, ka atbildētāju mantiskais stāvoklis nerada šaubas par sprieduma izpildes neiespējamību, kas faktiski ir pretējs secinājums lēmuma motīvu daļā norādītajam.¹⁴

Saistībā ar konkrēto piemēru jānorāda, ka CPL 137. panta nosacījumus nevar piemērot, neievērojot CPL pamatprincipus, t.i., tiesneša neitralitāti, likumības principu (kopējie CPL ietvertie principi), patiesības izziņāšanas principu, faktu pierādīšanas principu, pierādījumu vienāda spēka principu (specifiskie CPL ietvertie principi) u.c.¹⁵

Saistībā ar minēto autore vēlas uzsvērt, piemēram, CPL 93. panta pirmajā daļā nostiprināto pierādīšanas pienākumu. Lai pārbaudītu, vai pastāv likumā noteiktie prasības nodrošināšanas priekšnosacījumi,

jāpārlicinās, vai pieteikuma motīvi apstiprināti ar pierādījumiem, vai tie motīvi, kas apstiprināti ar pierādījumiem, rada pamatu uzskatīt, ka tiesas sprieduma izpilde lietā var kļūt apgrūtināta vai neiespējama.

Līdz ar to, ja ir vairāki atbildētāji, jāvērtē katrs atbildētājs kontekstā ar pieteikumā norādītajiem motīviem, pierādījumiem, kā arī lūgumu par konkrētu prasības nodrošināšanas līdzekļa piemērošanu katram no atbildētājiem. Un, ja minētais nav ievērots, atzīstams, ka ir nepamatoti piemērots/nepiemērots prasības nodrošinājuma līdzeklis atkarībā no lietas faktiskajiem apstākļiem un pievienotajiem pierādījumiem.

Prasības nodrošinājuma līdzekļu piemērošana

Izlemjot pieteikumu par prasības nodrošinājumu atbilstoši CPL 140. panta noteikumiem, tiesnesis novērtē, vai ir pamats uzskatīt, ka sprieduma izpilde lietā varētu kļūt apgrūtināta vai neiespējama, un, atzīstot pieteikumu par pamatotu, prasība tiek nodrošināta, piemērojot likumā noteiktos nodrošinājuma līdzekļus.

Šajā gadījumā jāvērtē, vai pieteikumā norādītie prasības nodrošinājuma līdzekļi atbilst celtās prasības priekšmetam, kā to paredz CPL 138. pants. Ja pieteikumā norādīti vairāki prasības nodrošinājuma līdzekļi, jāvērtē, kādi nodrošinājuma līdzekļi piemērojami, t.i., ja prasības priekšmets ir naudas prasījums, nav pamata piemērot prasības nodrošinājuma līdzekli, kas paredzēts CPL 138. panta ceturtajā daļā, jo šis prasības nodrošinājuma līdzeklis piemērojams gadījumā, ja prasības priekšmets ir lietu tiesība uz nekustamo īpašumu.¹⁶ Arī tiesību doktrīnā minēts: ja prasītāja norādītais prasības nodrošinājuma līdzeklis neatbilst CPL prasībām, nav pamata apmierināt pieteikumu, jo tiesnesim nav pienākuma prasītāja vietā noteikt nodrošinājuma līdzekļus.¹⁷

Piemēram, tikai ar Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011. gada 11. februāra lēmumu nolemts Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2010. gada 1. oktobra lēmumu atcelt un izlemt jautājumu pēc būtības (atcelt prasības nodrošinājumu lietā, kas piemērots ar Rīgas apgabaltiesas 2008. gada 28. augusta lēmumu).¹⁸ Norādītajā lietā faktiski tikai pēc trīs gadiem tiesa secinājusi, ka Rīgas apgabaltiesa ar 2008. gada 28. augusta lēmumu piemērojusi prasības nodrošinājumu, kas neatbilst CPL prasībām.

Minētajā piemērā jāvērs uzmanība gan uz prasības priekšmetu, gan uz hronoloģisko lietas attīstību saistībā ar piemēroto prasības nodrošinājumu:

- 1) tiesā celta īpašuma prasība;
- 2) pirms prasības celšanas 2008. gada 26. augustā prasītāji iesniedza pieteikumu par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas pret iespējamiem atbildētājiem, lūdzot nodrošināt prasību, ierakstot zemesgrāmatu nodalījumā aizlieguma atzīmi;

3) ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas tiesneses 2008. gada 28. augusta lēmumu prasītāju pieteikums apmierināts, savukārt 2008. gada 16. septembrī viens no atbildētājiem iesniedzis tiesā pieteikumu par pirmsprasības nodrošinājuma atcelšanu;

4) ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas tiesneses 2008. gada 4. novembra lēmumu pieteikums par pirmsprasības nodrošinājuma atcelšanu noraidīts;

5) par minēto lēmumu iesniegta blakus sūdzība, bet ar Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2009. gada 4. marta lēmumu Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas tiesneses 2008. gada 4. novembra lēmums atstāts negrozīts;

6) 2010. gada 1. oktobrī iesniegts atkārtots pieteikums par prasības nodrošinājuma atcelšanu, kas arī ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2010. gada 1. oktobra lēmumu noraidīts;¹⁹

7) Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta 2011. gada 11. februāra lēmumā vērsusi uzmanību uz to, ka CPL 139. pants nepārprotami norāda, ka pirms prasības celšanas nodrošināmas ir tikai tās prasības, kuras izriet no saistību tiesības, tomēr konkrētajā gadījumā celtā īpašuma prasība un tās nodrošināšana, pamatojoties uz CPL 139. pantu, neatbilst likumam. Tādējādi, ja prasības priekšmets ir īpašuma tiesība uz nekustamo īpašumu, nav pamata CPL 139. panta kārtībā nodrošināt iespējamo prasību.²⁰

Lemjot par prasības nodrošināšanu vai jau piemērotā prasības nodrošinājuma atcelšanu, jāņem vērā arī nepārprotami redzami faktiskie apstākļi, uz kuru pamata varētu izdarīt secinājumus par eventuālā sprieduma izpildes iespējamību. Tajā skaitā arī atbildētāja ieinteresētība izvairīties no sprieduma izpildes un citi juridiski vērtējami apstākļi, kuriem lietā ir būtiska nozīme. Piemēram, kā tas bija konkrētās lietas ietvaros, atsaukšanās tikai uz Civillikuma (turpmāk – CL) 1038. pantu²¹ ir uzskatāma par nepietiekamu, virspusēju un formālu pamatu kā prasības nodrošināšanai, tā arī atteikumam atcelt prasības nodrošinājumu.²²

Pirmās instances tiesa, atsakoties atcelt piemēroto prasības nodrošinājumu, minētos apstākļus nav izvērtējusi un nonākusi pie nepareiziem secinājumiem, līdz ar to laika posmā no 2008. gada līdz 2011. gadam nepamatoti piemērots prasības nodrošinājums, ierobežojot puses tiesības.

Pieteikums par zaudējumu nodrošināšanu – CPL 140. panta otrā daļa

Papildus autore vēlas vērst uzmanību uz CPL 140. panta otro daļu,²³ kā arī CPL 142. panta otrās daļas nosacījumiem, no kuriem izriet, ka tiesa vai tiesnesis var uzdot prasītājam nodrošināt zaudējumus tikai tad, kad tiek lemts jautājums par prasības nodrošināšanu. No minētā izriet, ka pienākumu uzlikt nodrošināt zaudējumus tiesnesis var izlemt un uzlikt prasītājam tikai prasības nodrošināšanas stadijā,

nevis vēlāk, izskatot jautājumu par tā atcelšanu vai grozīšanu. Uz šo secinājumu norāda CPL 142. panta otrajā daļā ietvertā norma, kura nosaka, ka lēmums par prasības nodrošināšanu, kas pieņemts ar šā likuma 140. panta otrajā daļā noteikto nosacījumu, izpildāms pēc tam, kad prasītājs iemaksājis tiesas vai tiesneša noteikto summu tiesu izpildītāja depozīta kontā.

Piemēram, ar Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2012. gada 12. marta lēmumu prasība nodrošināta, savukārt ar 2012. gada 25. septembra lēmumu noraidīts atbildētāja pieteikums par prasības nodrošinājuma atcelšanu, bet prasītāja pieteikums par prasības nodrošinājuma līdzekļa aizstāšanu apmierināts daļēji, kā arī prasītājam uzdots nodrošināt zaudējumus, kas atbildētājam varētu rasties sakarā ar prasības nodrošināšanu, iemaksājot zvērinātā tiesu izpildītāja depozīta kontā 124 706,37 latus.²⁴

Saistībā ar Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2012. gada 25. septembra lēmumu jānorāda, ka 2012. gada 12. marta lēmumā tiesnese, izvērtējot pieteikumā norādītos apstākļus, secinājusi par nepieciešamību prasību nodrošināt (lēmums izpildīts), līdz ar to, lemjot pieteikumu par prasības nodrošinājuma līdzekļa aizstāšanu, jautājums par iespējamo zaudējumu nodrošināšanu nav apspriežams.

Izšķiroties par CPL 140. panta otrajā daļā paredzētās tiesības izmantošanu nodrošināt zaudējumus, kas atbildētājam varētu rasties sakarā ar prasības nodrošinājumu, tiesai lēmumā jāpamato, kādēļ tieši konkrētajā gadījumā un konkrētajā apmērā tas atzīts par nepieciešamu. Un, ja lēmums tādu argumentāciju pēc būtības nesatur, lēmums par zaudējumu nodrošināšanu uzskatāms par nepamatotu.²⁵ Minētais izriet arī no CPL 230. panta pirmās daļas 5. punkta.²⁶

Prasības nodrošināšana pirms prasības celšanas

Prasības nodrošināšana pirms tās celšanas ir ārkārtējs nodrošinājuma veids, ko tiesa var piemērot attiecībā uz iespējamā atbildētāja mantu, kas satur likumā *expressis verbis* paredzētos noteikumus, kas jāievēro pieteikuma iesniedzējam, jo jebkurš nodrošinājuma veids vai līdzeklis nopietni skar iespējamā atbildētāja pamattiesības un ierobežo atbildētāja rīcību saistībā ar viņam piederošo mantu. Tieši tādēļ, izlemjot jautājumu par prasības nodrošināšanas nepieciešamību pirms prasības celšanas, jāizvērtē iespējamā atbildētāja rīcības godprātība, t.i., iespējamam prasītājam jāiesniedz pierādījumi, kas liecina par iespējamā atbildētāja izvairīšanos no saistību izpildes un negodprātību.

No CPL 139. panta izriet, ka prasības nodrošināšana pirms prasības celšanas iespējama vienīgi gadījumos, kad pieteikuma iesniedzējs pierādījis šajā normā formulēto priekšnoteikumu pastāvēšanu, ievērojot, ka prasības nodrošinājums kā civilprocesuāls tiesību aizsardzības līdzeklis tā

nopietno seku dēļ pēc savas būtības ir izņēmuma līdzeklis, kurā tiesai vai tiesnesim ļoti uzmanīgi jāizvērtē nepieciešamības un pamatojuma balanss, kas ir jo īpaši svarīgi, nodrošinot prasību pirms tās celšanas.

Pamatojoties uz minēto, jānorāda, ka CPL 139. panta pirmās daļas²⁷ noteikumus piemēro, ievērojot CPL 93. panta pirmajā daļā nostiprināto pierādīšanas pienākumu. Un vienīgie pamati atbrīvošanai no pierādīšanas izsmelīši norādīti CPL 96. pantā, kurā nav paredzēta iespēja nepierādīt prasības nodrošināšanas pirms prasības celšanas nepieciešamību un vēl jo vairāk pašu tiesību pēc saistības (prasības tiesības) esamību pret iespējamo atbildētāju. Kā norādīts juridiskajā literatūrā, noteicošais apstāklis ir parādnieka negodprātība, apzināti izvairoties no saistību izpildes. Kreditoram jāpierāda saistības esamība un parādnieka negodprātīga rīcība, kas vērsta uz izvairīšanos no saistības izpildes. Tiesnesim, izlemjot pieteikumu, jāvērtē kreditora iesniegtie pierādījumi.²⁸

Tādējādi tiesai, piemērojot prasības nodrošinājumu, jāvērtē prasības nodrošinājuma piemērošanas priekšnoteikumi, jo lēmumu par prasības nodrošināšanu persona, pret kuru nodrošinājums vērsts, nevar pārsūdzēt, tādēļ šīs personas apsvērumi attiecībā uz prasības nodrošinājuma piemērošanas vai saglabāšanas nepieciešamību vērtējami, skatot pieteikumu par prasības nodrošinājuma atcelšanu. Tomēr arī minētajā jautājumā nav vienota viedokļa – piemērs saistībā ar pretrunīgo praksi apskatīts raksta turpinājumā.

Jūras prasības nodrošināšana pirms tās celšanas tiesā

Tulkojot CPL 139. panta pirmo daļu kopsakarā ar 138. panta pirmās daļas 4. punktu, ne vienmēr tiesas secina, ka, piemēram, pieteikumam par jūras prasības nodrošināšanu pirms tās celšanas tiesā piemērojamas CPL 139. panta prasības.

Piemēram, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta ar 2012. gada 5. marta lēmumu nolēmusi Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas tiesneša 2011. gada 13. decembra lēmumu atcelt un pieteikumu par jūras prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas nodot jaunai izskatīšanai, norādot, ka, “pastāvot šaubām par to, vai uz Jūras kodeksa 50. panta jūras prasībām attiecināmi CPL 139. panta pirmajā daļā ietvertie priekšnoteikumi prasības nodrošināšanai pirms tās celšanas tiesā, jāņem vērā, ka Jūras kodeksa 50. pantā ietverts 1999. gada “Starptautiskās konvencijas par kuģa arestu” (kas Latvijā apstiprināta ar 2001. gada 18. oktobra likumu) 3. panta saturs, kas saskaņā ar CPL 5. panta otro daļu izslēdz CPL 139. panta pirmās daļas satura attiecināšanu uz gadījumiem, kad tiek izšķirts jautājums par jūras prasības nodrošināšanu pirms tās celšanas tiesā. Šādos

apstākļos secināms, ka apstrīdētajā lēmumā ietvertais tiesneša atzinums, ka iesniegtais pieteikums par jūras prasības nodrošināšanu pirms tās celšanas tiesā neatbilst CPL 139. panta prasībām, nevar tikt atzīts par pamatotu, jo CPL 139. panta pirmajā daļā ietvertais regulējums nav attiecināms uz izšķiramo tiesisko attiecību”.²⁹

Savdabīgs ir tiesas secinājums saistībā ar šaubām, vai uz Jūras kodeksa 50. panta jūras prasībām attiecināmi CPL 139. panta pirmajā daļā ietvertie priekšnoteikumi prasības nodrošināšanai pirms tās celšanas tiesā, kaut arī atbilstoši Jūras kodeksa 47. panta pirmajai daļai CPL 19. un 77. nodaļas noteikumus kuģa arestam piemēro tiktāl, ciktāl tie nav pretrunā ar šīs nodaļas noteikumiem, savukārt no Jūras kodeksa 50. panta pirmās daļas izriet, ka jebkura kuģa arests pieļaujams, ja attiecībā uz kuģi pastāv jūras prasība un ja ir spēkā viens no minētajā pantā norādītajiem nosacījumiem.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas tiesnese 2012. gada 15. marta lēmumā (minētais lēmums taisīts pēc tam, kad ar Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas tiesneša 2011. gada 13. decembra lēmumu iepriekš norādītais pieteikums noraidīts, bet 2012. gada 5. martā Augstākās tiesas Civillietu tiesu palāta, izskatot blakus sūdzību, nolēma Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas tiesneša 2011. gada 13. decembra lēmumu atcelt un pieteikumu par jūras prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas nodot jaunai izskatīšanai) norādījusi uz 1999. gada Starptautiskās konvencijas par kuģu arestu 2. panta pirmo daļu, 8. panta pirmo daļu apstākļos, kad kuģa arests pieprasīts Latvijā, kuģis reģistrēts Maltā un tā reģistrētais īpašnieks ir Maltas uzņēmums, taču kuģis atrodas Latvijas teritoriālajos ūdeņos. Atzīts, ka atbilstoši CPL 138. panta sestajai daļai, kas ietilpst CPL 19. nodaļā, kuģa arests piemērojams tikai jūras prasībās, un, kā izriet no pieteikumā norādītā un tam klātpievienotajiem dokumentiem, iespējamās prasības priekšmets ir iespējamā prasītāja tiesība uz parāda, kas izveidojies sakarā ar veikto kuģa remontu, piedziņu. Ari no Jūras kodeksa 48. panta pirmās daļas 13. punkts izriet, ka prasība sakarā ar kuģa remontu atzīstama par jūras prasību.³⁰

Norādītajā piemērā, ievērojot CPL 139. panta nosacījumus un atsaucoties uz Jūras kodeksa 50. panta pirmo daļu, tiesnese nolēmusi pieteikumu par motorkuģa arestu jūras prasības nodrošināšanai pirms prasības celšanas apmierināt, piemērojot prasības nodrošinājuma līdzekli – arestu ar aizliegumu kuģim atstāt Latvijas Republikas teritoriju.³¹

No minētā secināms, ka CPL 19. nodaļas noteikumus kā vispārējās tiesību normas kuģa arestam piemēro tiktāl, ciktāl tos neierobežo Jūras kodeksa noteikumi, kas izšķiramajā jautājumā atzīstami par speciālo tiesību normu. Jūras kodeksa noteikumi norādītajā piemērā pieļauj kuģa arestu, piemērojot

CPL 139. panta nosacījumus, jo uz kuģi pastāv jūras prasība. Līdz ar to, lemjot jautājumu par prasības nodrošināšanu, jāizvērtē, vai uz kuģi pastāv jūras prasības (Jūras kodeksa 48. pants) un vai attiecas Jūras kodeksa kā speciālās tiesību normas 50. panta nosacījumi.

Prasības nodrošinājuma atcelšana

Saistībā ar prasības nodrošinājuma atcelšanu jāievēro, ka CPL 140. panta pirmā daļa imperatīvi paredz, ka, izlemjot jautājumu par prasības nodrošināšanu, tiesa vai tiesnesis ņem vērā prasības pirmšķietamo formālo juridisko pamatojumu. Minētais vienlīdz attiecas uz jautājuma lešanu gan par prasības nodrošināšanu, gan grozīšanu, gan arī atcelšanu.³² Atbildētājs savus iebildumus pret pieteikumu un lēmumu var izteikt pieteikumā par prasības nodrošināšanas atcelšanu, jo atbildētājam nav tiesību izteikt iebildumus pret pieteikumu par prasības nodrošināšanu, kā arī tiesību pārsūdzēt lēmumu par prasības nodrošināšanu, jo no CPL izriet, ka lēmums, ar kuru izņemts jautājums par prasības nodrošināšanu, nav pārsūdzams.

Piemēram, Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 29. marta lēmumā secināts, ka atbildētāju argumenti, ka ir pirmās instances spriedums, ar kuru noraidīta prasītāja prasība, līdz ar to spriedums ir par labu atbildētājam, ir pamats uzskatīt, ka apelācijas instancē prasības noraidīšanas iespēja ir pirmšķietami lielāka par prasības apmierināšanas iespējām, nevar būt par pamatu prasības nodrošinājuma atcelšanai.³³ Senāts minētajā jautājumā norādījis, ka no atbildētāju iesniegtā pieteikuma satura izriet, ka vienīgais pamats prasības nodrošinājuma atcelšanai ir prasības pirmšķietama nepamatotība. Secināts, ka norādītais arguments nevar būt par pamatu prasības nodrošinājuma atcelšanai, motivējot, ka jautājums par to, vai prasība ir pirmšķietami apmierināma, var tikt vērtēts tad, kad tiek skatīts pieteikums par prasības nodrošināšanu, savukārt, izskatot pieteikumu par prasības nodrošinājuma atcelšanu, jākonstatē, ka ir

mainījušies lietas apstākļi. Tādējādi objektīvais pamats prasības nodrošinājuma atcelšanai ir tādu apstākļu konstatēšana, kas apliecina, ka mainījušies faktiskie lietas apstākļi, kas bija par pamatu nodrošinājuma piemērošanai, vai tādu apstākļu konstatēšana, kas pierāda, ka zudis pamats prasības nodrošināšanai.³⁴

Jānorāda, ka procesuālajā stadijā, kad jautājums tika lemts, jau vienā instancē taisīts spriedums par prasības noraidīšanu, jo notecējis prasības noilguma termiņš atbilstoši CL 1895. pantam, par spriedumu iesniegta apelācijas sūdzība un civillietas apelācijas instances tiesā tikai tiks skatīta pēc būtības. Apelācijas sūdzībā apstrīdēta noilguma institūta piemērošana konkrētajā situācijā.³⁵ Raksta sagatavošanas laikā civillietas apelācijas kārtībā vēl nebija izskatīta.

Tiesai vai tiesnesim, lemjot jautājumu par piemērotā prasības nodrošinājuma līdzekļa atcelšanu vai tā saglabāšanu, jāvērtē, vai no iesniegto pierādījumu viedokļa joprojām pirmšķietami var secināt, ka prasība ticama jeb prasības apmierināšanas iespējamība ir pirmšķietami lielāka par tās noraidīšanas iespējām, sniedzot savu vērtējumu. Konkrētajā lietā jāievēro, ka, izvērtējot prasības pirmšķietamo formālo juridisko pamatojumu, tiesa vai tiesnesis neizspriež prasību pēc būtības, bet gan tikai formāli izvērtē prasības apmierināšanas iespējamību.

Jēdziens "pirmšķietami" nozīmē, ka tiesai prasības pamatotība jāvērtē pēc tiem materiāliem, kas tiesas rīcībā ir pieteikuma par prasības nodrošināšanu/atcelšanu izlemšanas brīdī. Izskatot lietu pēc būtības, tiesai būs iespējams vērtēt papildu pierādījumus un konstatēt papildu apstākļus, kas varēs būt par pamatu citiem secinājumiem; tāpat nevar izslēgt, ka, izskatot lietu pēc būtības, tiesa var nonākt pie pavisam pretējiem juridiskiem apsvērumiem. Tomēr minētais neizslēdz tiesas pienākumu, izlemjot jautājumu, pirmšķietami izvērtēt prasības pamatotību, vadoties no tajā brīdī tiesas rīcībā esošās informācijas, ievērojot CPL 93. panta pirmo daļu. Līdz ar to tiesas lūgums pēc papildu pierādījumiem, kas apliecinātu, ka mainījušies lietas apstākļi, kad lietā taisīts

JAUNS PORTĀLS KATRAM LATVIJAS JURISTAM!

Pilnveidota funkcionalitāte
Papildiespējas autorizējoties

Jauns e-žurnāls (pieeja abonentiem)

Satura jaunievedumi (brīvpieeja):
afiša, ziņas, domnīca, amatu konkursi, žurnālu bibliotēka
Mūsdienīgs dizains

Lasītāju serviss: www.lv.lv/abonesana, abonenti@lv.lv, informatīvais tālrunis 80006000.

spriedums, ar kuru prasība noraidīta, nevar kalpot kā arguments pieteikuma noraidīšanai, ievērojot, ka tā pati tiesa, kas piemēroja nodrošinājumu, nosprieda prasību noraidīt.

Papildus jānorāda, ka pieteikumam par piemērotā prasības nodrošinājuma atcelšanu vai grozīšanu atbildētājs pievieno pierādījumus atbilstoši CPL 93. panta pirmajai daļai, kas, iespējams, iepriekš tiesnesim vai tiesai nebija iesniegti, jo CPL pieļauj norādīto jautājumu izlemt, neievērojot CPL 10. pantā ietvertu sacikstes principu, līdz ar to jautājums par prasības nodrošināšanu izlemjams tikai un vienīgi uz prasītāja iesniegto pierādījumu un pieteikumā ietvertu motīvu pamata.

Kopsavilkums

1. Tiesnesim vai tiesai prasības nodrošinājuma stadijā nav jāizlemj prasības pamatotība pēc būtības, tomēr, izvērtējot prasības pirmšķietamo formālo juridisko pamatu, jānoskaidro vienīgi tas, vai prasības apmierināšanas iespējamība ir lielāka par tās noraidīšanas iespējamību, neizdarot kategorisku secinājumu par to, ka prasības apmierināšanas iespēja izslēgta.

2. CPL 137. pants nav imperatīva tiesību norma un nenosaka, ka visos gadījumos mantiska rakstura prasība nodrošināma, ja prasītājs izsaka šaubas par iespējamā sprieduma izpildi.

3. Lai pārbaudītu, vai pastāv likumā noteiktie prasības nodrošināšanas priekšnosacījumi, jāpārliciecinās, vai pieteikuma motīvi apstiprināti ar pierādījumiem, kas rada pamatu uzskatīt, ka tiesas sprieduma izpilde lietā var kļūt apgrūtināta vai neiespējama. Un, ja ir vairāki atbildētāji, katrs atbildētājs jāvērtē kontekstā ar pieteikumā norādītajiem motīviem, pierādījumiem, kā arī lūgumu par konkrētu prasības nodrošināšanas līdzekļa piemērošanu.

4. Jēdziens “pirmšķietami” nozīmē, ka tiesai prasības pamatotība jāvērtē pēc tiem materiāliem, kas tiesas rīcībā ir pieteikuma par prasības nodrošināšanu/atcelšanu izlemšanas brīdī, savukārt, izskatot lietu pēc būtības, tiesai būs iespējams vērtēt papildu pierādījumus un konstatēt papildu apstākļus, kas varētu kalpot par pamatu jau citiem secinājumiem.

5. Pienākumu uzlikt nodrošināt zaudējumus tiesnesis var izlemt un uzlikt prasītājam tikai prasības nodrošināšanas stadijā, nevis vēlāk, izskatot jautājumu par tā atcelšanu vai grozīšanu. Uz minēto norāda CPL 142. panta otrā daļa.

6. Piemērojot prasības nodrošinājumu, jākonstatē prasības nodrošinājuma piemērošanas priekšnoteikumi, jo lēmumu par prasības nodrošināšanu persona, pret kuru nodrošinājums vērst, nevar pārsūdzēt, tādēļ šīs personas apsvērumi attiecībā uz prasības nodrošinājuma piemērošanas vai saglabāšanas nepieciešamību vērtējami, skatot pieteikumu par prasības nodrošinājuma atcelšanu. ■

¹ Civilprocesa likums. Latvijas Vēstnesis, 3.11.1998., Nr. 326/330.

² CPL 137. panta pirmā daļa: “Ja ir pamats uzskatīt, ka tiesas sprieduma izpilde lietā varētu kļūt apgrūtināta vai neiespējama, tiesa vai tiesnesis pēc prasītāja motivēta pieteikuma var pieņemt lēmumu par prasības nodrošināšanu.”

³ Apelācijas un kasācijas instances tiesu prakse blakus sūdzību izskatīšanā par tiesu lēmumiem, kas apstiprināta ar Senāta Civillietu departamenta senatoru kopsēdes 2007. gada 5. aprīļa lēmumu Nr. 1. Pieejams: <http://at.gov.lv/info/summary/2006/> [skatīts 1.02.2013.].

⁴ Ibidem.

⁵ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 14. augusta lēmums lietā Nr. PAC-1693.

⁶ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2012. gada 26. septembra lēmums lietā Nr. CA-4114/13.

⁷ Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2010. gada 6. septembra lēmums lietā Nr. 20303710.

⁸ Prasības nodrošināšanai saskaņā ar CPL 137. panta noteikumiem nav nepieciešams iesniegt pierādījumus apstākļiem, kas var padarīt par neiespējamu vai apgrūtināt iespējamā sprieduma izpildi. Pietiekams pamats celtās prasības nodrošināšanai ir pieteicēja uzskats, ka pastāv šaubas par iespējamā sprieduma izpildi.” Apelācijas un kasācijas instances tiesu prakse blakus sūdzību izskatīšanā par tiesu lēmumiem, kas apstiprināta ar Senāta Civillietu departamenta senatoru kopsēdes 2007. gada 5. aprīļa lēmumu Nr. 1. Pieejams: <http://at.gov.lv/info/summary/2006/> [skatīts 1.02.2013.].

⁹ Bukovskis V. Civilprocesa mācību grāmata. Rīga: autora izdevums, 1933, 509. lpp.

¹⁰ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011. gada 10. oktobra lēmums lietā Nr. PAC-2200.

¹¹ Civilprocesa likums. Latvijas Vēstnesis, 3.11.1998., Nr. 326/330, 137. panta trešā daļa.

¹² Senāta 2012. gada 23. marta lēmums lietā Nr. SKC-1261.

¹³ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011. gada 10. oktobra lēmums lietā Nr. PAC-2277.

¹⁴ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas tiesneses 2011. gada 27. jūnija lēmums lietā C-2574/29.

¹⁵ Ose D. Pierādīšanas institūta principi civilprocesā. Daugavpils Universitātes 53. starptautiskās zinātniskās konferences tēzes: Daugavpils, Latvija, 2011. gada 13.-15. aprīlis. Abstracts of the 53rd International scientific conference of Daugavpils University/Daugavpils Universitāte, Daugavpils Universitātes Jauno zinātnieku asociācija. Daugavpils, Saule, 2011, 102. lpp.

¹⁶ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2012. gada 16. februāra lēmums lietā Nr. CA-2288-12/7.

¹⁷ Civilprocesa likuma komentāri, I daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 338. lpp.

¹⁸ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011. gada 11. februāra lēmums lietā Nr. PAC-1011.

¹⁹ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2010. gada 1. oktobra lēmums lietā Nr. C-309108.

²⁰ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas tiesneses 2012. gada 6. marta lēmums lietā Nr. 3-12/5/30, 2012; Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011. gada 11. februāra lēmums lietā Nr. PAC-1011.

²¹ CL 1038. pants: “Ipašnieks var viņam piederošo lietu valdīt, iegūt tās augļus, izlietot to pēc sava ieskata savas mantas pavairošanai un vispār to lietot visādā kārtā, kaut arī no tam rastos zaudējums citai personai.”

²² Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2011. gada 11. februāra lēmums lietā Nr. PAC-1011.

²³ CPL 140. panta otrā daļa: “Apmierinot pieteikumu par prasības nodrošināšanu, tiesa vai tiesnesis var uzdot prasītājam nodrošināt zaudējumus, kas atbildētājam varētu rasties sakarā ar prasības nodrošināšanu, iemaksājot noteiktu naudas summu tiesu izpildītāja depozīta kontā.”

²⁴ Kurzemes apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas 2012. gada 25. septembra lēmums lietā Nr. C-021812.

²⁵ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 15. novembra lēmums lietā Nr. PAC-2564.

²⁶ CPL 230. panta pirmās daļas 5. punkts: “Lēmumā tiesa vai tiesnesis norāda lēmuma motīvus.”

²⁷ CPL 139. panta pirmā daļa: “Iespējamais prasītājs var lūgt nodrošināt prasību pirms tās celšanas tiesā un pat pirms saistības termiņa iestāšanās, ja parādnieks, izvairoties no saistības izpildes, izved vai atsavina savu mantu, atstāj deklarēto dzīvesvietu vai dzīvesvietu, neinformējot kreditoru, vai veic citas darbības, kas liecina, ka viņš nav godprātīgs. Iesniedzot pieteikumu par prasības nodrošināšanu pirms prasības celšanas, iespējamais prasītājs sniedz pierādījumus, kas apliecina viņa tiesību pēc saistības un nepieciešamību nodrošināt prasību.”

²⁸ Civilprocesa likuma komentāri, I daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 340. lpp.

²⁹ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 5. marta lēmums Nr. PAC-1181.

³⁰ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesu kolēģijas tiesneses 2012. gada 5. marta lēmums lietā Nr. 3-12/8-26.

³¹ Ibidem.

³² Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 20. novembra lēmums lietā PAC-2590.

³³ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 29. marta lēmums lietā Nr. PAC-1391.

³⁴ Senāta 2012. gada 31. janvāra lēmums lietā Nr. SKC-928, Senāta 2012. gada 20. jūnija lēmums lietā Nr. SKC-1644.

³⁵ Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2012. gada 29. marta lēmums lietā Nr. PAC-1391.

VIENDZIMUMA ATTIECĪBU AIZSARDZĪBAS TENDENCES

Tieslietu ministre Baiba Broka ir vērsusi uzmanību uz laulību starp sievieti un vīrieti kā vienīgo pareizo ģimenes veidošanas modeli, kuru aizsargā kristīgās vērtības un Satversme. Satversmes grozījumi pēc 2005. gada Rīgas praida paredz, ka laulību var slēgt vienīgi starp vīrieti un sievieti. Neregistrētās attiecības Latvijas tiesību akti neaizsargā; šādi pāri par savu tiesisko drošību zināmā apmērā var rūpēties paši, piemēram, slēdzot nākotnes pilnvarojumu un testamentu, tomēr ģimenes un sociālās tiesības šādiem pāriem pašlaik nav iespēju noregulēt.¹ Rūfusa Vainraita koncerta un Džereda Leto Oskara balvas saņemšanas runas iespējās nedaudz pievērsties viendzimuma attiecību aizsardzībai, apskatot tendences ANO, Eiropas Padomē un ASV, kur "Time" žurnāla ieskatā Edīte Vindzora (*Edith Windsor*) kļuva par vienu no 2013. gada cilvēkiem. Viņa uzvarēja Ņujorkas Augstākajā tiesā, prasot nediskriminēt atzītus laulātus viendzimuma pārus attiecībā uz iespējām saņemt nodokļu atvieglojumus mantojuma lietās.

ANO

2011. gada jūnijā ANO Cilvēktiesību padome pieņēma Rezolūciju par cilvēktiesībām, seksuālo orientāciju un dzimuma identitāti (A/HRC/RES/17/19), pilnvarojot ANO augsto komisāru cilvēktiesību jautājumos veikt pētījumu par valstu diskriminējošiem tiesību aktiem un darbībām saistībā ar personu seksuālo orientāciju, vēršot uzmanību uz cilvēktiesību iespējām izbeigt vardarbību un citus cilvēktiesību pārkāpumus. Ar šo rezolūciju ANO ir uzņēmusies sekot šiem jautājumiem, ņemot vērā, ka vairāk nekā septiņdesmit valstīs joprojām ir spēkā tiesību akti, kas kriminalizē viendzimuma attiecības.

Šo rezolūciju gan daudzas valstis neatbalstīja (Krievija un daudzas Āfrikas un Tuvo Austrumu valstis), Ķīna balsojumā atturējās, bet ASV un daudzas Eiropas un Dienvidamerikas valstis, piemēram, Lielbritānija, Beļģija, Polija un Brazīlija, balsoja par.

2011. gada 17. novembrī ANO augstais komisārs cilvēktiesību jautājumos savā ziņojumā (A/HRC/19/41) norādīja, ka valstīm ir pienākums novērst vardarbību un diskrimināciju seksuālās orientācijas pēc; šāds pienākums izriet no dažādiem cilvēktiesību instrumentiem un, cita starpā, iekļauj tiesības uz privāto dzīvi. Ziņojums uzsver, ka kopš 1994. gada *Toonen* lietas² tiesību akti, kas kriminalizē privātas pieaugušo brīvprātīgas viendzimuma attiecības, ir pretrunā tiesībām uz privāto dzīvi un nediskriminācijas principam. Cilvēktiesību komiteja šajā lietā skaidri norādīja, ka viendzimuma attiecību kriminalizēšanu un diskrimināciju nav iespējams uzskatīt par nepieciešamu un samērīgu mēru sabiedrības veselības un morāles aizsardzībai.

Attiecībā uz atteikumu atzīt viendzimuma attiecības, līdz ar to liedzot piekļuvi valsts un cita veida priekšrocībām, Cilvēktiesību komiteja ir uzsvērusi, ka valstīm nepastāv no starptautiskajām tiesībām izrietošs pienākums atļaut viendzimuma pāriem precēties (ziņojuma 68. punkts). Neskatoties uz to, valstīm pastāv pienākums nodrošināt, ka pret neprecētiem viendzimuma pāriem izturas tāpat kā pret neprecētiem pretējā dzimuma pāriem, ieskaitot iespēju saņemt tās pašas priekšrocības, piemēram, attiecībā uz pensiju, mantošanu, ires tiesībām, uzturēšanās atļaujām partnerim no citas valsts un nodokļu atvieglojumiem.

Eiropas Padome

Eiropas Padomes ietvaros Ministru komiteja 2010. gada 31. martā pieņēma rekomendāciju CM/Rec(2010)5

dalībvalstīm par pasākumiem cīņā pret diskrimināciju uz dzimumorientācijas vai dzimuma identitātes pamata. Cita starpā šī rekomendācija noteic, ka "nekādu kultūras, tradīciju vai citu vērtību, ne arī "dominējošās kultūras" noteikumu piesaukšana nevar attaisnot naida runu vai jebkuru citu diskriminācijas formu, tostarp uz dzimumorientācijas vai dzimuma identitātes pamata". Ministru komiteja rekomendē valstīm pārbaudīt esošos tiesību aktus ar mērķi uzraudzīt un novērst jebkādu tiešu vai netiešu diskrimināciju uz dzimumorientācijas vai dzimuma identitātes pamata.

Tiesību uz privāto dzīvi jomā rekomendācijas pielikums paredz, ka dalībvalstīm jānodrošina, ka nacionālie tiesību akti par neprecētu pāru tiesībām un pienākumiem tiek piemēroti nediskriminējošā veidā gan viendzimuma pāriem, gan pretējā dzimuma pāriem, tostarp arī attiecībā uz dzīva palikušā partnera pensiju pabalstu un ires tiesībām (23. punkts). Rekomendācijas 24. punkts noteic, ka gadījumos, ja nacionālajos tiesību aktos tiek atzītas reģistrētas partnerattiecības starp viena dzimuma personām, viņu juridiskajam statusam, tiesībām un pienākumiem salīdzināmā situācijā jābūt līdzvērtīgiem heteroseksuālu pāru tiesībām. Visbeidzot, gadījumos, ja nacionālie tiesību akti neatzīst un nepiešķir tiesības un pienākumus ne viena dzimuma partneru reģistrētām partnerattiecībām, ne neprecētu pāru attiecībām, Rekomendācijas 25. punkts aicina dalībvalstis apsvērt iespēju nodrošināt viena dzimuma pārus ar kādiem juridiskiem vai cita veida līdzekļiem, lai risinātu praktiskās problēmas, kas saistītas ar sociālo realitāti, kādā viņi dzīvo, bez jebkāda veida diskriminācijas.

ASV

Obamas administrācija ir aktīvi uzņēmusies virzīt jautājumu par viendzimuma pāru cilvēktiesībām starptautiskā un nacionālā līmenī. Nesenā *Windsor* lieta³ turpina mainīt tiesisko situāciju ASV attiecībā uz viendzimuma pāru nediskrimināciju. *Windsor* lietā Ņujorkas Augstākā tiesa lēma, ka federālā valdība nedrīkst liegt federālajos tiesību aktos noteiktās priekšrocības viendzimuma pāru laulātajiem, kuru laulības štats ir atzinis, t.i., tās priekšrocības, ko tiesību akti piedāvā pretējā dzimuma laulātiem pāriem, ir tiesības saņemt arī viendzimuma laulātiem pāriem. Brīdī, kad *Windsor* lietu izskatīja tiesā, viendzimuma laulības ASV atzina vienpadsmit štatos un Kolumbijas apgabalā.

Pēc *Windsor* lietas citi tiesvedības procesi ASV ieskicē šīs lietas tvērumu, piemēram, vairākos štatos *Windsor* spriedumu izmanto, lai pamatotu viendzimuma laulību aizliegumu atcelšanu (Utahā, Teksasā, Oklahomā). Valdības pārstāvji Virdžīnijā, Pensilvānijā, Ņūdžersijā un Nevadā, atsaucoties uz *Windsor* spriedumu, vairs neaizstāv viendzimuma laulību liegumu.⁴ Tagad viendzimuma laulības atzīst jau septiņpadsmit štatos. Cerams, ka arī Latvijā drīzumā būs iespējama

konstruktīva diskusija par šiem jautājumiem, pārvērtējot esošo tiesisko regulējumu, kā to rekomendē Eiropas Padome.

Ilze Dubava

¹ 52% neregistrētās attiecībās dzīvojošo uztraucas par savu tiesisko drošību. Jurista Vārds, 11.03.2014., Nr. 10 (812), 6.-7. lpp.

² Toonen v. Australia, communication No. 488/1992 (CCPR/C/50/D/488/1992).

³ United States v. Windsor, 570 U.S., 133 S. Ct. 2675 (2013).

⁴ Informācija ņemta no: Julie B. Martin, "United States v. Windsor and its Progeny: Implications for U.S. Bilateral and Multilateral Engagement", ASIL Insights, March 11 2014, Volume 18, Issue 7.

TIESĪBU POLITIKA

PREAMBULAS PROJEKTS NAV PIETIEKAMI IEKĻAUJOŠS

Deniss Hanovs,
kulturologs, Rīgas Stradiņa universitātes profesors

**Fragmenti no intervijas "Es esmu latvietis vai neesmu?"
Guntaram Laganovskim, kas 18.03.2014. publicēta
portālā www.lvportals.lv**

[...] Konstitūcija savā ziņā kļuva par altāri, kas nosaka sabiedrības vērtības, principus, prioritātes, attīstības virzienus. Konstitūcijai ir pakļauta visa valsts juridiskā vide. Ja Satversmei ir šāda simboliska nozīme, manuprāt, nedrīkstētu to uztvert kā telpu, kuru, kā tas jau bijis, katra koalīcija var atvērt, lai tur ierakstītu kaut ko, kas atbilst tās konkrētā brīža bailēm, interesēm, priekšvēlēšanu situācijai.

Manuprāt, preambula Satversmei kā tāda nebūtu vajadzīga. Taču, ja šis process ir jau sācies un Satversme tiek atvērta, politiķiem vajadzētu aptvert tā nozīmīgumu: konstitūcijas preambula ir valsts svarīgākā dokumenta svarīgākā daļa. Katram vārdam, tādām kā "piederēt", "nepiederēt", "iekļaut", tajā ir ārkārtīgi liels svars. Tādēļ, manuprāt, šāda teksta veidošanai, pirmkārt, bija nepieciešama plaša sabiedrības diskusija, nevis šaura ekspertu un koalīcijas politiķu, galvenokārt "Vienotības" pārstāvju, apspriede. Latvijā vispār kopumā pietrūkst diskusiju telpas – virtuālas vai reālas domnīcas publiskai sarunai, un Satversmes preambulas gatavošanas biogrāfija ir piemērs tam. Diemžēl ir novērojams, ka šādas telpas radīšana patlaban neinteresē ne sabiedrību, ne politiķus.

Protams, plašas diskusijas preambulas sagatavošanu padarītu krietni ilgāku, nekā vēlētos tie, kas šo dokumentu patlaban gribētu redzēt jau pieņemtu. Te rodas arī provokatīvs jautājums: vai teksts, lai arī cik cēls un simbolisks tas iecerēts, ja top pieņemts steigšus un savējo lokā, vairs ir ar to simbolisko jēgu, kādu šī koalīcija preambulai vēlas piešķirt? Manuprāt, nē. Ar šādu tekstu nebūs iespējams palīdzēt Latvijas cilvēkiem izprast savu piederību, Latvijas valsts pamatus un nākotnes mērķus. [...]

Manuprāt, kā tas secināms arī no Egila Levita komentāriem "Jurista Vārdā", preambulas jēga ir iemūžināt valsts galvenajā dokumentā latviešu kā etniskas nācijas biogrāfiju, notikumus valsts dibināšanas laikā un 20. gadsimta vēsturisko un arī traumatisko pieredzi – okupāciju un centienus tai pretoties. Latviešu nācija ir vēsturiski izveidojusies kultūrlingvistiska kopiena, kura ir dibinājusi savu valsti savā vēsturiskajā teritorijā. Līdztekus pastāv

Latvijas tauta, kura nevar pastāvēt bez latviešu nācijas. Manuprāt, tas ir pats par sevi saprotams.

Preambulas projektā kopienas attiecības veidotas hierarhiskas, vertikālas, tajās saskatāma sava veida sociālā ģeogrāfija – centrs, kuru pārstāv latvieši, un perifērija vai province – citi Latvijas iedzīvotāji. Dokuments parāda, ka latviešu nācija ir valsts veidotāja, tās pamatā ir latviešu vērtības un kultūras telpa, latvieši ir galvenie valsts veidotāji.

Manuprāt, preambula nav pietiekami iekļaujoša. Ja šis ir tik ļoti nozīmīgs teksts un tas netop 20. gadsimta sākumā, tajā vajadzētu iekļaut mūsdienu realitāti – šeit dzīvo arī citi cilvēki, kuri pieder pie Latvijas tautas un kļūst par pilsoņiem. Te gan parādās jautājums, uz kuru nav iespējams rast izsmeļošu atbildi – vai latvieši ir tikai etniska kopiena un tai var piederēt tikai cilvēki, kas piedzimuši kā latvieši? Ja ir tā, tad rodas jautājums: vai preambula iekļauj arī tos gandrīz 40% Latvijas sabiedrības, kas nav etniskie latvieši? Kur viņi tur parādās?

Potenciāli šis dokuments gan ietver politiskas nācijas konceptu, kāds pastāv atsevišķās Rietumeiropas valstīs. Tomēr atšķirībā no Rietumeiropas, kur sabiedrību vieno ne tikai kopēja valsts apziņa, bet arī valoda un kultūra, Latvijā neliek uzsvāru uz nepieciešamību stiprināt šos politiskai nācijai raksturīgos elementus. Levits gan pasaka: turpmāk šīs Latvijas tautas jēdzienā ietvertais politiskās nācijas konceptus integrējošais potenciāls, kura pamats ir visai tautai kopēja latviešu valoda un kultūra, varētu tikt pastiprināti attīstīts. Taču tas ir teikts specializētā juristu žurnālā un neatrod ceļu uz pašu preambulu. Manuprāt, ir nepieciešams simbolisks signāls, ka mēs visi piederam Latvijai, ka visi esam aicināti strādāt tās labā. Ja jau veidojam šādu retorisku telpu tik ļoti pacilātā un simboliskā stilā, tad arī izmantojam šo iespēju pilnīgi.

Patiešām iekļaujošai preambulai būtu vajadzīgi papildinājumi. Diemžēl man šķiet, ka šis dokuments patlaban top vairāk islaicīgai, situatīvai politikai, kad ir svarīgi uz nācijas altāra pastiprināt priekšstatu, ka Latvijas valsti ir veidojusi latviešu tauta. Taču principā jebkurš skolēns, kurš ir atvēris vēstures mācību grāmatu par pirmo nacionālo atmodu, brīvības cīņām, par latviešu nacionālo kustību, to jau it kā saprot. Tāpat pedagoģiskais ieguvums ir minimāls, drīzāk tas ir politisks jautājums. Te nonāku pie problēmas, kas mani kā kulturologu ļoti nodarbina: no vienas puses, politiķiem vienmēr ir virkne iniciatīvu, ko uzlikt uz papīra, no otras puses – mums tepat Rīgā, Lielajos kapos, ir vairāku latviešu nācijas tēvu atdusas vieta. Varētu vien ieteikt gan "Vienotības", gan Nacionālās apvienības pārstāvjiem aiziet apskatīties, kādā stāvoklī tās ir – nesakoptas, neievērojamas, bez informatīviem uzrakstiem. Šo nācijai patiešām nozīmīgo vietu sakārtošana neprasa lielus līdzekļus, bet gan tik vien kā nedaudz labas gribas. [...]■

AIZDOMĀS TURĒTĀ PIENĀKUMS PAZIŅOT PAR SAVU ALIBI

Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmums

Lietā Nr. SKK –298 / 2013. gada 5. jūnijā

No brīža, kad personai paziņots, ka tā atzīta par aizdomās turētu, šai personai ir pienākums norādīt uz faktu, ka noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā tā ir atradusies citā vietā, vai uz Krimināllikumā paredzētu apstākli, kas izslēdz kriminālatbildību.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāts šādā sastāvā: senators referents A. Freibergs, senators P. Dzalbe, senators P. Opincāns, izskatīja lietu rakstveida procesā sakarā ar apsūdzētā J.A. un viņa aizstāves S. Kalniņas kasācijas sūdzībām par Rīgas apgabaltiesas 2012. gada 19. decembra un

konstatēja

Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2012. gada 14. maija spriedumu J.A., personas kods [...], atzīts par vainīgu Krimināllikuma 176. panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīts ar brīvības atņemšanu uz 10 gadiem, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz 2 gadiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50. panta piekto daļu galīgais sods noteikts brīvības atņemšana uz 20 gadiem, konfiscējot mantu, un policijas kontrole uz 3 gadiem.

Piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums, J.A. apcietināts tiesas sēžu zālē.

Ar pirmās instances tiesas spriedumu J.A. atzīts par vainīgu un sodīts pēc Krimināllikuma 176. panta trešās daļas par to, ka viņš izdarīja svešas kustamas mantas nolaupīšanu, kas ir saistīta ar vardarbību (laupīšanu), ko izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi laupīšanu.

Noziegums izdarīts šādos pirmās instances tiesas konstatētos apstākļos.

“Būdam persona, kas jau agrāk izdarījusi laupīšanu, J.A. 2010. gada 22. februārī, laika periodā no plkst. 20.30 līdz plkst. 21.00, atrodoties Rīgā, [...] ielā, mājas Nr. [...] rajonā, un, ievērojot minētās mājas virzienā ejošo D.D., savtīgos nolūkos ar nodomu, kas vērsts uz svešas kustamas mantas nolaupīšanu, saistītu ar vardarbību, sāka sekot D.D. Tālāk, kad D.D. iegāja minētās mājas kāpņu telpā ar dzīvokļu Nr.[...], J.A. iegāja aiz viņas un tad, kad D.D. atradās 3. stāva kāpņu laukumā, viņš paskrēja garām D.D. uz 4. stāvu, pēc tam uzreiz skrēja atpakaļ un, realizējot savu noziedzīgo nodomu, pieskrēja pie D.D., kura kāpa pa kāpnēm uz 4. stāvu un, pielietojot vardarbību, ar pirmstiesas kriminālprocesā precīzi nenoskaidroto priekšmetu iesita D.D. vienu reizi pa galvu, vienlaicīgi izraujot D.D. kreisajā rokā esošo rokassomiņu, kā rezultātā D.D. nokrita pa kāpnēm uz 3. stāva kāpņu laukumā.

Tālāk ar nolaupīto D.D. piederošo mantu: rokassomiņu Ls 30 vērtībā, kurā atradās brūnas krāsas maks Ls 5 vērtībā, ar tajā esošo naudu kopsummā Ls 15, mobilais telefons “Nokia” Ls 50 vērtībā, ar tajā

esošo “LMT” SIM karti Ls 5 vērtībā, LR pilsoņa pase uz D.D. vārda, bez vērtības, kura atradās brūnas krāsas vāciņos Ls 1 vērtībā, AS “Swedbank” kredītkarte, bez vērtības, zaļas krāsas auduma maks Ls 5 vērtībā, ar tajā esošo naudu kopsummā Ls 80, saišķis ar 5 atslēgām, katra atslēga Ls 1 vērtībā, par kopējo summu Ls 5, J.A. no noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas vietas aizbēga.

J.A. noziedzīgo darbību rezultātā D.D. tika nodarīti šādi miesas bojājumi: galvas sasitums ar sistu brūci un zemādas asinsizplūdumu apkārt, 7. krūšu skriemeļa kompresijas lūzums, 7. krūšu skriemeļa smailā izauguma lūzums, kas pēc sava rakstura kopumā pieskaitāmi pie vidēja smaguma miesas bojājumiem, kas izraisa ilgstošus veselības traucējumus uz laiku virs 21 dienas.

Tādējādi J.A. nolaupīja, pielietojot vardarbību, D.D. piederošo mantu par kopējo summu Ls 196.”

Par pirmās instances tiesas spriedumu apsūdzētais J.A. iesniedza apelācijas sūdzību. Izskatījusi lietu apelācijas kārtībā, Rīgas apgabaltiesa ar 2012. gada 19. decembra lēmumu Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2012. gada 14. maija spriedumu atstājusi negrozītu. Par šo lēmumu kasācijas sūdzības iesniedza apsūdzētais J.A. un viņa aizstāve S. Kalniņa.

Kasācijas sūdzībā apsūdzētais J.A. lūdz atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu un nodot lietu atkārtotai izskatīšanai pirmās instances tiesā sakarā ar Kriminālprocesa likuma 574., 575. pantā norādītajiem pārkāpumiem. Lūdz dot iespēju “viņam personīgi piedalīties tiesas sēdē”.

Kasācijas sūdzībā apsūdzētā J.A. aizstāve S. Kalniņa lūdz atcelt apelācijas instances tiesas lēmumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai. Aizstāves S. Kalniņas ieskatā, tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu, kas noveda pie nelikumīga nolēmuma (Kriminālprocesa likuma 575. panta trešā daļa). Apsūdzētais J.A. norādījis, ka viņam ir alibi un lieciniece Ž.I. var apstiprināt viņa nevainīgumu. Minētā lieciniece tiesā nav nopratināta. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 126. panta otro daļu pierādīšanas pienākums tiesā ir apsūdzības uzturētājam. Aizstāves ieskatā, tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 126. panta ceturto daļu, jo apsūdzība nav pierādījusi apsūdzētā J.A. alibi neesamību.

Kasācijas sūdzības iesniedzēja norāda, ka tiesa nepamatoti lielāku ticamību piešķirusi cietušās liecinātajam, tādējādi pārkāpjot Kriminālprocesa likuma 128. panta trešo daļu (sūdzībā kļūdaini norādīts – 3. punkts).

Kriminālprocesa likuma 585. panta otrās daļas kārtībā viedokli lietā iesniegusi Ģenerālprokuratūras Krimināltiesiskā departamenta Tiesās izskatāmo kriminālietu nodaļas prokurore I. Harjo.

Prokurore uzskata, ka kasācijas sūdzībās izteiktā argumentācija ir nepamatota un neatbilstoša kriminālietas materiāliem, tādēļ noraidāma.

J.A. apgalvojums kasācijas sūdzībā, ka apelācijas instances tiesas lēmums neatbilst Kriminālprocesa likuma 574., 575. panta prasībām ir deklaratīvs, jo apsūdzētais nav izklāstījis, kādus konkrēti Krimināllikuma pārkāpumus un Kriminālprocesa likuma būtiskus pārkāpumus ir pieļāvusi Rīgas apgabaltiesa.

Prokurores ieskatā, nepamatota ir arī apsūdzētā J.A. aizstāves S. Kalniņas norāde kasācijas sūdzībā, ka apelācijas instances tiesā netika pārbaudīts J.A. alibi.

Kā izriet no lietas materiāliem, tad J.A. uz savu iespējamo alibi ir norādījis tikai 2011. gada 13. septembrī, tas ir, gandrīz pēc gada, kad lieta tika nodota izskatīšanai pirmās instances tiesā. Gan pirmās instances tiesa, gan apelācijas instances tiesa vairākkārt lietas izskatīšanu ir atlikušas, lai izsauktu liecinieci Ž.I. uz tiesu gan ar tiesas pavēstēm, gan piemērojot piespiedi atvešanu, taču lieciniece neieradās.

Prokurore norāda, ka abas tiesu instances ir izsmēlušas visus iespējamus Kriminālprocesa likumā paredzētos līdzekļus liecinieces Ž.I. nogādāšanai uz tiesu.

Turklāt par savu alibi J.A. bija jāpaziņo jau pirmstiesas izmeklēšanas laikā. Kriminālprocesa likuma 67. panta pirmās daļas 6. punktā (viedoklī kļūdaini norādīts 7. punkts) ir teikts, ka no brīža, kad personai paziņots, ka tā atzīta par aizdomās turētu, šai personai ir pienākums norādīt uz faktu, ka noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā tā ir atradusies citā vietā (turpmāk – alibi), vai uz Krimināllikumā paredzētu apstākli, kas izslēdz kriminālatbildību. Šādu pienākumu J.A. nav izpildījis.

Tādējādi kasācijas sūdzībās izteiktā argumentācija ne pēc būtības, ne arī faktiski neatbilst lietā konstatētajiem apstākļiem un nevar būt par izskatīšanas priekšmetu kasācijas instances tiesā.

Prokurore uzskata, ka apelācijas instances tiesas lēmums ir atceļams daļā par J.A. noziedzīgo darbību juridisko kvalifikāciju un viņam noteikto galīgo sodu, pamatojoties uz 2012. gada 13. decembra likumu “Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā 2013. gada 1. aprīlī. Saskaņā ar norādītajiem Krimināllikuma grozījumiem no Krimināllikuma ir izslēgts 25. pants “Noziedzīgu nodarījumu atkārtotība”.

Prokurore norāda, ka konkrētajā lietā piemērojams 2012. gada 13. decembra likuma “Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikumu 5. punkts.

No lietas materiāliem izriet, ka apsūdzētais J.A. ir atzīts par vainīgu un sodīts par atkārtotu laupīšanu izdarīšanu, kas saistītas ar vardarbību.

Nemot vērā iepriekš norādītās Krimināllikuma izmaiņas, J.A. ir saucams pie kriminālatbildības un

sodāms par katru noziedzīgu nodarījumu saskaņā ar tām Krimināllikuma normām, kuras bija spēkā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas laikā, bez kvalificējošās pazīmes – atkārtotības.

Turklāt 2012. gada 13. decembra likuma “Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikumu 6. punkts noteic, ka, par attiecīgo noziedzīgo nodarījumu Krimināllikumā pēc šā likuma spēkā stāšanās dienas paredzēta zemāka brīvības atņemšanas soda minimālā robeža, tiesa to ņem vērā, nosakot brīvības atņemšanas sodu.

Nemot vērā minētās izmaiņas Krimināllikumā, apelācijas instances tiesas lēmums, prokurores ieskatā, atceļams daļā par J.A. atzīšanu par vainīgu un sodīšanu pēc Krimināllikuma 176. panta trešās daļas, daļā par viņam noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50. panta piekto (viedoklī kļūdaini norādīta pirmā daļa) daļu un lieta atceltajās daļās nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Izlemjot jautājumu par J.A. sodīšanu pēc Krimināllikuma 176. panta pirmās daļas, jāņem vērā grozījumi Krimināllikumā par mantas konfiskācijas noteikšanu.

Senāts atzīst, ka lieta izskatāma rakstveida procesā atbilstoši Kriminālprocesa likuma 585. panta noteikumiem, jo ir iespējams pieņemt lēmumu pēc lietā esošajiem materiāliem.

Augstākās tiesas Senāts atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2012. gada 19. decembra lēmums atceļams daļā par J.A. darbību kvalifikāciju pēc Krimināllikuma 176. panta trešās daļas, daļā par J.A. noteikto sodu pēc Krimināllikuma 176. panta trešās daļas, daļā par galīgā soda noteikšanu J.A. saskaņā ar Krimināllikuma 50. panta piekto daļu. Atceltajās daļās lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Pārējā daļā apelācijas instances tiesas lēmums atstājams negrozīts, bet kasācijas sūdzības noraidāmas.

Senāts konstatē, ka ar 2012. gada 13. decembra likumu “Grozījumi Krimināllikumā”, kas stājās spēkā no 2013. gada 1. aprīļa, no Krimināllikuma izslēgts 25. pants “Noziedzīgu nodarījumu atkārtotība”, kā arī no Krimināllikuma 176. panta trešās daļas izslēgta kvalificējošā pazīme – ja to (laupīšanu) izdarījusi persona, kas jau agrāk izdarījusi laupīšanu vai izspiešanu vai nodarbojusies ar banditismu, vai izdarījusi gaisa vai ūdens transportlīdzekļa sagrābšanu.

J.A. darbības šajā lietā kvalificētas pēc Krimināllikuma 176. panta trešās daļas, jo viņš atzīts par vainīgu laupīšanas izdarīšanā, būdams persona, kura jau agrāk izdarījusi laupīšanu. Prokurores viedoklī kļūdaini norādīts, ka J.A. izdarījis atkārtotas laupīšanas.

2012. gada 13. decembra likuma “Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikumu, kuri stājās spēkā 2013. gada 1. aprīlī, 1. punkts noteic, ka personas, kuras izdarījušas noziedzīgu nodarījumu līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai, saucamas pie kriminālatbildības saskaņā ar tām Krimināllikuma normām, kuras bija spēkā šā nodarījuma izdarīšanas laikā, turklāt ņemot vērā, ka kriminālatbildība par

noziedzīgu nodarījumu nevar iestāties, ja pēc šā likuma spēkā stāšanās dienas Krimināllikumā par to netiek paredzēta kriminālbildība.

Kriminālprocesa likuma pārejas noteikumu 43. punkts, kas ir spēkā no 2013. gada 1. aprīļa, noteic, ja sakarā ar grozījumiem Krimināllikumā, kuri stājas spēkā 2013. gada 1. aprīlī, nepieciešams grozīt apsūdzību, prokurors pirmstiesas procesā to groza šā likuma 408. pantā noteiktajā kārtībā, bet iztiesāšanas gaitā – 462. panta pirmajā daļā noteiktajā kārtībā.

Senāta kompetencē neietilpst apsūdzības grozīšana un soda noteikšana.

Pamatojoties uz Krimināllikuma grozījumiem, kas stājas spēkā 2013. gada 1. aprīlī, lietā konstatējams Kriminālprocesa likuma 574. panta 1., 2. punkta pārkāpums, kas ir pamats tiesas nolēmuma atcelšanai norādītajā daļā un lietas nosūtīšanai jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā atceltajā daļā.

Pārējā daļā apelācijas instances tiesas lēmums atstājams negrozīts.

Kasācijas instances tiesa konstatē, ka apsūdzētā J.A. kasācijas sūdzībā nav izklāstīts tajā izteikto prasību pamatojums ar norādi uz konkrētas Krimināllikuma vai Kriminālprocesa likuma normas pārkāpumu, tādēļ apsūdzētā J.A. kasācijas sūdzība kā neatbilstoša Kriminālprocesa likuma 572. panta prasībām ir noraidāma.

Savukārt apsūdzētā J.A. aizstāves S. Kalniņas kasācijas sūdzībā pēc būtības tiek apšaubīti pirmās instances tiesas un apelācijas instances tiesas atzinumi un lūgts kasācijas instances tiesā no jauna vērtēt pierādījumus, formāli atsaucoties uz Kriminālprocesa likuma 126. panta otro daļu un 128. panta trešo daļu.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 569. panta pirmajai un trešajai daļai kasācijas instances tiesa lietas faktiskos apstākļus neskaido un pierādījumus lietā no jauna neizvērtē.

Apelācijas instances tiesa ir konstatējusi, ka apsūdzētais J.A. ir pamatoti atzīts par vainīgu viņam inkriminēto darbību izdarīšanā. Kasācijas instances tiesa atzīst, ka pierādījumu novērtējumā nav pieļauti Kriminālprocesa likuma normu pārkāpumi, pierādījumu ticamība, attiecināmība, pietiekamība un pieļaujamība ir novērtēta atbilstoši likumam.

Savukārt atsauce aizstāves S. Kalniņas kasācijas sūdzībā uz Kriminālprocesa likuma 126. panta ceturtais daļas pārkāpumu ir kļūdaina, jo minētā tiesību norma iztulkota nepareizi.

Kriminālprocesa likuma 126. panta ceturtajā daļā noteikts, ka uz apstākļiem, kas izslēdz

kriminālbildību, kā arī alibi jānorāda personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību saistībā ar šā nodarījuma izmeklēšanu, ja vien šādas ziņas jau nav iegūtas izmeklēšanā. Ja persona uz šādiem apstākļiem vai alibi nenorāda, apsūdzībai nav pienākuma pierādīt to neesamību, tiesai nav jādod to vērtējums spriedumā, bet personai tiek liegta iespēja saņemt atlīdzību par zaudējumiem, kas radušies, nepamatoti turot to aizdomās, ja kriminālprocesa izbeigšana vai personas attaisnošana saistīta ar minēto apstākļu noskaidrošanu.

Kriminālprocesa likuma 67. panta pirmās daļas 6. punktā noteikts, ka no brīža, kad personai paziņots, ka tā atzīta par aizdomās turētu, šai personai ir pienākums norādīt uz faktu, ka noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā tā ir atradusies citā vietā (turpmāk – alibi), vai uz Krimināllikumā paredzētu apstākli, kas izslēdz kriminālbildību.

Kriminālprocesa likuma 74. pants noteic, ka apsūdzētajam visās kriminālprocesa stadijās ir tādi paši pienākumi kā aizdomās turētajam.

No lietas materiāliem redzams, ka pirmstiesas kriminālprocesā un tiesā apsūdzētais J.A. izmantoja savas tiesības nesniegt paskaidrojumus. Apsūdzētais nenorādīja arī uz savu alibi, pirmstiesas kriminālprocesā nelūdza nopratināt sakarā ar alibi nevienu personu. Tikai pirmās instances tiesas sēdē 2011. gada 13. septembrī J.A. lūdza kā liecinieci izsaukt Ž.I. un norādīja, ka viņa var apstiprināt tiesai to, ka “viņš šā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī atradies citā vietā”. Tajā pašā laikā J.A. nenorādīja, kur viņš atradies nozieguma izdarīšanas brīdī.

Neskatoties uz to, ka Ž.I. likumā noteiktajā kārtībā tika uzaicināta uz pirmās instances tiesas sēdi, viņa neieradās, par neierašanās iemesliem tiesai nepaziņoja.

Arī apelācijas instances tiesa pēc apsūdzētā J.A. lūguma vairākkārt uzaicināja Ž.I. uz tiesas sēdi, kā arī piemēroja viņai piespiedu atvešanu, bet Ž.I. nogādāt uz tiesu un nopratināt nebija iespējams. Tiesa noskaidroja, ka Ž.I. izbraukusi ārpus Latvijas Republikas, viņas atrašanās vieta nav zināma.

Kasācijas instances tiesa atzīst, ka apelācijas instances tiesa ar pietiekamu rūpību centās izpildīt apsūdzētā J.A. lūgumu par Ž.I. izsaukšanu un nopratināšanu.

Vienlaicīgi kasācijas instances tiesa konstatē, ka konkrētā lietā pats apsūdzētais J.A. nepildīja ar likumu uzlikto pienākumu un nenorādīja uz savu alibi, jo neliecināja par to, kur viņš atradies nozieguma izdarīšanas laikā.

Senāts atzīst, ka apsūdzētā J.A. lūgums nopratināt Ž.I. nav uzskatāms par alibi un tādēļ aizstāves S. Kalniņas kasācijas sūdzībā norādītā atsauce par

Tiesību aktu rādītājs:

Krimināllikums

– Krimināllikuma 25. pants

– Krimināllikuma 50. panta piektā daļa

– Krimināllikuma 176. panta trešā daļa

Kriminālprocesa likums

– Kriminālprocesa likuma 67. panta pirmās daļas 6. punkts

– Kriminālprocesa likuma 74. pants

– Kriminālprocesa likuma 126. panta otrā un ceturtais daļa

– Kriminālprocesa likuma 128. panta trešā daļa

– Kriminālprocesa likuma 408. pants

– Kriminālprocesa likuma 462. panta pirmā daļa

– Kriminālprocesa likuma 569. panta pirmajai un trešajai daļai

– Kriminālprocesa likuma 572. pants

– Kriminālprocesa likuma 574. panta 1., 2. punkts

– Kriminālprocesa likuma 585. pants

– Kriminālprocesa likuma 587. pants

– pārejas noteikumu 43. punkts

2012. gada 13. decembra likums “Grozījumi Krimināllikumā”

– likuma 1. punkts

Kriminālprocesa likuma 126. panta ceturtās daļas pārkāpumu atzīstama par nepamatotu.

Ievērojot minēto, apsūdzētā J.A. un viņa aizstāves S. Kalniņas kasācijas sūdzības ir noraidāmas.

Lietā ir ziņas, ka J.A. šobrīd izcieš brīvības atņemšanas sodu sakarā ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2010. gada 13. septembra spriedumu un Rīgas pilsētas Kurzemes rajona tiesas 2011. gada 21. marta spriedumu.

Atbilstoši Jelgavas tiesas 2011. gada 3. novembra lēmumam pēc šo spriedumu kopības galīgais brīvības atņemšanas sods J.A. noteikts brīvības atņemšana uz 18 gadiem (1. sējuma 218. lietas lapa).

Ievērojot minēto, šobrīd nav pamata apsūdzētajam J.A. turpināt piemērot drošības līdzekli – apcietinājumu.

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585., 587. pantu, Augstākās tiesas Senāts

nolēma

Atcelt Rīgas apgabaltiesas 2012. gada 19. decembra lēmumu daļā par J.A. darbību kvalifikāciju pēc Krimināllikuma 176. panta trešās daļas, daļā par J.A. noteikto sodu pēc Krimināllikuma 176. panta trešās daļas, daļā par J.A. noteikto galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50. panta piekto daļu.

Atceltajās daļās lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, pārējā daļā apelācijas instances tiesas lēmumu atstāt negrozītu.

Drošības līdzekli – apcietinājumu, šajā lietā J.A. atcelt. Lēmums nav pārsūdzams.

Senators referents **A. Freibergs**, senators **P. Dzalbe**, senators **P. Opincāns**

JAUNĀKIE NORMATĪVIE AKTI

Jaunākie normatīvie akti Latvijā

Šajā tabulā atspoguļoti pagājušajā nedēļā Latvijas Republikas oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" publicētie normatīvie akti – Valsts prezidenta izsludinātie likumi un Ministru kabineta pieņemtie noteikumi. Norādīti arī šajā periodā publicētie (un līdz ar to spēkā stājušies) Satversmes tiesas spriedumi, kas, protams, nav normatīvie akti, taču spēka ziņā var tikt pielīdzināti Saeimas pieņemtiem likumiem.

Latvijas Republikas oficiālā izdevuma "Latvijas Vēstnesis" elektroniskā versija pieejama bez maksas: www.vestnesis.lv. Visus Latvijas Republikas normatīvos aktus gan to šobrīd spēkā esošajā konsolidētajā formā, gan vēsturiskajās versijās bez maksas var lasīt valsts SIA "Latvijas Vēstnesis" tiesību aktu vortālā www.likumi.lv. Plašāku informāciju par normatīvo aktu tapšanu, ieskaitot projektu anotācijas, var atrast Saeimas mājaslapā www.saeima.lv un Ministru kabineta mājaslapā www.mk.gov.lv.

Likumi

Nosaukums	Pieņemts	Stājas spēkā	Publicēts
Grozījumi likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli"	06.03.2014.	01.06.2014.	20.03.2014.
Grozījumi likumā "Par policiju"	06.03.2014.	31.03.2014.	20.03.2014.
Grozījumi likumā "Par nekustamā īpašuma nodokli"	06.03.2014.	03.04.2014.	20.03.2014.
Grozījumi Negodīgas komercprakses aizlieguma likumā	06.03.2014.	03.04.2014.	20.03.2014.
Grozījumi Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likumā	06.03.2014.	03.04.2014.	20.03.2014.
Par Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas Konvenciju par ārvalstu amatpersonu kukuļošanas apkarošanu starptautiskajos biznesa darījumos	06.03.2014.	21.03.2014.	20.03.2014.
Par Padomē sanākušo Eiropas Savienības dalībvalstu valdību pārstāvju Iekšējo nolīgumu par Eiropas Savienības palīdzības finansēšanu atbilstīgi daudzgadu finanšu shēmai laika posmam no 2014.gada līdz 2020.gadam saskaņā ar ĀKK un ES partnerattiecību nolīgumu un par finansiālas palīdzības piešķiršanu aizjūras zemēm un teritorijām, kurām piemēro Līguma par Eiropas Savienības darbību ceturto daļu	06.03.2014.	21.03.2014.	20.03.2014.

Ministru kabineta noteikumi

Nosaukums	Nr.	Pieņemts	Stājas spēkā	Publicēts
Grozījumi Ministru kabineta 2009.gada 13.oktobra noteikumos Nr.1171 "Noteikumi par dzīvnieku liemeņu apstrādes kvalitāti, klasifikāciju un marķēšanu, kā arī kārtību, kādā tiek novērtēta dzīvnieku liemeņu atbilstība apstrādes kvalitātes un klasifikācijas prasībām un tiek vākta un apkopota informācija par dzīvnieku liemeņu cenām"	140	18.03.2014.	21.03.2014.	20.03.2014.
Grozījumi Ministru kabineta 2008.gada 11.novembra noteikumos Nr.937 "Valsts un Eiropas Savienības atbalsta piešķiršanas kārtība zivsaimniecības attīstībai atklātu projektu iesniegumu konkursu veidā aktivitātei "Investīcijas ražošanas, pārstrādes vai mērķetinga iekārtās un infrastruktūrā"	139	11.03.2014.	21.03.2014.	20.03.2014.
Grozījumi Ministru kabineta 2008.gada 1.aprīļa noteikumos Nr.236 "Zvejas un akvakultūras produktu tirgus intervences pasākumu administrēšanas un uzraudzības kārtība"	138	11.03.2014.	21.03.2014.	20.03.2014.
Grozījumi Ministru kabineta 2010.gada 9.marta noteikumos Nr.224 "Noteikumi par valsts un pašvaldību autoceļu ikdienas uzturēšanas prasībām un to izpildes kontroli"	136	11.03.2014.	19.03.2014.	18.03.2014.
Ģeotelpisko pamatdatu informācijas sistēmas noteikumi	113	25.02.2014.	18.03.2014.	17.03.2014.